

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3927

[Total No. of Pages : 2

[5961]-601

T.Y. B.A.

PERSIAN

CC-1E : Poetry, Poetic Terms and Figures of Speech
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36103)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q. 1. Write a short note on any three of the following poetic terms: (12)

غزل، نعت، حمد، مثنوی، قصیده

Q. 2. Give the definition of any five of the following with example: (10)

تلمیح، کنایہ، تجاہل العارف، تشبیہ، مجاز، تضمین، سوال و جواب، ایہام

Q. 3. Write the summery of any two of the following poems: (12)

نعرہ پورداود، درستایش خرد، محاورہ علم و عشق، شاہین و ماہی

Q. 4. Discuss the life and literary contribution of any two of the following poets: (16)

ابراہیم پور داؤد، علامہ اقبال، ناصر خسرو، نظامی گنجوی

Q.5.A) Translate or explain any seven of the following couplets: (14 Marks)

نیکی او روی بدوباز کرد	هرکہ بہ نیکی عمل آغاز کرد	1
نجوید سر تو ہمینسروری را	اگر تو ز آموختن سر بتابی	2
باعث نشو و نما علم است علم	کودکان را در زمان کودکی	3
روح را نور و ضیاء علم است علم	ہرکہ بے علم ست انسانش مخوان	4
زندہ معجز نما علم است علم	مردہ از بے علم و جاہل بہتر است	5
جہاندار و پیروز و فرمانروا	کہ اویست بر پادشاہ پادشا	6
نمایندہ ما را سوی داد راہ	فروزندہ تاج و خورشید و ماہ	7

P.T.O.

خرد دست گیرد به هر دو سرای	8
خرد رهنمای و خرد ره گشای	
به یزدان اگر ما خرد داشتیم	9
کجا این سر انجام بد داشتیم	
سایه خورشید سواران طلب	10
رنج خود و راحت یاران طلب	
در تیره شبان مشعل مرغان شب استی	11
آن سوزچه سوزاست که درتاب و تب استی	
عرب از سر شک خونم همه لاله زار	12
باداعجم رمیده بو را نفسم بهار بادا	

5.B) Translate the following English passage in to your own language: (06)

Short articles are the best thing to read if you are waiting around for someone and need to spend some free time. It's like a literary snack that fills empty spaces of time and can stave off the appetite for fiction until there is enough time to devote to reading a full-scale study. Moreover, for anyone who loves to read in bed a short article is really great, you don't have to keep your eyes open for long and wouldn't have to fight sleep to get to the end of the article. All in all short articles are the preferred choice of readers and are as fun to read as they are to write.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3929

[Total No. of Pages : 4

[5961]-603

T.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

**CC-1F, G-3 : Social Changes in Sociology - II
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36263)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Diagrams must be drawn wherever necessary.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each. (Any eight)[16]

- a) Give two reasons for non-compliance behavior?
- b) What are the types of the deviant behavior?
- c) What is the change society due to social stagnation?
- d) What are the two characteristics of a family?
- e) What are the stages of transformation in family organization?
- f) What are the two financial reasons for family transformation?
- g) Explain the types of intermarriage.
- h) What is inter-marriage.
- i) What are the types of society acceptable marriages?
- j) What are the two characteristics of struggle?

P.T.O.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each. (Any four)[16]

- a) Explain the nature of social deviation?
- b) Explain the difference between non-discovery deviation and migration deviation?
- c) Explain the meaning and concept of family?
- d) Explain the concept of transformation of family organization?
- e) Explain the concept of dowry?
- f) Explain the types of socially acceptable marriages?

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (Any three) [18]

- a) Explain the nature of social adherence?
- b) Explain the values of Indian family?
- c) Explain the meaning of family and explain the basic principles of family?
- d) Explain the requirements of adoption law according to Indian law?

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (Any two)[20]

- a) What is family? Explain family characteristics?
- b) What is divorce? Explain the causes and consequences of divorce?
- c) What is struggle? Explain the nature of conflict?

Total No. of Questions : 4]

PA-3929

[5961]-603

T.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1F, G-3 : Social Changes in Sociology - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) अनुचल नात्मक वर्तनाची दोन कारणे सांगा?
- ब) विचलनात्मक वर्तनाचे प्रकार कोणते?
- क) सामाजिक अनुचलनामुळे समाजात कोणता बदल घडून येतो?
- ड) कुटूंबाची दोन वैशिष्ट्ये कोणती?
- इ) कुटूंब संस्थेतील परिवर्तनाच्या अवस्था कोणत्या आहेत?
- फ) कौटूंबिक परिवर्तनाची दोन आर्थिक कारणे कोणती?
- य) आंतर विवाहाचे प्रकार सांगा?
- र) वंश आंतर विवाह म्हणजे काय?
- ल) समाजमान्य विवाहाचे प्रकार सांगा?
- व) संघर्षाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सामाजिक विचलनाचे स्वरूप स्पष्ट करा?
- ब) अविष्कृतीजन्य विचलन व अपगमन विचलन यातील फरक स्पष्ट करा?
- क) कुटूंबाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा?
- ड) कुटूंब संस्थेचे परिवर्तन ही संकल्पना स्पष्ट करा?
- इ) हुंडा ही संकल्पना स्पष्ट करा?
- फ) समाजमान्य विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सामाजिक अनुचलनाचे स्वरूप स्पष्ट करा?
- ब) भारतीय कुटूंबातील मूल्य स्पष्ट करा?
- क) कुटूंबाचा अर्थ सांगून कुटूंबाचे मूलभूत तत्वे स्पष्ट करा?
- ड) भारतीय कायद्यानुसार दत्तक विधी बाबत आवश्यक असणाऱ्या बाबी स्पष्ट करा?

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) कुटूंब म्हणजे काय? कुटूंबाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?
- ब) घटस्फोट म्हणजे काय? घटस्फोटाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा?
- क) संघर्ष म्हणजे काय? संघर्षाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3930

[5961]- 604

[Total No. of Pages : 3

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-IF : MG- 6 363 : Ring Theory

(2019 Pattern) (Semester - VI) (Paper- I) (36343)

Time : 2½ hours]

[Max. Marks :70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Define unit of a ring. Find all unit in $\mathbb{Z}[i]$.
- b) In $\mathbb{Z}[i]$, show that 5 is not irreducible.
- c) Let (R, t) be a ring such that R contains unity.
If N is an ideal of R containing a unit of R then. Show that $N = R$.
- d) Let D be a Euclidean domain with Euclidean norm v .
If a and b are associates in D, then show that $v(a) = v(b)$
- e) The set $\{0, 2, 4\}$ under addition and multiplication modulo 6 has unity.
Find it.
- f) List all zero divisors in the ring \mathbb{Z}_{18} .
- g) Determine whether $f(x) = x^2 + x + 1$ is irreducible over \mathbb{Z}_5 .

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) If A and B are ideals of a ring R, the sum
 $A + B$ of A and B defined by $A + B = \{a + b/a \in A, b \in B\}$.
Show that $A+B$ is an ideal of R.
- b) Let D be a UFD and F be a field of quotients of D.
Let $f(x) \in D[x]$ where $\deg f(x) > 0$. If $f(x)$ is irreducible in $D[x]$, then
prove that $f(x)$ is irreducible in $F[x]$.

P.T.O.

- c) Let F be a field. Show that every ideal in $F[x]$ is a principal ideal.
- d) Let P be an ideal in a commutative ring R with unity, prove that R/P is an integral domain if and only if P is a prime ideal of R .
- e) Let $Q : R \rightarrow R'$ be a ring homomorphism with kernel N . Then prove that the rings R/N and $Q[R]$ are isomorphic.
- f) Prove that every Euclidean domain is a principal ideal domain.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Show that the ring $\mathbb{Z}[i]$ is an integral domain.
- b) Let p be a prime, Prove that \mathbb{Z}_p has no zero divisors.
- c) Divide $f(x) = x^4 - 3x^3 + 2x^2 + 4x - 1$ by $g(x) = x^2 - 2x + 3$ in $\mathbb{Z}_5[x]$ and find the quotient and remainder.
- d) Prove that the cancellation laws hold in a ring R if and only if R has no zero divisors.
- e) Let $R = \{a + b\sqrt{2} \mid a, b \in \mathbb{Z}\}$ and Let $R' = \left\{ \begin{bmatrix} a & 2b \\ b & a \end{bmatrix} \mid a, b \in \mathbb{Z} \right\}$ Then show that $Q : R \rightarrow R'$ where $Q(a + b\sqrt{2}) = \begin{bmatrix} a & 2b \\ b & a \end{bmatrix}$ is an isomorphism.
- f) Let $R = \{0, 2, 4, 6, 8\}$ under addition and multiplication modulo 10. Write addition and multiplication table for R .

Q4) Attempt any two of the following.

[20]

- a)
 - i) If D is a UFD, then prove that the product of primitive polynomials in $D[x]$ is primitive.
 - ii) Prove that every finite integral domain is a field.
- b)
 - i) Let D be a principal ideal domain. Prove that every element that is neither 0 nor unit in D is a product of irreducibles.
 - ii) Let D be a Euclidean domain with Euclidean norm v . Prove that $v(1)$ is minimal among all $v(a)$ for non-zero $a \in D$. Also prove that $U \in D$ is a unit if and only if $v(u) = v(1)$.
- c)
 - i) Prove that an element 'a' in a field F is a zero of $f(x) \in F[x]$ if and only if $(x-a)$ is a factor of $f(x)$ in $F(x)$.
 - ii) Let $Q : R \rightarrow R'$ be a ring homomorphism. Then prove that
 - A) If S is a subring of R then $Q[S]$ is a subring of R' .
 - B) If S' is a subring of R' then $Q^{-1}[S']$ is a subring of R .
- d)
 - i) State and prove Eisenstein Criterion.
 - ii) If a and b are associates in a ring R , prove that $\langle a \rangle = \langle b \rangle$

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3922

[Total No. of Pages : 2

[5961]-605

T.Y.B.A.

STATISTICS (Special - III)

ST - 33886 - DSE - 1D : Distribution of Theory - II
(2019Pattern) (Semester - VI) (36381)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.
- 3) Use of Scientific calculator and statistical table is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

Q1) Attempt each of the following.

A) Choose the correct alternative of the following.

[1 each]

- a) Let $X \rightarrow C(\mu, \lambda)$ then median of X is
- i) λ
 - ii) $\mu + \lambda$
 - iii) μ
 - iv) $\mu - \lambda$
- b) If $X \rightarrow LN(0, \mu, \sigma^2)$ then standard deviation of $\log_e X$ is
- i) σ
 - ii) μ
 - iii) $\mu + \sigma$
 - iv) $\mu - \sigma$
- c) If $X \rightarrow L(3, 1)$ then second quartile of X is
- i) 3
 - ii) 1
 - iii) $\log_e 2$
 - iv) $\mu + \log_e 3$
- d) If $x \rightarrow C(0, 1)$ then $\frac{1}{x} \rightarrow$
- i) $C(0, 1)$
 - ii) $C(1, 0)$
 - iii) $C(\frac{1}{2}, 0)$
 - iv) $C(0, \frac{1}{2})$
- e) If $(X, Y) \rightarrow BN(\mu_1, \mu_2, \sigma_1^2, \sigma_2^2, \rho)$ then $(X|Y = y)$ follows
- i) Lognormal distribution
 - ii) Normal distribution
 - iii) Cauchy distribution
 - iv) Weibull distribution

P.T.O.

- B) State whether the following statements is True or False : **[1 each]**
- Cauchy distribution is a symmetric distribution.
 - Lognormal distribution is positively skewed.
 - Mean does not exist for Cauchy distribution.
 - If $X \rightarrow W(\alpha, \beta)$ then $X^2 \rightarrow \text{Exp}(\alpha^2, \beta/2)$
 - Exponential distribution is a particular case of Weibull distribution.

Q2) Attempt any four of the following: **[4×5=20]**

- If $X \rightarrow W(\alpha, \beta)$, then find mean and variance.
- Let $X \rightarrow C(0, 1)$, find distribution of $Y = x^2$.
- If $X \rightarrow L(0, 1)$, find mean deviation about mean.
- Derive the relation between Normal and lognormal distribution.
- Let $X \rightarrow \text{LN}(a = 0, \mu = 1, \sigma^2 = 4)$. Find Q_1 .
- A continuous r.v. X has Laplace distribution with parameter $\mu = 2$ and $\lambda = 1.5$. Find $P[|X| < 5]$.

Q3) Attempt any four of the following. **[4×5=20]**

- A continuous r.v. X has Laplace distribution with parameter μ and λ . Derive distribution function of x .
- Obtain the relation of Cauchy distribution and Student's t - distribution.
- Let $(X, Y) \rightarrow \text{BN}(3, 2, 4, 9, 0.7)$ then find $P(X + Y > 5)$.
- Let $X \rightarrow \text{LN}(0, \mu, \sigma^2)$. Find the rth moment of X .
- If $X \rightarrow W(\alpha = 0.5, \beta = 3)$, then find $P[X < 1]$ and $P[X > 5]$.
- If $X \rightarrow \text{LN}(a, \mu, \sigma^2)$, then obtain mode of X .

Q4) Attempt any two of the following. **[2×10=20]**

- Obtain the distribution of difference of two i.i.d. exponential variates with parameter (α) .
- Let $(X, Y) \rightarrow \text{BN}(\mu_1, \mu_2, \sigma_1^2, \sigma_2^2, \rho)$. Find the conditional distribution of X given $Y = y$.
- Let $X \rightarrow W(\alpha, \beta)$, find distribution of $Y = x^2$.
- Let X and Y be two i.i.d. Cauchy r.v.s. with $\mu = 0$ and $\lambda = 1$.

Find distribution of $\frac{1}{X}$. Hence compute $P\left[\frac{1}{X} + \frac{1}{Y} > 2\right]$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3932

[5961]- 606

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-2F : AMG- 6 : REAL ANALYSIS- II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36344)

Time : 2½ hours]

[Max. Marks :70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

a) Show that the function $f(x) = \begin{cases} 1, & 0 \leq x \leq 1; \\ 2, & 1 \leq x \leq 2; \\ 3, & 2 \leq x \leq 3; \end{cases}$ is continuous almost

everywhere on $[0, 3]$.

b) If $f(x) = x$, $0 \leq x \leq 1$ and $\sigma = \left\{0, \frac{1}{3}, \frac{2}{3}, 1\right\}$ is a subdivision of $[0, 1]$ then find $L[f; \sigma]$

c) If A is not of measure zero, $B \subseteq A$ and B is of measure zero then prove that $A - B$ is not of measure zero.

d) Show that the improper integral $\int_0^1 \frac{\cos x}{\sqrt{x}} dx$ is convergent.

e) Define conditional convergence of improper integral.

f) If $f_n(x) = \frac{x^n}{n}$, $0 \leq x \leq 1$, $n = 1, 2, \dots$ then prove that $\{f_n(x)\}_{n=1}^{\infty}$ is converges pointwise to 0.

g) Define uniform convergence of series of real functions.

P.T.O.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Prove that the set of all rational numbers is of measure zero.
- b) Consider $f(x) = x^3, (0 \leq x \leq 1)$ and a subdivision $\sigma_n = \left\{0, \frac{1}{n}, \frac{2}{n}, \dots, \frac{n}{n}\right\}$ of $[0, 1]$. Find $\lim_{n \rightarrow \infty} U[f; \sigma_n]$.
- c) If f is continuous on $[a, b]$ and if $F(x) = \int_a^x f(t) dt (a \leq x \leq b)$ then prove that F is continuous on $[a, b]$.
- d) Consider the function

$$f(x) = \begin{cases} 1, & x \text{ is rational in } [0, 1]; \\ 0, & x \text{ is irrational in } [0, 1]. \end{cases}$$

Prove that f is not Riemann integrable on $[0, 1]$.

- e) Evaluate: $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \left(e^{\frac{1}{n}} + e^{\frac{2}{n}} + \dots + e^{\frac{n}{n}} \right)$.
- f) Prove that $\frac{2\pi^2}{9} \leq \int_{\pi/6}^{\pi/2} \frac{2x}{\sin x} dx \leq \frac{4\pi^2}{9}$.

Q3) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Show that the integral $\int_0^1 \frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$ is absolutely convergent.
- b) Prove that the improper integral $\int_a^b \frac{dx}{(x-a)^\mu}$ converges if and only if $\mu < 1$.
- c) Examine the convergence of $\int_0^{\frac{\pi}{2}} \log(\sin x) dx$
- d) By using comparison test prove that $\int_1^\infty \frac{1}{x(x^2+1)} dx$ is convergent.
- e) Let $f_n(x) = \frac{nx}{1+n^{2x^2}}$, $(-\infty < x < \infty)$ then prove that $f_n(x)$ does not converges uniformly to 0 on $(-\infty, \infty)$.
- f) Consider the function

$$\chi(x) = \begin{cases} 1, & -n \leq x \leq n; \\ 0, & \text{otherwise.} \end{cases}$$

Prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} \chi(x) = 1$.

Q4) Attempt any TWO of the following.

[20]

- a) Let $\{f_n\}_{n=1}^{\infty}$ be a sequence of real valued functions on a set E. Prove that $\{f_n\}_{n=1}^{\infty}$ converges uniformly to a function F on E if and only if given $\epsilon > 0$ there exists a natural number N such that $|f_m(x) - f_n(x)| < \epsilon, \forall m, n \geq N; x \in E$.
- b) Let f be a bounded function on closed and bounded interval $[a, b]$. Prove that $f \in \mathbb{R}[a, b]$ if and only if for each $\epsilon > 0$ there exists a subdivision σ of $[a, b]$ such that $U[f; \sigma] - L[f; \sigma] < \epsilon$.
- c) Prove that the improper integral $\int_0^{\infty} \frac{\sin x}{x} dx$ is convergent. Also show that $\int_0^{\infty} \left| \frac{\sin x}{x} \right| dx$ is divergent.
- d) State and prove Weierstrass M-test for uniform convergence of the series of functions. Hence prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2 + x^2}$ converges uniformly on $[0, \infty]$.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3935

[Total No. of Pages : 1

[5961]-609

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2D : कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये भाग - 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) महाविद्यालयात साजरा होणाऱ्या मराठी भाषा पंधरवडा कार्यक्रमाची निमंत्रणपत्रिका तयार करा.
ब) महाविद्यालयातील प्राचार्यांच्या सेवानिवृत्तनिमित्त मानपत्राचे लेखन करा.

प्र.2) खालील 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) व्याख्यानमालेच्या कार्यक्रमाचे संयोजन कसे करावे?
ब) कविसंमेलनाच्या आयोजनासाठी कोणती पूर्वतयारी करावी, सविस्तर लिहा.

प्र.3) खालील 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दांत लिहा.

[5]

- अ) झूम/गुगल मिट वरील कार्यक्रमाला उपस्थित असणाऱ्यांनी कोणत्या आचारसंहितेचे पालन करावे.
ब) 'आभासी कार्यक्रमाची वेळ' या घटकाचे महत्त्व तुमच्या शब्दात लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3923

[Total No. of Pages : 3

[5961]-610

T.Y.B.A.

CC-1F GG6 : GERMAN GENERAL

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Note: All questions are compulsory)

Use of dictionary is allowed

Übersetzen Sie!

(14)

A. Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

08

Sowohl Familien als auch Ältere suchen wieder Wohnungen in der Stadt; die Nachfrage nach Wohngemeinschaften und kleineren Wohnungen steigt. Zugleich wächst die Zahl der Single-Haushalte. Auch eine Terrasse oder ein Balkon wird wichtiger. Das sagt Wolfgang Förster, der Leiter des Referats Wohnbauforschung.

Und nach welchen Kriterien suchen die Wiener ihre Wohnungen? Ein Hauptkriterium bei der Suche ist eine optimale Größe, die man auch sich leisten kann, sagt Förster. Der zweite Punkt ist gute Infrastruktur. Die meisten Städter wollen neben einer U-Bahnstation wohnen.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 3)

06

1. Not many children like to get up early and go to school.
2. If I were at your place, I would have told the teacher that I have not done the homework and would have apologized.
3. Drinking enough water is good for health during summers.
4. Many parents send their children to expensive schools thinking that they would become smart.

I. Beantworten Sie!

(25)

A. Beantworten Sie fünf der folgenden Fragen!

15

1. Was machen Sie gerne in den Ferien?
2. Schreiben Sie zwei Tipps für gesundes Leben.
3. Schreiben Sie kurz über Ihr Lieblingsbuch.
4. Was würden Sie machen, wenn Sie ein Vogel wären.
5. Welche Jahreszeit gefällt Ihnen am besten? Warum?
6. Was wollen Sie Ihrer Mutter zum Geburtstag schenken? Warum?

B. Lesen Sie den Text und beantworten Sie die Fragen!

10

Campen gegen Schlaflosigkeit

P.T.O.

Die erholsame Nachtruhe ist die Grundvoraussetzung für seelisches und körperliches Wohlbefinden. Untersuchungen haben ergeben, dass in der westlichen Welt etwa 30 Prozent der Bevölkerung regelmäßig von Ein- und Durchschlafproblemen betroffen sind.

US-Forscher bieten nun ein einfaches Rezept an: Mehr Sonnenlicht, weniger elektrisches Licht – damit ließen sich Schlafstörungen und deren gesundheitliche Folgen mildern. Ihre Studie habe gezeigt, dass sich dies schon mit einer Woche Campingurlaub in der Natur erreichen lasse. Das Sonnenlicht passe die innere Uhr des Menschen dem natürlichen Tag-Nacht-Rhythmus an, schreiben die Wissenschaftler im Fachmagazin „Current Biology“.

Kenneth Wright und sein Team von der University of Colorado in Boulder erfassten zunächst eine Woche den Schlaf- und Wachrhythmus von acht Erwachsenen, während diese ihren normalen Beschäftigungen nachgingen: Sie arbeiteten, studierten, gingen abends aus und entschieden selbst, wann sie wie lange schliefen. Anschließend verbrachte die Gruppe eine Woche beim Campen in den Rocky Mountains. Die Teilnehmer hatten dort keine Mobiltelefone, Taschenlampen oder andere elektrische Geräte nutzen.

A. Beantworten Sie die Fragen! (nur 3)

1. Was, nach US-Forschern, das einfache Rezept gegen Schlafstörungen?
2. Wie arbeiten Kenneth Wright und sein Team gegen die Schlaflosigkeit?
3. Wie kann man seinen eigenen Schlaf- und Wachrhythmus beachten?
4. Halten Sie das Konzept vom rechtzeitigen Schlafen und Aufwachen für wichtig? Begründen Sie Ihre Antwort!

B. Erklären Sie die Wörter!

1. Schlafstörung
2. Schlaf- und Wachrhythmus

C. Schreiben Sie anders!

1. Die erholsame Nachtruhe ist die Grundvoraussetzung für seelisches und körperliches Wohlbefinden. (Schreiben Sie mit um...zu!)
2. Kenneth Wright und sein Team von der University of Colorado in Boulder erfassten zunächst eine Woche den Schlaf- und Wachrhythmus von acht Erwachsenen, **während** diese ihren normalen Beschäftigungen nachgingen. (Benutzen Sie **während** als Präposition!)

Grammatik u Wortschatz

(21)

A. Schreiben Sie die Sätze in Futur I um! (nur 4)

04

1. Es regnet.

2. Morgen kommen die Freunde.
3. Ich turne regelmäßig.
4. Wann sehen wir uns wieder?

B. Schreiben Sie die Gegenteile! (nur 4)

04

1. kalt 2. dunkel 3. Lang 4. schlank 5. klein

C. Ergänzen Sie die richtige Form: Partizip I oder Partizip II! Beachten Sie auch dabei die Adjektivendungen! (nur 4)

04

1. Das _____ Baby geht zur Mutter. (weinen)
2. Die Oma nimmt _____ die Geschenke an. (lächeln)
3. Das Geschäft bleibt wegen Krankheit _____. (schließen)
4. Die hell _____ Farben findet Leonie gut. (leuchten)
5. Das ist ein oft _____ Spruch. (zitieren)

D. Bilden Sie die Konjunktiv I! (nur 4)

04

- E. Meine Eltern sagen, ich _____ sehr kreativ.
- F. Er behauptet, du _____ in Berlin.
- G. Alle glauben, wir _____ Zwillinge.
- H. Martin fruchtet, er _____ durch die Prüfung gefallen.
- I. Sie dachte, ihr _____ ein Paar.

J. Ergänzen Sie das richtige Wort! (nur 5)

05

(widerspiegeln, abbiegen, überqueren, wiederholen, aufmachen, aufpassen, übersehen)

1. Als ich die Tür _____, lief die Katze Blitzschnell.
2. Wir sind falsch _____, Das Hotel steht auf der linken Seite.
3. Es ärgert die Lehrerin, dass die Studenten die Fehler _____.
4. Seine Persönlichkeit sieht in seinen Werken _____.
5. _____ die Straße Vorsichtig, Kind!
6. Der Polizist _____, als der Fahrer von der falschen Seite kam.
7. _____ Sie _____, Herr Schneider! Die Straße ist glatt.

IV. Wirtschaftsdeutsch

Schreiben Sie bitte eine Bewerbung um die Stelle als Sprachlehrer/in an einem Sprachinstitut, M.G. Road, Aurangabad.

(10)

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3924

[Total No. of Pages : 2

[5961]-611

T.Y. B.A.

ARABIC

CC-1F : Classical Poetry & Grammar

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36141)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt All questions.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any two Eminent Poets in Eng/Urdu/Marathi of the following : [30]

① أبو العاصميا
② بشار بن برزخ
③ فرزدق

Q2) Translate and explain following Poem in Eng/Urdu/Marathi :

[20]

① لهذا الذي تعرف البطحاء وطلاتيه
والبيت يعرفك والحل والحرم
هذا ابن خبير عباد الله لا
هذا التقى الكفنى الطاهر المكرم

P.T.O.

- ٤) إذا ارست مجروليش قال قائلها
إلى مكاهم هذا ايتسعي الكمر
٥) ينمي إلى ذرعة العز التي قمرت
من نيلها رب السلام والفجر
٦) يكاد يمسك عرفان راحتك
مكن الحطيم إذا ما جاء ليستلم
فكفله خير إن نجه قيو
٧) من كت أرواح في عر ننه نتمم
لغضى حياء ولغضى من مها بته
فلا يلتم الإحسين ييتسهم

Q3) Define and illustrate any two of the following Grammar :

[20]

- ١) الأعراب -
٢) الاقتباس -
٣) التثنية -

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3938

[Total No. of Pages : 4

[5961]-612

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE -1D GG320(B) : Geography of Rural Development - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36202)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 2) *Draw neat diagram and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Answers the following questions in about 20 words each. (any eight). **[16]**

- a) Name any Four facilities which come under schooling physical facilities.
- b) What is school dropout?
- c) Write basic objective of Sarva Shiksha Abhiyan.
- d) What is Drought?
- e) Write any two supporting agricultural occupation in India.
- f) In which state of India cold desert is located?
- g) Name any two schemes in Swarna Jayanti Gram Swayamrojgar Yojana.
- h) Define 'Micro Finance'.
- i) Who led the 'Chipco Movement'?
- j) Write any four names of Government schemes for rural development.

Q2) Answer the following questions in about 50 Words each. (Any three). **[18]**

- a) Importance of Physical facilities in school.
- b) Characteristics of hilly terrain.
- c) Steps for self help Group Formation.
- d) Implementation of Employment Guarantee scheme.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in about 150 Words each. (Any Two). [16]

- a) Explain the problems related online education in India.
- b) Explain the measures to improve command Area development program.
- c) Explain the problems of Rural Development.

Q4) Answer the following questions in about 300 words each (any one). [20]

- a) Explain the role of Government in the development of girl's education in rural areas.
- b) Write a Field study of Hivre bazar village.

Total No. of Questions : 4]

PA-3938

[5961]-612

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE -1D GG320(B): Geography of Rural Development - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) शालेय भौतिक सुविधांमध्ये येणाऱ्या कोणत्याही चार सुविधांची नावे लिहा.
- ब) शालेय गळती म्हणजे काय?
- क) सर्व शिक्षा अभियानाचे मुळ उद्देश लिहा.
- ड) 'अवर्षन' म्हणजे काय?
- इ) भारतातील कोणतेही दोन शेतीपूरक व्यवसाय लिहा.
- फ) शीत वाळवंट भारतात कोणत्या राज्यात आहे?
- य) स्वर्णजयंती ग्राम स्वयंरोजगार योजने मधील कोणत्याही दोन योजनांची नावे लिहा.
- र) 'सुक्ष्म वित्तपुरवठा' व्याख्या लिहा.
- ल) 'चिपको' आंदोलनाचे नेतृत्व कोणी केले?
- व) ग्रामीण विकासासाठी शासनाच्या कोणत्याही चार योजनांची नावे सांगा.

- प्र.2)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) शालेय भौतिक सुविधांचे महत्त्व
 - ब) डोंगरी प्रदेशाची वैशिष्ट्ये
 - क) स्वयंसहाय्यता बचत गट
 - ड) रोजगार हमी योजनेची अंमलवजावणी

- प्र.3)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) भारतातील ऑनलाईन शिक्षणाच्या समस्या स्पष्ट करा.
 - ब) लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रम अधिक चांगल्या प्रकारे करण्यासाठी उपाययोजना स्पष्ट करा.
 - क) ग्रामीण विकासाच्या समस्या स्पष्ट करा.

- प्र.4)** खालील प्रश्नांची प्रत्येक 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) मुलींच्या ग्रामीण भागातील शिक्षणाच्या विकासातील शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ब) हिवरे बाजार गावाचा क्षेत्राभ्यास लिहा.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PA-3942

[5961]-616

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A. (Philosophy)

**SEC-2D : COURSE ON YOGA AND VIPASSANA : WAY OF GOOD LIFE
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (Additional Credit Course) (36425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Write a short note on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Meaning of Yoga
- b) Bhakti yoga
- c) Buddha's concept of 'Samyak vacca'
- d) Health and Yoga
- e) Vipassana

Q2) Answer the following question in 200 words. (Any one) **[10]**

- a) Explain the terms 'Jnyana yoga' and 'Bhakti yoga' in Bhagavadgita.
- b) How can one improve his/her vipassana, explain.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PA-3942

[5961]-616

T.Y. B.A. (Philosophy)

SEC-2D : COURSE ON YOGA AND VIPASSANA : WAY OF GOOD LIFE
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (Additional Credit Course) (36425)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 500 शब्दात टीपा लिहा.

[15]

- अ) योग संकल्पनेचा अर्थ
- ब) भक्तियोग
- क) बुद्धाची संकल्पना 'सम्यक वाक्'
- ड) आरोग्य आणि योग
- इ) विपश्यना

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) भगवद्गीतेतील ज्ञान योग आणि भक्ती योग स्पष्ट करा.
- ब) एखादी व्यक्ती त्याची/तिची विपश्यना कशी सुधारू शकते, स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3943

[5961]-617

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

G-3 : PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1F : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36446)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words)

[16]

- a) Who suggested two tier system of panchayat Raj.
- b) In which year the Mumbai Gram Panchayat Act . Came in to existence.
- c) Who is the president of the Gram Sabha.
- d) Write two powers and functions of chairman of Panchayat Samiti.
- e) What are the sources of income of Zilla Parishad.
- f) What are the three tiers of the three tier system of Panchayat Raj.
- g) In which year the 73rd constitutional amendment was made.
- h) How many members are there in Zilla Parishad.
- i) Which state was the first to adopt Panchayat Raj in India.
- j) In which year the Zilla Parishad and Panchayat Samiti Act came into existence.

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Democratic Decentralization.
- b) Sources of income of Panchayat Samiti.
- c) State Election Commission.
- d) Duties of Gram Sevak
- e) Reservation in Panchayat Raj.
- f) Block Development Officer.

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) Explain the contribution of Panchayat Raj institutions in rural development.
- b) Explain the process of democratization in Panchayat Raj.
- c) Write the features of 74th constitutional amendment.
- d) Explain the control of the state Government over the Panchayat Raj institution.

Q4) Attempt any two questions (500 words)

[20]

- a) Explain the powers and functions of District Collectors.
- b) Highlight the problems in rural local boides.
- c) Write the powers and funcions of Panchayat Samiti.

Total No. of Questions : 4]

PA-3943

[5961]-617

T.Y. B.A.

G-3 : PUBLIC ADMINISTRATION
CC-1F : Local Self Government in India
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36446)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) पंचायत राजची द्विस्तरीय रचना कोणी सूचविली ?
- ब) मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम कोणत्या वर्षी अस्तित्वात आला ?
- क) ग्रामसभेचे अध्यक्ष कोण असतात ?
- ड) पंचायत समितीच्या सभापतीचे दोन अधिकार व कार्ये लिहा.
- इ) जिल्हा परिषदेच्या उत्पन्नाची साधने कोणती ?
- फ) पंचायत राजच्या त्रिस्तरीय रचनेचे तीन स्तर कोणते ?
- य) 73 वी घटनादुरुस्ती कोणत्या वर्षी करण्यात आली ?
- र) जिल्हा परिषदेत किती सभासद असतात ?
- ल) भारतात पंचायत राजचा स्विकार करणारे पहिले राज्य कोणते ?
- व) जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम कोणत्या वर्षी अस्तित्वात आला ?

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) लोकशाही विकेंद्रीकरण
- ब) पंचायत समितीची उत्पन्नाची साधने
- क) राज्य निर्वाचन आयोग
- ड) ग्रामसेवकाची कामे
- इ) पंचायत राजमधील आरक्षण
- फ) गट विकास अधिकारी

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) ग्रामीण विकासात पंचायत राज संस्थाचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) पंचायत राज मधील लोकशाहीकरणाची प्रक्रिया विषद करा.
- क) 74 व्या घटनादुरुस्तीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) पंचायत राज संस्थेवरील राज्य सरकारचे नियंत्रण स्पष्ट करा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (500 शब्दांत)

[20]

- अ) जिल्हाधिकार्यांचे अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्थामधील समस्या अधोरेखित करा.
- क) पंचायत समितीचे अधिकार व कार्ये लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3945

[Total No. of Pages : 2

[5961]-619

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-1D : LAGHUSIDDHANTA KAUMUDI, HISTORY OF
VEDIC LITERATURE

लघु सिद्धान्त कौमुदी, हल्सन्धि, विसर्गसन्धि, विभक्त्यर्था वैदिक वाङ्मयाचा
इतिहास, संस्कृत निबंधलेखन

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36111)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) A) Explain any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :

- भो-भगो-अघो-अपूर्वस्य योऽशि।
- खरवसानयोर्विसर्जनीयः।
- साधकतमं करणम्।

B) Explain any two terms of the following : [5]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन संज्ञा स्पष्ट करा :

- कर्ता
- सम्प्रदानम्
- अपादानम्

प्र.2) A) Split any two of the following by quoting relevant rule : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचा संबंधित सूत्रे व वार्तिके उद्धृत करून संधिविग्रह करा :

- शिवो वन्द्यः
- तल्लयः
- अहरहः
- उत्थानम्
- मनोरथः
- भो देवाः

P.T.O.

- B) Match of the following. (Any Five): [5]
योग्य जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच)
i) झलां	अ) शरि
ii) तो:	आ) सर्वेषाम्
iii) आदे:	इ) च
iv) पुम:	ई) खय्यम्परे
v) हशि	उ) परस्य
vi) हलि	ऊ) षि
vii) वा	ऋ) जशोऽन्ते

- प्र.3) Write an essay on 'आरव्यक'. [15]
'आरव्यक' या विषयावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Explain the nature of 'आरव्यक ग्रंथ'.
आरव्यकग्रंथांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

- प्र.4) A) Write critical notes on any two. [10]
कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) प्रश्नोपनिषद्
- ii) कल्पसूत्राणि
- iii) निरूक्तम्

- B) Match the pairs. (Any five) [5]
योग्य जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच)

i) ज्योतिषम्	अ) सूत्रम्
ii) निरूक्तम्	आ) घ्राणम्
iii) छन्दः	इ) मुखम्
iv) कल्पः	ई) हस्तौ
v) व्याकरणम्	उ) पादौ
vi) शिक्षा	ऊ) श्रोत्रम्
vii) अल्पाक्षरम्	ऋ) चक्षुः

- प्र.5) Write an essay in sanskrit (any one) [10]
खालीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतात निबंध लिहा.

- 1) व्यायामस्य महत्त्वम्।
- 2) विद्या गुरुणां गुरुः।
- 3) संस्कृतभाषा।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-3946

[5961]-620

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-2D : Public Finance - II (Special Paper - IV)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answers should be precise and to the point.*
- 4) *Draw neat diagram wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words.

[16]

- a) Define fiscal policy.
- b) What is full form of GDP.
- c) What is deficit budget?
- d) Who introduced the new direct tax code?
- e) Define developing country.
- f) What is period of finance commission?
- g) Who was the chairman of the first finance commission?
- h) What is supplementary budget?
- i) What is the period of financial year in India.
- j) Define balanced budget.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words. (any four) **[16]**

- a) State the objectives of Fiscal policy.
- b) State the adverse effects of deficit financing.
- c) Explain the concept of capital budgeting.
- d) Write a note on finance commission.
- e) Write a note on Gender budgeting.
- f) Evaluate the centre-state economic relationship in India.

Q3) Answer the following questions in 100 words. (Any three) **[18]**

- a) State the objectives of Fiscal policy in developing countries.
- b) Explain the concept of zero based budgeting in detail.
- c) Explain the favorable implications of deficit financing.
- d) How is public Expenditure used as an instrument of Fiscal policy.

Q4) Answer the following questions in 200 words. (Any Two) **[20]**

- a) What is Budget? Explain the various types.
- b) State the main recommendations of 15th finance commission.
- c) State the role of deficit financing in a developing country.

Total No. of Questions : 4]

PA-3946

[5961]-620

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-2D : Public Finance - II (Special Paper - IV)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) उत्तरे नेमकी व मुद्देसुद असावीत.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) राजवित्तीय धोरणाची व्याख्या लिहा.
- ब) जी.डी.पी. चे पूर्ण रूप सांगा.
- क) तुटीचा अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- ड) नवीन प्रत्यक्ष करसंहिता कोणी मांडली?
- इ) विकसनशील देशाची व्याख्या सांगा.
- फ) वित्त आयोगाच्या कालावधी किती वर्षांचा असतो?
- य) पहिल्या वित्त आयोगाचे अध्यक्ष कोण होते?
- र) पूरक अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- ल) भारतात आर्थिक वर्षाचा कालखंड कोणता आहे?
- व) समतोल अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगा.

प्र.2) पुढील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- ब) तुटीच्या अर्थभरण्याचे प्रतिकूल परिणाम सांगा.
- क) भांडवली अंदाजपत्रकाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) वित्त आयोग यावर टीप लिहा.
- इ) लिंगाधारित अंदाजपत्रक यावर टीप लिहा.
- फ) भारतातील केंद्र-राज्य आर्थिक संबंधाचे परिक्षण करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) विकसनशील देशांमधील राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- ब) शून्याधारित अंदाजपत्रकाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) तुटीच्या अर्थभरण्याचे अनुकूल परिणाम स्पष्ट करा.
- ड) राजकोषीय धोरणाचे साधन म्हणून सार्वजनिक खर्चाचा कसा उपयोग केला जातो?

प्र.4) पुढील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) अंदाजपत्रक म्हणजे काय? अंदाजपत्रकाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) 15 व्या वित्त आयोगाच्या प्रमुख शिफारशी स्पष्ट करा.
- क) विकसनशील देशात तुटीच्या अर्थभरण्याची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3948

[Total No. of Pages : 4

[5961]-622

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

Skill Enhancement Course (SEC)

Value/Skill Based Course

Human Rights and India

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36274)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the correct option and rewrite the statement. **[5]**

- i) In order to protect the rights of the bound persons as per section _____ the High Court has the right to make various writs.
 - a) Section 226
 - b) Section 32
 - c) Section 143
 - d) Section 126
- ii) National commission for protection of Child Rights was established in _____
 - a) 2001
 - b) 2002
 - c) 2005
 - d) 2007
- iii) Mahatma Gandhi was the first to use concept of Sarvodaya in _____
 - a) 1906
 - b) 1907
 - c) 1908
 - d) 1909
- iv) The Government of India Passed the Human rights act in _____
 - a) 1990
 - b) 1991
 - c) 1992
 - d) 1993
- v) Since ;the supreme court is the apex court of the country, it is located at this place _____
 - a) Gujarat
 - b) New Delhi
 - c) Maharashtra
 - d) Kerala

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 100 words each (any three) **[12]**

- i) Write note on Indian supreme court.
- ii) What is fundamental rights?
- iii) Explain the Maharashtra state womens commission.
- iv) Describe the National Human Rights commission.
- v) Explain the National Human Rights Act - 1993.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any one) **[8]**

- i) Explain in detail the National commission for scheduled castes and scheduled Tribe.
- ii) Explain in detail the charter of Indian Rights.

Total No. of Questions : 3]

PA-3948

[5961]-622

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

Skill Enhancement Course (SEC)

Value/Skill Based Course

Human Rights and India

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36274)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. [5]

- i) कलम नुसार बंधित लोकांच्या अधिकाराचे संरक्षण करण्यासाठी उच्च न्यायालयाच्या विविध रिट (प्राधिलेख) जारी करण्याचा अधिकार आहे.
अ) कलम 226 ब) कलम 32
क) कलम 143 ड) कलम 126
- ii) राष्ट्रिय बालअधिकार संरक्षण आयोगाची स्थापना मध्ये करण्यात आली आहे.
अ) 2001 ब) 2002
क) 2005 ड) 2007
- iii) महात्मा गांधीजींनी मध्ये सर्वोदय ही संकल्पना वापरली.
अ) 1906 ब) 1907
क) 1908 ड) 1909
- iv) भारत सरकारने मध्ये मानवाधिकार अधिनियम पारित केला.
अ) 1990 ब) 1991
क) 1992 ड) 1993
- v) सर्वोच्च न्यायालय हे देशाचे शीर्षस्थ न्यायालय असल्यामुळे या ठिकाणी स्थित आहे.
अ) गुजरात ब) नवी दिल्ली
क) महाराष्ट्र ड) केरळ

- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [12]
- i) 'भारतीय सर्वोच्च न्यायालय' यावर टिपण लिहा.
 - ii) मूलभूत हक्क अधिकार म्हणजे काय?
 - iii) महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग स्पष्ट करा.
 - iv) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग विशद करा.
 - v) राष्ट्रीय मानवाधिकार अधिनियम 1993 स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [8]
- i) अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती राष्ट्रीय आयोग सविस्तर स्पष्ट करा.
 - ii) भारतीय अधिकारांची सनद सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3925

[Total No. of Pages : 3

[5961]-623

T.Y. B.A.

ENGLISH

Discipline Specific Elective (Special Paper - IV)

Introduction to Literary Criticism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36332)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in about 50-60 words each. (Any Two)[10]

- i) Explain T.S. Eliot's theory of impersonality in literature.
- ii) "Poetry is not a turning loose of emotion but an escape from emotion it is not the expression of personality, but an escape from personality". Discuss with reference to Eliot's theory of impersonality.
- iii) What are the seven types of ambiguity, according to William Empson?
- iv) How does Empson differentiate between ambiguity of metaphor and that of simile?

Q2) Answer the following questions in about 50-60 words each. (Any Two)[10]

- i) Explicate George Lukacs concept of realism.
- ii) Discuss George Lukacs as a marxist critic.
- iii) Explain sigmund Freud's structure of human mind.
- iv) Explain Freud's concept of unconscious mind.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each. (Any Two)[20]

- i) Discuss Allen Tate's concept of Tension.
- ii) "The language of poetry is the language of paradox". Discuss.
- iii) What is 'Intentional Fallacy', according to Wimsatt and Beardsley?
- iv) Explain the salient features of New criticism.

P.T.O.

Q4) Explain the following literary and critical terms (Any Five) : **[20]**

- i) Catharsis
- ii) Allegory
- iii) Diction
- iv) Point of view
- v) Motif and theme
- vi) Genre
- vii) Metaphor

Q5) Read the following poem/passage and answer the questions that follow (Any one) : **[10]**

- i) Some say the world will end in fire,
Some say in ice.

From what I've tasted of desire

I hold with those who favor fire.

But if it had to perish twice,

I think I know enough of hate

To say that for destruction ice

Is also great

And would suffice.

Questions :

- a) What is the theme of the poem?
- b) How does poet use opposite words in the poem?
- c) Comment on the use of repetition as a literary device.
- d) State the rhyme scheme of the poem.
- e) Suggest a suitable title to the poem.

OR

- ii) It was December - a bright frozen day in the early morning. Far out in the country, there was an old Negro woman with her head tied in a red rag, coming along a path through the pinewoods. Her name was Phoenix Jackson. She was very old and small and she walked slowly in the dark pine shadows, moving a little from side to side in her steps, with the balanced heaviness and lightness of a pendulum in a grandfather clock. She carried a thin, small cane made from an umbrella, and with this she kept tapping the frozen earth in front of her. This made a grave and persistent noise in the still air that seemed meditative, like the chirping of a solitary bird.

Questions :

- a) What picture of a lady do you get after reading the passage?
- b) How does writer juxtapose solitary bird with an old woman?
- c) What role do the images perform in the passage?
- d) Comment on the use of simile and metaphor in the passage.
- e) What is the setting of the passage?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3950

[Total No. of Pages : 3

[5961]-624

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-2D, MS-8 : Partial Differential Equations

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following : **[10]**

- a) Eliminate the arbitrary function f from the equation $z = y + f(xy)$.
- b) Find the complementary function of the equation $(D - D')z = 0$.
- c) Solve : $2xdx + 3ydy + 4z^2dz = 0$.
- d) Eliminate the arbitrary constants a and b from the equation $z = ax^2 + by$.
- e) Define Pfaffian differential equation.
- f) Find a particular integral of the equation $(D^2 - D')z = e^{2x}$.
- g) If $G = x + y + 2z$ and $F = 2x^2 + y$, then find $\frac{\partial(F,G)}{\partial(x,y)}$.

Q2) Attempt any four of the following : **[20]**

- a) Verify that the differential equation $yzdx + 2xzdy - 3xydz = 0$ is integrable.
- b) Solve $y(1 + z^2)dx - x(1 + z^2)dy + (x^2 + y^2)dz = 0$.
- c) Prove that a Pfaffian differential equation in two variable always possesses an integrating factor.

P.T.O.

- d) Explain a method to solve $Pp + Qq = R$.
- e) Find integral curves of the equations $\frac{dx}{x} = \frac{dy}{y} = \frac{dz}{z}$.
- f) Find the direction ratios of a normal to the surface $z = x + y$ at a point $P(1, 2, 3)$.

Q3) Attempt any Four of the following : **[20]**

- a) Find the complementary function of $(D^3 - 3D^2D' + 2DD^2)z = 0$.
- b) If $z = f(x + ay) + g(x - ay)$, then show that $t = a^2r$, where f, g are arbitrary functions and a is a constant.
- c) If u_1, u_2, \dots, u_n are solutions of the homogeneous linear differential equation $F(D, D')z = 0$, then $\sum_{r=1}^n c_r u_r$, where c_r are arbitrary constant, is also solution.
- d) If $\alpha_r D + \beta_r D' + \gamma_r$ is a factor of $F(D, D')$ and $\phi_r(\xi)$ is an arbitrary function of the single variable ξ , then show that $u_r = \exp\left(\frac{-\gamma_r x}{\alpha_r}\right) \phi_r(\beta_r x - \alpha_r y)$ if $\alpha_r \neq 0$ is a solution of the equation $F(D, D')z = 0$.
- e) Find a particular integral of the equation $(D^2 - DD' + 2D^2)z = 20(y - x)$.
- f) Solve $(D^3 - 4D^2D' + 4DD^2)z = 0$.

Q4) Attempt any TWO of the following : **[20]**

- a) Prove that a necessary and sufficient condition that there exists between two functions $u(x, y)$ and $v(x, y)$ a relation $f(u, v) = 0$, not involving x or y explicitly is that $\frac{\partial(u, v)}{\partial(x, y)} = 0$.

- b) Solve the equation $(1 + yz)dx + z(z - x)dy - (1 + xy)dz = 0$ by Natani's method.
- c) Classify and to canonical form $\frac{\partial^2 z}{\partial x^2} + 2\frac{\partial^2 z}{\partial x\partial y} + \frac{\partial^2 z}{\partial y^2} = 0$.
- d) Solve $u_{tt} - c^2u_{xx} = 0$ by separation of variable method.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3951

[Total No. of Pages : 4

[5961]-625

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-1D : Thinkers and Textual Studies (Western)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three questions in 100 words.

[15]

- a) What is a simple proposition?
- b) Tell the criteria of verification.
- c) Explain Socrates's influence on Plato.
- d) Discuss dialectical method of Socrates.
- e) Explain concept of appearance given by Russell.
- f) What is perceptual knowledge?

Q2) Answer any three questions in 100 words.

[15]

- a) Briefly tell Russell's problem of a-priori knowledge.
- b) What is a necessary proposition?
- c) Discuss feature of 'Class division' as one of the features of Plato's Ideal State.
- d) Discuss in brief Plato's radical thoughts on justice.
- e) Tell in brief concept of practical verification.
- f) Explain Russell's notion of Probability.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any two of the following in 200 words. **[20]**

- a) Ethics: A.J. Ayer.
- b) Critique of Plato's concept of ideal state.
- c) Problem of Induction: Russell.

Q4) Answer any one question in 400 words. **[20]**

- a) Write in detail Wittgenstein's Picture theory.
- b) Explain Russell's presentation of problems in philosophy.
- c) Discuss in detail Plato's metaphor of cave.

Total No. of Questions: 4]

PA-3951

[5961]-625

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-1D : Thinkers and Textual Studies (Western)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
- 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]

- अ) साधे विधान म्हणजे काय ?
- ब) प्रचितीक्षमतेचे निकष सांगा.
- क) प्लेटोवरील सॉक्रेटिसचा प्रभाव सांगा.
- ड) सॉक्रेटिसची द्वंद्वत्मक पद्धती विशद करा.
- इ) रसेलाला अनुसरून आभास म्हणजे काय ते सांगा.
- फ) संवेदनात्मक ज्ञान म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]

- अ) रसेलच्या अनुभवपूर्व ज्ञानाची समस्या थोडक्यात लिहा.
- ब) अनिवार्य विधान म्हणजे काय ?
- क) प्लेटोच्या आदर्श राज्याच्या वैशिष्ट्यापैकी 'वर्ग विभाजन' वैशिष्ट्याची माहिती द्या.
- ड) प्लेटोचा न्यायविषयक मूलगामी विचार थोडक्यात सांगा.
- इ) व्यावहारिक प्रचितीक्षमतेची संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- फ) रसेलची संभाव्यता संकल्पना स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर 200 शब्दात टिपा लिहा. [20]
- अ) नीतिशास्त्र:ए जे एयर
ब) प्लेटोच्या आदर्श राज्य संकल्पनेची चिकित्सा
क) विगमन समस्या: रसेल

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा. [20]
- अ) विटगेन्स्टाइनाची चित्र उपपत्ती सविस्तर लिहा.
ब) रसेलला भेडसावणाऱ्या तत्त्वज्ञानातील समस्यांचे स्पष्टीकरण द्या.
क) प्लेटोच्या गुहेच्या रूपकाचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PA-3952

Total No. of Pages : 2

[5961]-626

T.Y.B.A (Semester - VI)

URDU

36071-DSE.ID: Forms of Urdu Poetry (Old. SIII)

Study of Qaseeda and Ghazal

مطالعہ: قصیدہ اور غزل

(CBCS-2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2:30 Hours

ہدایات:

(1) تمام سوالات کے جوابات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب سوالات کے سامنے نمبرات درج ہیں۔

[10] سوال نمبر 1: غزل کے آغاز و ارتقاء پر بحث کرتے ہوئے اسکی مقبولیت کے اسباب بیان کیجئے۔

یا

غزل ہر دور میں اپنی مقبول صنف سخن رہی ہے واضح کیجئے۔

[15] سوال نمبر 2: سراج اورنگ آبادی کی غزل گوئی پر تفصیلی روشنی ڈالیئے۔

یا

سراج اورنگ آبادی کی شاعری میں سراپا نگاری پر بحث کیجئے۔

[10] سوال نمبر 3: اردو ادب میں قصیدہ نگاری کی اہمیت و مقبولیت پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

اردو قصیدہ نگاری کے آغاز و ارتقاء کا اجمالی جائزہ لیجئے۔

[15]

سوال نمبر 4: ابراہیم ذوق کی قصیدہ نگاری پر مدلل بحث کیجئے۔

یا

قصیدہ نگاری کے اجزائے ترکیبی بیان کیجئے۔

[10]

سوال نمبر 5: (الف) درج ذیل کے اشعار کی تشریح مع حوالہ کیجئے۔

- (1) خبرِ تحیر عشقِ سن نہ جنون رہا نہ پری رہی نہ تورہا نہ تو میں رہا جو رہی سو بے خبری رہی
- (2) عشق اور عقل میں ہوئی ہے شرط جیت اور ہار کا تماشہ ہے
- (3) اگر دیکھو گے عکس اس خط کا میری چشم گریاں میں لب جو پُر بہار سبزہ گلشن نہ دیکھو گے
- (4) یار جب پیش نظر ہوتا ہے دل مر از یروز بر ہوتا ہے
- (5) یار کوں بے حجاب دیکھا ہوں میں سمجھتا ہوں خواب دیکھا ہوں
- (6) شہ بے خودی عطا کیا مجھے اب لباس برہنگی نہ خرد کی بختہ گری رہی نہ جنون کی پردہ داری رہی
- (7) یہ عجب ہے کہ دن کوں تاریکی رات کو آفتاب دیکھا ہوں

[10]

سوال 5. (ب) ذیل میں سے ذوق کسی ایک قصیدے پر نوٹ لکھیے

- (1) زہے نشاط گر کیجئے اسے تحریر (قصیدہ در مدح بہادر شاہ ظفر)
- (2) یوں خوشنما ہے آج نورِ سحر (بہادر شاہ ظفر کی تخت نشینی پر)
- (3) ساون میں دیا پھر مہ مٹوال دکھائی۔

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

PA-3953

[5961]-627

T.Y. B.A.

संस्कृत (SANSKRIT)

SEC-2D : Sanskrit Writing Skill

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36114)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

-
- प्रश्न 1)** पार्श्वस्थे स्वमहाविद्यालये आयोज्यमानासु क्रीडाप्रतियोगितासु धावन-प्रतिस्पर्धायां भागं ग्रहीतुं प्रधानाचार्याय प्रार्थनापत्रं लिखतु । [7]
- प्रश्न 2)** कस्यापि एकस्य कार्यक्रमस्य सूत्रसंचालनसंहिता स्वशब्दैः लिखतु । [7]
- प्रश्न 3)** मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत । [6]
(च, इव, परितः, खलु, पुरतः, विना)
1) विद्यालयस्य एकम् उद्यानम् अस्ति ।
2) किं भवान् स्नानं कृतवान् ?
3) ग्रामं वृक्षाः सन्ति ।
4) बकः हंसः श्वेतः भवति ।
5) बालकाः बालिकाः क्रीडाक्षेत्रे क्रीडन्ति ।
6) विद्यां जीवनं वृथा ।
- प्रश्न 4)** वाक्यं शुद्धं कृत्वा लिखत । [5]
1) एकस्मिन् दिने शङ्करः स्नानार्थं पूर्णानदीं गतः ।
2) यदा सः स्नाने मग्नः तदा तत्र एकः नक्रः आगताः ।
3) भयाकुला सा अपि शेदनः आरभत ।
4) दैववशे शङ्करः नक्राद् मुक्तः ।
5) स नदीतीरम् आगत्य मातुः चरणाः प्राणमत् ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3926

[5961]-628

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC -1F : Ancient Heritage and Heritage Management

(2019 New Pattern) (Semester - VI) (General Paper - III) (36183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Discuss about the Ancient Heritage sites at Bhimbetaka and Badami.

OR

- b) Explain the importance of 'Preservation' in Cultural Resource Management.

Q2) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Describe the types of Museum.

OR

- b) Write the nature and scope of Heritage Tourism.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

- a) Explain importance of Sanchi as Heritage site.
- b) State the importance of 'Documentation' in cultural Resource Management.
- c) Write about Chhatrapati Shivaji Maharaj Vastu Sangrahalaya.
- d) Discuss the importance of 'Bori' as Ancient Site.

Q4) Short notes. (any four) **[20]**

- a) Sun Temple at Konark.
- b) Cultural Resource
- c) Meed of Museum
- d) Deccan College Museum
- e) Importance of Heritage Tourism
- f) Caves at Karle

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3926

[5961]-628

T.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC -1F : Ancient Heritage and Heritage Management

(2019 New Pattern) (Semester - VI) (General Paper - III) (36183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) भीमबेटका आणि सांची येथील प्राचीन वारसा स्थळांविषयी चर्चा करा.
किंवा
ब) सांस्कृतिक संसाधन व्यवस्थापनात 'जतनाचे' महत्त्व विशद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) संग्रहालय याचे प्रकार वर्णन करा.
किंवा
ब) वारसा पर्यटनाची स्वरूप आणि व्याप्ती लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) वारसा स्थळ म्हणून सांचीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) सांस्कृतिक संसाधन व्यवस्थापनात 'दस्तएवजीकरण' याचे महत्त्व सांगा.
क) छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तू संग्रहालया विषयी लिहा.
ड) प्राचीन स्थळ म्हणून 'बोरी' याचे महत्त्वाची चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) कोणार्कचे सूर्यमंदिर
ब) सांस्कृतिक संसाधने
क) संग्रहालयांची आवश्यकता
ड) डेक्कन कॉलेज संग्रहालय
इ) वारसा पर्यटनाचे महत्त्व
फ) कार्ले येथील लेणी

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3931

[Total No. of Pages : 2

[5961]-629

T.Y. B.A. (Semester - VI)

GEOGRAPHY

(Value/Skill Based Course)

SEC - 2D : 1 Research Methodology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (36206)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words (any 5) [10]

- a) Give any two methods of research data collection.
- b) Write any two characteristics of best questionnaire.
- c) Write the sources of unpublished data.
- d) Write any two types of research reports.
- e) What is thesis?
- f) State two fundamental things of research structure.
- g) What is the purpose of using graphs/maps in research report.

Q2) Write short notes in 100 words (Any two)

[8]

- a) Government data sources.
- b) Secondary data.
- c) Structure of the thesis.

Q3) Write the answer in 150 words (Any one)

[7]

- a) Write in detail on methods of data collection in research.
- b) What is research structure? Explain the characteristics and elements of structure.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3931

[5961]-629

T.Y. B.A. (Semester - VI)

GEOGRAPHY

(Value/Skill Based Course)

SEC - 2D : 1 Research Methodology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (36206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
3) नकाशा स्टेन्सिल्लस वापरण्यास परवानगी आहे.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) [10]
अ) संशोधन माहिती संकलनाच्या प्रमुख दोन पद्धती लिहा.
ब) उत्तम प्रश्नावलीची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
क) अप्रकाशीत माहिती स्रोत सांगा.
ड) संशोधन अहवालाचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
इ) प्रबंध म्हणजे काय?
फ) संशोधन आराखडयातील दोन मुलभूत गोष्टी सांगा.
य) संशोधन अहवालात आलेख/नकाशे कशासाठी वापरतात.
- प्रश्न 2) प्रत्येकी सुमारे 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही 2) [8]
अ) शासकीय माहितीचे स्रोत.
ब) दुय्यम सामग्री.
क) प्रबंधाची रचना.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) [7]
अ) संशोधन माहिती संकल्पनाच्या पद्धतींवर सविस्तर लिहा.
ब) संशोधन आराखडा म्हणजे काय? संशोधन आराखडयाची वैशिष्ट्ये व तत्वे लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3933

[Total No. of Pages : 4

[5961]-630

T.Y. B.A.

COMMERCE

**G-III, CC-1F : Business Management
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks by selecting proper words from brackets. [7]

- i) Management is _____.
(an art, a science, both art and science, neither)
- ii) Henry Fayol was a _____.
(Social scientists, Mining engineer, Accountant, Production engineer)
- iii) Management is need at _____.
(Top level, Middle level, Lower level, All level)
- iv) Planning involves _____.
(review of past performance, analysis of policies future course of action)
- v) Organising is _____.
(A remedy for all types of problems, ensure accurate forecasting, None of these, All of these)
- vi) Management is a _____.
(Profession, Principles, Performance, None of these)
- vii) Control is the function of _____.
(Top level management, Lower level management, All Managers, None of these)

P.T.O.

- B) State the following statement are True or False: [7]
- i) Standing plans are prepared to solve issues related to the day today functioning of the organisation.
 - ii) Lower level management usually deals with deciding policies.
 - iii) Contingency plans are used when a company faces an anticipated present risk.
 - iv) Directing decision create a long term impact on the efficiency of organisation.
 - v) Selection is the only way of filling organisational job vacancies internally.
 - vi) Supervision, Leadership, Motivation and Communication are the elements of directing.
 - vii) Organization is not the work of management.

Q2) Answer in one or two sentences: [14]

- a) Define Management.
- b) State any two objectives of management.
- c) Define the planning.
- d) What are the three levels of management?
- e) State any two advantages of planning.
- f) What is organising?
- g) Define Recruitment.

Q3) a) Define management explain the scope of management. [14]

OR

- b) Define Decision making. Explain the steps involved in Decision making.

Q4) Write short notes on (Any two): [14]

- a) Advantages of planning.
- b) Motivation.
- c) Function of leader.
- d) Nature of Direction.

Q5) a) What do you mean by staffing. Explain the need and importance of staffing. [14]

OR

- b) Define Direction. Explain the importance of Direction.

Total No. of Questions : 5]

PA-3933

[5961]-630

T.Y. B.A.

COMMERCE

G-III, CC-1F : Business Management
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36293)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) अ) खालील रिक्तस्थानांना जागा भरा.

[7]

- i) व्यवस्थापन म्हणजे
(नियोजन, कर्मचारी वर्ग, सहकार्य, नियंत्रण)
- ii) हेनरी फेयोल होते.
(सामाजिक शास्त्रज्ञ, खाण अभियंता, लेखापाल, उत्पादन अभियंता)
- iii) व्यवस्थापनाची गरज आहे.
(उच्च पातळी, मध्यम पातळी, खालची पातळी, सर्वस्तर)
- iv) प्लॅनिंगमध्ये/नियोजनामध्ये समाविष्ट आहे.
(भविष्यातील कृती, मागील कामाचा आढावा, धोरणाचे विश्लेषण, सर्व)
- v) संघटन आहे.
(सर्व प्रकारच्या समस्यांवर उपाय, अचूक अंदाज, यापैकी नाही, हे सर्व)
- vi) व्यवस्थापन म्हणजे
(व्यवसाय, तत्वे, कामगिरी, यापैकी नाही)
- vii) नियंत्रण हे कार्य आहे.
(उच्चस्तरीय व्यवस्थापन, निच्यस्तरीय व्यवस्थापन, सर्व व्यवस्थापन, वरीलपैकी कोणतेही नाही)

- ब) खालील प्रश्न चुक किंवा बरोबर ते सांगा. [7]
- संस्थेच्या दैनंदिन कामकाजाशी संबंधित समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी स्थायी योजना तयार केल्या जातात.
 - लोअर पातळी व्यवस्थापन सहसा धोरणे ठरविण्या संबंधित असतात.
 - जेंव्हा एखाद्या कंपनीला अपेक्षित वर्तमान जोखमीचा सामना करावा लागतो तेंव्हा आकस्मिक योजना वापरल्या जातात.
 - दिशादर्शक निर्णयामुळे संस्थेच्या कार्यक्षमतेवर दीर्घकालीन प्रभाव पडतो.
 - संस्थात्मक नोकरीच्या रिक्तजागा भरण्याचा एकमेव मार्ग म्हणजे निवड.
 - पर्यवेक्षण, नेतृत्व, प्रेरणा, आणि संप्रेषण हे दिग्दर्शनाचे घटक आहे.
 - संघटना हे व्यवस्थापनाचे काम नाही.

प्र.2) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. [14]

- व्यवस्थापनाची व्याख्या करा.
- व्यवस्थापनाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- नियोजनांची व्याख्या करा.
- व्यवस्थापनाचे तीन स्तर कोणते आहेत ?
- नियोजनाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.
- संघटन म्हणजे काय ?
- भरतीची व्याख्या सांगा.

प्र.3) अ) व्यवस्थापन म्हणजे काय ? व्यवस्थापनाची व्याप्ती स्पष्ट करा. [14]

किंवा

- निर्णय प्रक्रिया म्हणजे काय ? निर्णय प्रक्रियेचे टप्पे स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [14]

- नियोजनाचे फायदे
- प्रेरणा
- नेत्याची कार्ये
- दिग्दर्शनाचे स्वरूप

प्र.5) अ) कर्मचारी भरती म्हणजे काय ? कर्मचारी भरतीची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा? [14]

किंवा

- निर्देशन म्हणजे काय ? निर्देशनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3958

[Total No. of Pages : 4

[5961]-632

T.Y. B.A.

STATISTICS (General - III)

ST - 33876 : Operations Research

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36385)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of Scientific calculators and Statistical tables is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.
- 5) Graph paper will be provided on request.

Q1) Attempt the following :

- a) Choose the correct alternative of the following : [5 × 1 = 5]
- i) Number of basic cells in Transportation problem with 4 origins and 5 destinations is :
 - a) 7
 - b) 5
 - c) 6
 - d) 8
 - ii) LPP is used to solve the problem having objective function and constraint in :
 - a) quadratic
 - b) linear
 - c) exponential
 - d) none of these
 - iii) If primal problem has an infeasible solution, then solution of dual problem is
 - a) infeasible
 - b) degenerate
 - c) unbounded
 - d) feasible
 - iv) In Transportations problem (T.P.), the North-West corner method is used.
 - a) to remove degeneracy
 - b) to find the optimum solution
 - c) to find alternative solution
 - d) to find initial basic feasible solution
 - v) Number of jobs and machines in Balanced Assignment Problem is :
 - a) unequal
 - b) equal
 - c) one
 - d) lesser

P.T.O.

- b) State whether the following statements are true or false : **[5 × 1 = 5]**
- The region satisfying all constraints given in LPP is known as critical region.
 - Critical path method (CPM) is deterministic in nature.
 - Simplex method is used to solve LPP with only two variables.
 - Hungarian method is used to solve assignment problem of maximization type.
 - Balanced Transportation Problem has total demand and total capacity equal.

Q2) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Obtain the graphical solution to the following LLP :

$$\text{Maximize } Z = 3x_1 + 5x_2$$

Subject to :

$$x_1 + x_2 \leq 10$$

$$2x_1 + 3x_2 \leq 18$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- Explain the terms Slack and Surplus variables used in L.L.P.
- Discuss the relationship between primal LLP and dual LLP by giving an illustration.
- Explain the term Balanced and Unbalanced related to Assignments problem by giving separate illustration.
- Obtain initial basic feasible solution of following transportation problem by using Least Cost (Matrix Minima) Method.

Destination	D₁	D₂	D₃	D₄	Capacity
S₁	19	30	50	10	7
S₂	70	30	40	60	9
S₃	40	8	70	20	18
Demand	5	8	7	14	

- Describe Monte Carlo method of solving simulation problems.

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Describe the procedure to solve LPP by graphical method.
- b) Write the dual of following LPP.

$$\text{Max. } Z = 2x + 3y$$

Subject to :

$$2x + y \leq 8$$

$$x + 2y \leq 4$$

$$x \geq 0; y \geq 0$$

- c) State canonical form and standard form of a LPP.
- d) Describe the concept of float with different its types in critical path method (CPM).
- e) Describe the method of model sampling from uniform distributions.
- f) Obtain an optimal assignment for the following problem.

Jobs	Machines			
	M ₁	M ₂	M ₃	M ₄
J ₁	1	4	3	2
J ₂	4	3	2	1
J ₃	3	2	2	1

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) A project has following time schedule :

Activities	1-2	1-3	2-4	3-4	3-5	4-9	5-6	5-7	6-8	7-8	8-9
Time in weeks	4	1	1	1	6	5	4	8	1	2	1

- i) Construct a network diagram.
- ii) Compute earliest & latest time at each event.
- iii) Obtain critical path and find minimum time required to complete project.

- b) Obtain the optimal solution to the following LPP by using simplex method.

$$\text{Maximize } Z = 5x + 2y$$

Subject to :

$$x + 2y \leq 10$$

$$2x + 5y \leq 20$$

$$x \geq 0 \text{ and } y \geq 0$$

- c) A bakery keeps stock of a popular brand of a cake. The past experience shows the daily demand for the popular brand of a cake as below:

Daily demand	0	10	20	30	40	50
Probability	0.08	0.22	0.35	0.20	0.12	0.03

Simulate the demand for next ten days by using random numbers 25,39, 65, 76,12,05,73,89,19,49. Also, estimate the average daily demand and standard deviation for the popular brand of cakes.

- d) The following is a T.P. with initial solution provided in circles and the costs per unit of transportation.

Origin	Destination				Availability
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
O ₁	(18) 5	8	(10) 3	6	28
O ₂	(14) 4	(36) 5	7	4	50
O ₃	6	2	(18) 4	(6) 6	24
Requirement	32	36	28	6	

Is the above solution optimal? If not, obtain an optimal solution with minimum cost of transportation.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3959

[Total No. of Pages : 4

[5961]-633

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY (S - III)

DSE-2D : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Textual
Studies

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36422)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words : [15]

- a) Briefly explain Gautama Buddha's description of Chitta.
- b) Briefly describe the characteristics of an ideal person.
- c) Elaborate Gautama Buddha's description of social conditions.
- d) Briefly explain the Cause of Suffering as a noble truth.
- e) Briefly explain the concept of Sramana as explained by Gautama Buddha.

Q2) Answer any Three of the following questions in 100 words : [15]

- a) Briefly explain the nature of Arhat in Buddhist philosophy.
- b) Briefly explain the characteristics of a Buddhist monk.
- c) Briefly explain Gautama Buddha's position on eternal truth.
- d) Briefly explain the concept of Brahman in Buddhist philosophy.
- e) What is Buddha? Discuss in brief.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any two) :

[20]

- a) Shramana (ideal person)
- b) Suffering - Gautama Buddha
- c) Shila
- d) Samadhi - Gautama Buddha

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words :

[20]

- a) Explain the moral teachings of Gautama Buddha in detail.
- b) Explain Gautama Buddha's role in nature in detail.

Total No. of Questions: 4]

PA-3959

[5961]-633

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY (S - III)

DSE-2D : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Textual
Studies

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) गौतम बुद्धांनी केलेले चित्तचे वर्णन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) आदर्श व्यक्तीचे वैशिष्ट्ये थोडक्यात विशद करा.
- क) गौतमबुद्ध यांनी सामाजिक परिस्थितीचे केलेले वर्णन थोडक्यात विशद करा.
- ड) दुःख कारण हे आर्यसत्य थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) गौतम बुद्धांनी सांगितलेली श्रमण संकल्पना थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) बौद्ध दर्शनातील अर्हतचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.
- ब) बौद्ध भिक्खूची वैशिष्ट्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) शाश्वत सत्यविषयक गौतम बुद्ध यांची भूमिका थोडक्यात विशद करा.
- ड) बौद्ध दर्शनातील ब्राह्मण संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) बुद्ध म्हणजे काय? थोडक्यात चर्चा करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) श्रमण (आदर्श व्यक्ति)
- ब) दुःख-गौतम बुद्ध
- क) शील
- ड) समाधी - गौतम बुद्ध

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) गौतम बुद्धांची नैतिक शिकवण सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) गौतम बुद्ध यांची निसर्गविषयक भूमिका सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PA-4191

Total No. of Pages : 2

[5961]-634

T.Y.B.A (Semester - VI)

URDU (Special -Paper-IV)

36072-DSE-2D: Philology and Linguistic

(CBCS-2019 Pattern)

لسانیات

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Note:

- 1) Attempt all questions
- 2) Figure to the left indicate full marks.

[10]

سوال نمبر 1: اردو زبان کے آغاز و ارتقاء کا اجمالی جائزہ لیجئے۔

یا

علم السانیات کے اغراض و مقاصد پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

[15]

سوال نمبر 2: ہند آریائی و ہندوی کے اشتراک پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے۔

یا

زبان کی ارادی تشکیل سے کیا مراد ہے مفصل لکھیے۔

[15]

سوال نمبر 3: زبان کی وضع اصطلاحات پر روشنی ڈالیے۔

یا

اردو زبان کی نشوونما میں صوفیائے کرام کی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

P.T.O.

[10]

سوال نمبر 4: ہند آریائی زبانوں پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

اُردو زبان کے ارتقاء میں دکن کا حصہ تبصرہ کیجئے۔

[20]

سوال نمبر 5: مندرجہ ذیل میں سے کسی (2) دو پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

(1) اُردو زبان کی ابتداء مختلف نظریات کیا ہیں

(2) جدید ہند آریائی

(3) اُردو کی زبان

(4) محی الدین قادری زورنی لسانی خدمات

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3936

[Total No. of Pages : 3

[5961]-635

T.Y. B.A.

संस्कृत (SANSKRIT)

DSE-2D : श्री सदानंद यति विरचित वेदान्तसार
(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36112)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

Instructions :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
All questions are compulsory.
- 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही तीन) :

[15]

Write Reference to context (any three) :

- i) वेदान्तो नाम उपनिषत्प्रमाणं, तदुपकारीणि शारीरकसूत्रादीनि च ।
- ii) असर्पभूते रज्जौ सर्पारोपवद् वस्तुन्यवस्त्वारोपोऽध्यारोपः ।
- iii) अस्याज्ञानस्यावरणविक्षेपनामकमस्ति शक्तिद्वयम् ।
- iv) अत्र 'गङ्गायां घोषः प्रतिवसति' इति वाक्यवज्जहल्लक्षणापि न संगच्छते ।

Q2) A) रिक्तस्थानानि पूरयत (काव्यपि दश) :

[10]

- i) अखण्डं सच्चिदानन्दमवाङ्मनस । (अगोचरम्/गोचरम्)
- ii) श्रीसदानन्दयतेः गुरुः । (श्रीआनन्दः/श्रीअद्वयानन्दः)
- iii) शिवमद्वैतं मन्यते । (प्रथमं/चतुर्थं)
- iv) रज्जुविवर्तस्य सर्पस्य रज्जुमात्रत्ववद्वस्तुविवर्तस्यावस्तुनोऽज्ञानादेः प्रपञ्चस्य वस्तुमात्रत्वम् । (अपवादः/अध्यारोपः)

P.T.O.

- v) “आत्मा वै जायते पुत्रः” । (अतिविचारी/अतिप्राकृतः)
- vi) सर्वं खल्विदं । (चैतन्यम्/ब्रह्म)
- vii) तत्त्वमसि इति । (महावाक्यम्/महती वाक्यम्)
- viii) अत्र ‘शोणो धात्वति’ इति वाक्यवत् न संभवति । (जहल्लक्षणा/अजहल्लक्षणा)
- ix) इन्द्रियाणां स्वरचविषयेभ्यः प्रत्याहरणं । (प्रत्याहारः/समाधिः)
- x) विजानीयाच्छमप्राप्तं न चालयेत् । (सरागं/सकषायं)
- xi) तरति । (रागादिविकारवान्/शोकात्मवित्)
- xii) कर्मणा पितृलोके विदयया । (स्वर्गः/देवलोकः)

B) संस्कृतभाषेत उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) : [5]

Write answers into the Sanskrit language :

- i) मुमुक्षुत्व मर्थात् किम् ?
- ii) वेदान्तसार ग्रन्थस्य विषयः कः ?
- iii) अज्ञानस्य लक्षणं किम् ?
- iv) प्राणमयकोशस्य स्वरूपं किं विद्यते ?
- v) तात्पर्य निर्णयस्य यानि षड्लिङ्गानि, तेषु यः अर्थवादः, तस्य लक्षणं किं वर्तते ?
- vi) केवलाद्वैतवादस्य प्रवर्तकः क आचार्यः ?

Q3) अज्ञान म्हणजे काय ते सांगून, अज्ञानाचे कार्य स्पष्ट करा. [20]

Explain what अज्ञान is and explain its कार्य or effects.

किंवा/OR

वेदान्तसार ग्रंथाचे अनुबन्ध चतुष्टय स्पष्ट करा.

Explain अनुबन्ध चतुष्टय of the beut entitled वेदान्तसार.

Q4) टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[20]

Write short notes (any two) :

- i) श्रवणविचारः ।
- ii) जीवन्मुक्तः ।
- iii) तत्त्वमसि महावाक्यार्थः ।

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3962

[Total No. of Pages : 2

[5961]-636

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2D : Archaeology

(Skill Enhancement course)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (any 1) : **[10]**

- a) What is archaeology? Write the significance of archaeology.
- b) Explain the difference and similarity between History and Archaeology.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any 1) : **[10]**

- a) Write detailed information about Archaeological survey of India.
- b) Explain the characteristics and importance of Cultural Heritage.

Q3) Short Notes (Any 1) : **[5]**

- a) Deccan College
- b) Historical Monument's

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3962

[5961]-636

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2D : Archaeology

(Skill Enhancement course)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]
अ) पुरातत्व विद्या म्हणजे काय? पुरातत्व विद्येचे महत्व लिहा.
ब) इतिहास आणि पुरातत्व विद्या यामधील फरक आणि समानता स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]
अ) भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण (A.S.I) ची सविस्तर माहिती लिहा.
ब) सांस्कृतिक वारशांचे वैशिष्ट्ये आणि महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा (कोणतेही - 1) [5]
अ) डेक्कन महाविद्यालय
ब) ऐतिहासिक वास्तू

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3937

[Total No. of Pages : 3

[5961]-638

T.Y.B.A.

FRENCH

CC-1F : Upper Intermediate French
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36033)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (10)

L'économie française a rebondi de 7 % en 2021

Si le commerce extérieur souffre toujours, les indicateurs économiques reviennent au vert après deux ans de crise économique due au coronavirus.

La croissance du produit intérieur brut (PIB) français a atteint 7 % en 2021, un bond jamais vu depuis 52 ans, la conséquence de la récession record de 2020 (- 8 %), selon une première estimation publiée vendredi 28 janvier par l'Insee. Un « rebond spectaculaire » qui « efface la crise économique », s'est félicité le ministre de l'économie, Bruno Le Maire. « Au quatrième trimestre, l'économie française a dépassé la richesse qu'elle avait en 2019 et retrouvé son niveau d'avant-crise », a déclaré le ministre sur France 2. « L'économie française tourne à plein régime et elle a une capacité de réaction forte », a-t-il assuré.

La consommation des ménages, pénalisée au premier semestre par les restrictions sanitaires, n'a renoué avec son niveau d'avant-crise qu'à la toute fin de l'année, et enregistre une hausse de 4,8 % sur l'ensemble de 2021 (- 7,2 % en 2020). Mais sur l'ensemble de 2021, elle reste inférieure à son niveau moyen de 2019. L'investissement des ménages (immobilier, etc.), des entreprises et des collectivités, en rebond de 11,6 %, dépasse lui largement son niveau de 2019.

Enfin, le commerce extérieur contribue légèrement positivement à la croissance, même si en moyenne annuelle « les exportations et les importations demeurent en 2021 à un niveau particulièrement dégradé, respectivement inférieures de 8,5 % et 5,5 % à leur niveau moyen de 2019 ».

Questions :

1. Dites vrai ou faux et justifiez vos réponses avec la phrase du texte: (6)
 - a. L'économie française améliore rapidement.
 - b. La consommation ménagère se diminue de trimestre à trimestre à cause de la crise sanitaire.
 - c. Le commerce extérieur est parfaitement bien.
2. Décrivez la condition de l'économie française selon le ministre de l'économie. (2)
3. Dites autrement en français : trimestre, une hausse. (2)

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (5)

La date du 20 mars a été choisie pour célébrer l'anniversaire de l'Agence de coopération culturelle et technique (ACCT) qui a vu le jour le 20 mars 1970 à Niamey au Niger. Cette agence marque le premier pas vers la coopération francophone qui se deviendra un peu plus tard l'Organisation Internationale de la Francophonie.

P.T.O.

La langue française a toujours eu une place importante parmi les langues. D'abord symbole de culture et de créativité elle a ensuite été vecteur de démocratie et d'humanisme, des valeurs que l'UNESCO entend promouvoir. L'UNESCO aime, parle et promeut le français – l'une de ses 6 langues officielles et l'une de ses 2 langues de travail. Mais plus largement l'UNESCO en célébrant le francophonie célèbre la diversité culturelle et linguistique qui compose le monde.

Célébrer la Francophonie, c'est reconnaître le potentiel de la langue et de la culture à unir les peuples, à créer des espaces de solidarité et de compréhension mutuelle, pour réfléchir ensemble à notre avenir commun. L'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture (UNESCO) et l'Organisation internationale de la Francophonie (OIF) partagent cette vision commune qui place la culture et la langue au fondement de tout effort durable pour la paix et le développement.

Questions:

1. Quand célèbre – t – on la journée de la Francophonie ?(1)
2. Pourquoi est –elle célébrée à cette date ?(1)
3. Quelles sont les caractéristiques de la langue française ? (1)
4. Pourquoi l'ONU célèbre – t – elle la journée de la Francophonie ? (2)

Q.2] A) Rédigez le discours d'un politicien avant une élection où il discute les problèmes de l'environnement et ses engagements pour améliorer la condition de l'environnement. (8)

B) Écrivez un dialogue entre deux amis de différents pays parlant de leurs identité et leurs culture. (7)

Q.3] A) Complétez les phrases avec le mot convenable : (5)

[immigration, immigrés, augmentation, les immigrants, réfugiés]

Jusque vers 1920, les travailleurs _____ viennent surtout d'Italie et de Pologne. À cette _____ de travail s'ajoute l'accueil de _____ : Grecs, Arméniens, Russes, Espagnols.... Après la seconde guerre mondiale, _____ sont de jeunes travailleurs venus d'Italie et d'Espagne, puis du Maghreb et du Portugal, d'Afrique noire, du Proche-Orient et enfin d'Asie. Les origines se diversifient aussi, avec une _____ du nombre de _____ personnes venues d'Asie et d'Amérique latine ainsi que, plus récemment, des pays d'Europe de l'Est.

B) Dites autrement : (3)

- I. Le suffrage universel direct:
- II. Remporter:
- III. SMIC

C) Trouvez le verbe de le nom : (2)

- a. L'achat :
- b. L'élection :

D) Formez les titres des phrases suivantes : (5)

1. Le parlement est composé de deux assemblées.
2. Les immigrants diversifient la culture d'un pays.

3. Le gouvernement français investit en Inde dans le domaine de l'énergie renouvelable.
4. Respecter la culture des autres est notre devoir.
5. On interdit les importations de viande rouge.

E) Complétez les phrases avec les expressions de l'opposition et de la concession : (5)

1. _____ on n'aime pas les légumes, il faut en manger tous les jours.
2. _____ soient les aides apportées aux sans-abri, elles restent insuffisantes.
3. Pierre continuait à manger _____ les invités avaient fini depuis un quart d'heure.
4. _____ te fâcher, aide – moi de trouver une solution.
5. _____ ses qualités professionnelles, elle n'a pas obtenu le poste.

Q.4] A) Transformez les phrases suivantes au discours direct ou indirect selon le cas : (5)

1. Mon ami dit toujours, « tu dois observer bien régulièrement les bourses chaque mois. »
2. Le client nous a demandé, « Faites cette réparation au plus vite ! »
3. La femme de ménage a dit qu'elle serait absente du 14 au 25 du mois suivant.
4. Le professeur nous demande, « Est – ce que vous avez compris ? »
5. Le médecin m'a conseillé, « Ne sortez pas sauf s'il est urgent. »

B) Complétez les phrases avec le verbe être ou avoir :

1. Il est sorti sans _____ prévenu.
2. Je me souviens de _____ visité ce château.
3. Marie était certaine de _____ perdu son portefeuille.
4. Sa sœur pense ne pas _____ sortie chez elle depuis le premier confinement.
5. Il a porté la plainte après _____ consulté son avocat.

C) Mettez les mots soulignés an avant :

1. L'association Attac voudrait une meilleure répartition des richesses.
2. José Bové revendique la suppression totale des OGM.
3. La défense de l'environnement sera probablement le principal combat de ce siècle.
4. La lutte contre la pauvreté doit être une priorité.
5. Une majorité de Français veut défendre la langue française contre l'usage abusif de l'anglais.

D) Conjuguez les verbes entre parenthèses au passé simple :

1. Je (manger) tranquillement mon steak frites.
2. Nous (prendre) le train.
3. Il y (avoir) une élection présidentielle.
4. Elle (entendre) un grand bruit.
5. Vous (être) heureuse.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3965

[Total No. of Pages : 2

[5961]-639

T.Y. B.A. (Semester - VI)

HISTORY

SEC - 2D (2) : Numismatics

(2019 Pattern) (36178)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the Answer to the following questions in 200 words (Any One) [10]

- a) What is Numismatics? And explain the scope of Numismatics.

OR

- b) Briefly review the Post-Maurya Coins.

Q2) Write the Answer to the following questions in 200 words (Any One) [10]

- a) Explain the information about Coins of Mughal Period.

OR

- b) Explain the types of Coins in Independent India.

Q3) Write a short note (Any One) : [5]

- a) Coins of Emperor Kanishka
- b) Coins of Vijayanagar.

▽▽▽▽

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3965

[5961]-639

T.Y. B.A. (Semester - VI)

HISTORY (इतिहास)

SEC - 2D (2) : Numismatics

(2019 Pattern) (36178)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

अ) नाणकशास्त्र म्हणजे काय? आणि नाणकशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

ब) मौर्यत्तर काळातील नाण्यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

अ) मुगलकाळातील नाण्यांविषयी माहिती द्या.

किंवा

ब) स्वतंत्र भारतातील नाण्यांचा प्रकाश विषयी माहिती द्या.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

अ) सम्राट कनिष्कची नाणी

ब) विजयनगरची नाणी

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3966

[Total No. of Pages : 4

[5961]-640

T.Y. B.A. (Semester - VI)

GANDHIAN THOUGHT (Gen. III)

CC - IF : Impact of Gandhism on Further Movements and Modern
Philosophers

(2019 Pattern) (CBCS) (36233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words : [15]

- a) Briefly explain the role of Nelson Mandela in the anti-apartheid movement.
- b) Briefly explain the nature of women empowerment movement.
- c) Briefly explain the role of Sundarlal Bahuguna in the Chipko movement.
- d) Briefly discuss the limitations of Gandhian movement.
- e) Philosophy is analysis of ordinary language and concepts: Explain from Barlinge's point of view.

Q2) Answer any Three of the following questions in 100 words : [15]

- a) Briefly explain the nature of peasant movement.
- b) Briefly explain the nature of imperialism.
- c) Briefly explain the influence of Gandhian thought on Barlinge's life.
- d) Briefly explain the nature of Narmada Bachao movement.
- e) Briefly explain the influence of Gandhian thought on the life of Nagorao Kumbar.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any two) :

[20]

- a) Ganga Bachao Movement
- b) Gandhiji's model of development
- c) Religion – K. J. Shah
- d) Women Empowerment – Pushpa Bhave

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words :

[20]

- a) Explain in detail the nature of Right to Information Act 2005 Act.
- b) Explain the background of Chipko movement in detail.

Total No. of Questions : 4]

PA-3966

[5961]-640

T.Y. B.A. (Semester - VI)

GANDHIAN THOUGHT (Gen. III)

CC - IF : Impact of Gandhism on Further Movements and Modern
Philosophers

(2019 Pattern) (CBCS) (36233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) वर्णद्वेषविरोधी चळवळीतील नेल्सन मंडेला यांची भूमिका थोडक्यात विशद करा.
ब) महिला सबलीकरण चळवळीचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) चिपको आंदोलनातील सुंदरलाल बहुगुणा यांची भूमिका थोडक्यात विशद करा.
ड) गांधी चळवळीच्या मर्यादांविषयी थोडक्यात चर्चा करा.
इ) तत्त्वज्ञान म्हणजे सामान्य भाषा आणि संकल्पनांचे विश्लेषण : बारलिंगे यांच्या दृष्टीकोनातून स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) शेतकरी चळवळीचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.
ब) साम्राज्यवादाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) बारलिंगे यांच्या जीवनावरील गांधी विचारांचा प्रभाव थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) नर्मदा बचाव आंदोलनाचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.
इ) नागोराव कुंभार यांच्या जीवनावरील गांधी विचारांचा प्रभाव थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) गंगा बचाव आंदोलन
- ब) गांधीजींचे विकासाचे प्रारूप
- क) धर्म - के. जे. शहा
- ड) महिला सबलीकरण - पुष्पा भावे

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) माहितीचा अधिकार अधिनियम 2005 कायद्याचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.
- ब) चिपको आंदोलनाची पार्श्वभूमी सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3940

[Total No. of Pages : 4

[5961]-641

T.Y. B.A.

CC-4(3) : World Civilization and Heritaze (Part - II)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36253)

Time : 2 ½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Narrate the contribution of Roman civilization to world civilization.

OR

- b) State the contribution of Arab civilization to world civilization.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Examine the impact of Feudalism in the European society.

OR

- b) Give an account on the importance of world Heritage.

Q3) Answer the following question in 200 word (any two) : **[20]**

- a) Write note on culture and civilization.
- b) Write the importance of the church in the culture of the Ancient world.
- c) Discuss Greek civilization.
- d) Explain the importance of Renaissance Period.

P.T.O.

Q4) Short Notes : (any Four)

[20]

- a) What is civilization?
- b) Church.
- c) Itza : Maxico.
- d) Racism.
- e) Great Pyramid of Giza : Egypt.
- f) Machu Pichu : Peru.

Total No. of Questions : 4]

PA-3940

[5961]-641

T.Y. B.A.

CC-4(3) : World Civilization and Heritaze (Part - II)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) जागतिक संस्कृतीतील रोमन संस्कृतीचे योगदान सांगा.

किंवा

ब) जागतिक सभ्यतेमध्ये अरब सभ्यतेचे योगदान सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) युरोपीय समाजावरिल संरंजामशाहीचा प्रभाव तपासा.

किंवा

ब) जागतिक संस्कृतीचे महत्त्व सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]

अ) संस्कृती आणि सभ्यता यावर टिप्पण करा.

ब) चर्चचे प्राचीण जगाच्या संस्कृतीतील महत्त्व लिहा.

क) ग्रीक संस्कृतीवर चर्चा करा.

ड) प्रबोधनकाळाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) संस्कृती म्हणजे काय?
- ब) चर्च
- क) इट्झा: मॅक्सीको
- ड) वंशभेद
- इ) ग्रेट पिरॅमिड ऑफ गिझा : इजिप्त
- ई) माचू पिचू : पेरू

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3968

[Total No. of Pages : 3

[5961]-642

T.Y. B.A.

MATHEMATICAL STATISTICS GENERAL - IV

CC-2FST-33276 : Testing of Hypothesis

(CBCS 2019 Pattern) (Semester -VI) (36383)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instruction to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Use of Scientific calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*

Q1) Attempt each of the following.

A) Choose the correct alternative of the following. **[1 each]**

- a) Probability of accepting H_0 when it is not true is
 - i) Level of significance
 - ii) Size of the test
 - iii) Power of the test
 - iv) Probability of type II error
- b) Under some regularity conditions on $f(x, \theta)$ the a asymptotic distribution of the r.v. $-2\log\Lambda(x)$ is (where $\Lambda(x)$ is the likelihood ratio):
 - i) Normal
 - ii) t
 - iii) Chi-Square
 - iv) Poisson
- c) Which of the following is not a non-parametric test?
 - i) Sign test
 - ii) Run test
 - iii) Mann-Whitney U test
 - iv) Sequential Probability Ratio Test (SPRT)
- d) Let X be random variable with pdf $f(x, \theta)$. If $H_0: \theta = \theta_0$ and $H_1: \theta \neq \theta_0$ then
 - i) H_0 & H_1 are both simple hypothesis
 - ii) H_0 & H_1 are both composite hypothesis
 - iii) H_0 is simple hypothesis and H_1 is composite hypothesis
 - iv) H_0 is composite hypothesis and H_1 is simple hypothesis
- e) Which of the following is simple hypothesis?
 - i) $H_1: \mu > \mu_0$
 - ii) $H_1: \mu < \mu_0$
 - iii) $H_1: \mu \neq \mu_0$
 - iv) $H_1: \mu = \mu_1$

P.T.O.

- B) State whether the following statement is True or False: **[1 each]**
- The stopping bounds of SPRT of strength (α, β) are given by $A=(1-\beta)/\alpha$ and $B=\beta/(1-\alpha)$
 - Most of the non-parametric methods utilize measurement on interval scale.
 - The likelihood ratio test is used for testing composite null against composite alternative hypothesis
 - MP test is not always UMP test
 - SPRT always requires more sample observations to come to a conclusion than the test based on fixed sample size.

Q2) Attempt any FOUR of the following. **[4×5=20]**

- Explain the test procedure for Man-Whitney U test
- Define the following.
 - Critical region
 - Level of significance
 - Power of a test
- Explain type I and type II error along with their probabilities (i.e. α and β).
- Following data gives length of a certain variety of wheat
 11.3, 10.4, 10.7, 8.6, 9.3, 8.8, 10.7, 8.2, 11.5, 9.7
 10.3, 11.2, 9.0, 9.8, 9.3, 9.9, 10.1, 10.0, 9.6, 9.7
 Test whether population median is 9.9 at 5% L.O.S
- Explain parameter space with example.
- Distinguish between MP and UMP tests.

Q3) Attempt any four of the following : **[4×5=20]**

- Let $X \rightarrow \text{Exp}(\theta)$. Construct SPRT of strength (α, β) to test $H_0: \theta = \theta_0$ against $H_1: \theta = \theta_1$
- Twenty random numbers are generated on computer using an exponential distribution.
 34, 40, 19, 36, 21, 44, 80, 66, 90, 29, 31, 46, 62, 55, 60, 72, 81, 20, 45, 50.
 Test whether the numbers generated indicates randomness. Use 5% L.O.S.

- c) Construct LRT for mean of Normal distribution when σ^2 known.
- d) Let x be a single observation from the distribution
 $f(x, \theta) = \theta x^{\theta-1}, 0 < x < 1 \quad H_0 : \theta = 1$ v/s $H_1 : \theta = 3$
- e) Distinguish between parametric and Non-parametric tests.
- f) Define the following terms:
- i) Null Hypothesis
 - ii) Alternative Hypothesis
 - iii) Size of the test

Q4) Attempt any TWO of the following: **[2×10=20]**

- a) Construct SPRT (Sequential Probability Ratio Test) for Poisson distribution.
- b) Let $X \rightarrow N(\mu, \sigma^2)$, σ^2 Known. Construct SPRT of Strength (α, β) to test $H_0: \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu = \mu_1$
- c) To determine if a new hybrid seeding produces a bushier flowering plant, following data was collected. Examine the data indicates the new hybrid produces larger shrubs than the current variety?

Shrubs (growth in inches)

Hybrid	X	31.8	32.8	39.2	36.0	30.0	34.5	37.4
Current Variety	Y	35.5	27.6	21.3	24.8	36.7	30.0	-

Test whether the two population has identical distribution by Two-Sample Run Test. Use 5% L.O.S.

- d) Explain the test procedure for randomness of a sample by using Run test for 2 samples.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3969

[Total No. of Pages : 4

[5961]-643

T.Y. B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

ST-34176 : Design of Experiments, Non-parametric Tests and
Statistical Quality Control (SEC 1D)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester-VI) (36413)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instruction to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.
- 3) Use of Scientific calculator and statistical table is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.
- 5) Graph papers will be provided on request.

Q1) Attempt each of the following.

- A) In each of the following cases, choose the correct alternative. [1 each]
- a) Which of the following test is a non-parametric test?
 - i) Z-test
 - ii) t-test
 - iii) paired t-test
 - iv) Wilcoxon's sign rank test
 - b) In a 4×4 L.S.D., the total number of experimental units in the layout is.
 - i) 16
 - ii) 64
 - iii) 8
 - iv) 12
 - c) Which of the following is a dimension of quality?
 - i) Hazard rate
 - ii) Process Capability
 - iii) Performance
 - iv) Control Limits
 - d) Which of the following is always an unbiased estimator of the error variance?
 - i) Treatment sum of squares
 - ii) Error mean sum of squares
 - iii) Error sum of squares
 - iv) Total sum of squares
 - e) The c-chart is based on
 - i) Binomial distribution
 - ii) Poisson distribution
 - iii) Hypergeometric distribution
 - iv) Normal distribution

P.T.O.

- B) State whether each of the given statement is True or False: **[1 each]**
- a) The completely randomized design (CRD) is a one-way design.
 - b) In the analysis of variance, the F-ratio value is always greater than 1.
 - c) The p-chart is used for the fraction defectives.
 - d) The average value of the quality characteristic corresponding to the in control state is represented by LCL in the control charts.
 - e) Sign test is used to test the equality of two population variances.

Q2) Attempt any FOUR of the following. **[5 each]**

- a) Explain the following terms with an illustration:
 - i) Experimental unit
 - ii) Treatment
 - iii) Block
- b) Explain in brief the meaning and purpose of statistical quality control.
- c) Explain the test procedure of Wilcoxon's signed-rank test.
- d) State the mathematical model used in the two-way classification of analysis of variance and explain the terms used in it. Further state the breakup of the total sum of squares.
- e) Obtain the partition of the total sum of squares and the total degree of freedom in LSD.
- f) The following data represent the number of hours that a rechargeable hedge trimmer operates before a recharge is required.
1.5, 2.2, 0.9, 1.3, 2.0, 1.6, 1.7, 1.5, 2.0, 1.2, 1.7
Use the sign test to test the hypothesis that this particular trimmer operates with a median of 1.8 hours before requiring a recharge. (Use 5% level of significance)

Q3) Attempt any Four of the following. **[5 each]**

- a) Explain the concept of analysis of variance.
- b) Explain chance causes and assignable causes of variations.
- c) Explain a non-parametric test for randomness.

- d) Obtain the least square estimates of parameters in CRD.
- e) Explain the concept of control limits (3-sigma limits only) used in control charts. Further state criteria for judging lack of control.
- f) Complete the following analysis of the variance table.

Source of Variation	Degree of freedom	Sum of squares	Mean sum of squares	F-ratio
Treatment	4	200	?	?
Block	?	242	60.5	?
Error	16	?	?	
Total	24	600		

Q4) Attempt any TWO of the following:

- a) The table below shows the lifetime in excess of 1000 hours of samples of tube lights of three different brands. **[10]**

Brand	Samples(Lifetime in excess of 1000 hours)				
	1	2	3	4	5
A	17	20	15	18	17
B	18	22	20	16	24
C	26	31	24	30	

Carry out a one-way analysis of variance to test the hypothesis that the average life of tube lights of three brands is the same at 2% level of significance.

- b) The following data indicates the sample mean and range values for 10 subgroups of size 5 items each.

Subgroup No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Average (\bar{X})	30	29	25	30	40	25	29	27	31	28
Range (R)	12	13	12	14	14	11	15	13	11	13

Set up \bar{X} and R-charts and examine the state of control of the given process. Comment on your results. **[10]**

- c) i) The number of defects in each sample of 20 items is given below.[7]

Item No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of defects	2	0	4	1	1	8	0	2	3	1
Item No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defects	2	0	0	1	3	2	1	0	1	0

Draw c-chart and check whether the process is under control.

- ii) Explain the concept of non-parametric tests. State any two differences between a parametric and non-parametric test. [3]
- d) The following data indicates the percentage of defectives in a sample of size 50 taken at equal intervals of a production process. [10]

Sample No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
% of defective	0.09	0.11	0.13	0.05	0.14	0.6	0.2	0.12	0.7	0.4
Sample No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
% of defective	0.13	0.06	0.18	0.14	0.17	0.14	0.15	0.8	0.10	0.16

Draw the p-chart to check whether the production process is under control. Suggest the control limits for future use.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3970

[5961]-644

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2D : Administrative Thinkers

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words (any eight) **[16]**

- a) State the two books of Karl Marx.
- b) According to Peter Drucker which is the most important factor in Human Progress?
- c) Who wrote the book Discovery of India?
- d) Write the name of two books by Abraham Maslow.
- e) Marx's communism emerged in which country?
- f) Who is called the pioneer of 'Panchayat Raj' Institution in India?
- g) Who introduced the concept of knowledge workers?
- h) Who proposed the theory of needs?
- i) Where and when did bureaucracy emerge according to Marx?
- j) What is socialism according to Nehru?

P.T.O.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words. (any four) [16]

- a) State the reasons for the rise of bureaucracy according to Marx.
- b) Explain the principles of Maslow's theory of motivation.
- c) State the characteristics of Nehru's socialism.
- d) Explain Drucker's concept of knowledge.
- e) Describe Maslow's lower level needs.
- f) Explain Karl Marx's nature of bureaucracy.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (any three). [18]

- a) Explain Nehru's views on Decentralization.
- b) Explain Peter Drucker's knowledge workers concept.
- c) Explain Maslow's need Hierarchy Theory.
- d) Explain Marx's views on class of Bureaucracy.

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words. (any two) [20]

- a) Explain Nehru's views on socialism and Administration.
- b) Explain Drucker's management by objective.
- c) State the characteristics of Marx's bureaucracy.

Total No. of Questions : 4]

PA-3970

[5961]-644

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2D : Administrative Thinkers

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) कार्ल मार्क्सच्या दोन ग्रंथांची नावे सांगा.
- ब) पिटर ड्रुकरच्या मते मानवी प्रगतीतील महत्त्वाचा घटक कोणता?
- क) 'डिस्कव्हरी ऑफ इंडिया' हा ग्रंथ कोणी लिहला?
- ड) अब्राहम मास्लोचे दोन ग्रंथ लिहा.
- इ) मार्क्सचा साम्यवाद कोणत्या देशात आला?
- फ) भारतातील पंचायत राज संस्थांचा प्रणेता कोणास म्हणतात.
- य) ज्ञान कामगार हि संकल्पना कोणी मांडली?
- र) गरजा सिद्धांत कोणी मांडली?
- ल) मार्क्सच्या मते नोकरशाहीचा उदय कोठे व कधी झाला?
- व) नेहरूच्या मते समाजवाद म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) मार्क्सच्या मते नोकरशाहीच्या उदयाची कारणे सांगा.
- ब) मास्लोच्या अभिप्रेरणा सिद्धांताची तत्वे स्पष्ट करा.
- क) नेहरूच्या समाजवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) ड्रुकरची ज्ञान संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) मास्लोच्या मते कनिष्ठ गरजा कोणत्या?
- फ) कार्ल मार्क्सच्या नोकरशाहीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[18]

- अ) नेहरूच्या विकेंद्रीकरण्याबाबतची मते स्पष्ट करा.
- ब) पिटर ड्रुकरची ज्ञान कामगार संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) मास्लोचा गरजा पदसोपान सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) मार्क्सचा नोकरशाहीबद्दलचा वर्ग दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) नेहरूची समाजवाद आणि प्रशासनाबद्दलची मते स्पष्ट करा.
- ब) ड्रुकरचे उद्दिष्टानुरूप व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- क) मार्क्सच्या नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4218

[Total No. of Pages : 3

[5961]-645

T.Y. B.A.

G - III : संस्कृत (SANSKRIT)

SEC-1D : कविभर्तृहरिविरचितं नीतिशतकम्

Kavibhartruharivirachitam Nitishatakam

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36113)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate into Marathi or English (Any three) :

[15]

मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा (कोणतेही तीन)

- i) अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ।
ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि नरं न रज्जयति ।
- ii) अम्भोजिनीवनविलासनिवासमेव हंसस्य हन्नि नितरां वुपितोविधात ॥
न त्वस्य दुग्धजलभेदविधौ प्रसिद्धां वैदध्यकीर्तिमपहर्तुमसौ समर्थः ॥
- iii) स्वायत्तमेकान्तहितं विधात्रा विनिर्मितं छादनमज्ञतायाः ।
विशेषतः सर्वविदां समाजे विभूषणं मौनमपण्डितानाम् ।
- iv) जयन्ति ते सुकृतिनो रससिद्धाः कवीश्वराः ।
नास्ति येतां यशःकाये जरामरणजं भयम् ॥

P.T.O.

Q2) a) Explain with reference to the context (Any two) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही दोन)

- i) छायेव मैत्री खलसज्जनानाम्
- ii) एतत्त्रयं जगति पुण्यकृतो लभते ।
- iii) भ्रमयति मनो न जानीमः किमत्र विद्यास्यति ।

b) रिक्तस्थानानि पूर्यत (कान्यपि पञ्च) [5]

- i) कूपे पश्य पयोनिधावपि घटो गृहणाति तुल्यं ।
- ii) निजहृदि विकसन्तः सन्ति कियन्तः ।
- iii) कार्यार्थी गणयति न दुःखं न च सुखम् ।
- iv) लोकत्रयं जयति कृत्स्नमिदं स ।
- v) सूर्यो भ्राम्यति नित्यमेव गगने तस्मै नमः ।
- vi) दानं नाशस्तिस्त्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।

Q3) a) उचितं युग्मं विचिनुत (कान्यपि पञ्च) : [5]

i) शास्त्रोप स्कृतगिरः	a) कुलालवत्
ii) अनुद्धताः	b) पावकः
iii) जुहवानं दहति	c) अनाराध्यम्
iv) ब्रह्मा	d) मत्सरग्रस्ताः
v) मूर्खजनचित्तम्	e) सत्पुरुषाः
vi) बोद्धारः	f) कवयः

b) Explain 'धैर्यपद्धतिः' in detail. [15]

'धैर्यपद्धतिः' सविस्तर स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain मानशौर्य पद्धतिः in detail

'मानशौर्य पद्धतिः' सविस्तर स्पष्ट करा.

Q4) Write notes (any two) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

- i) सुजनपद्धति:
- ii) दुर्जनपद्धति:
- iii) अर्थपद्धति:

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3972

[Total No. of Pages : 3

[5961]-646

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

SEC-1D : Financial Mathematics (FMG-6)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester-VI)(36345)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instruction to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) The demand set and supply set for a commodity are
 $D = \{(q,p)|2q + p = 9\}$ and $S = \{(q,p)|q - 3p = 1\}$.
Determine the equilibrium price and quantity.
- b) If the supply function is $q^s(p) = \frac{5p-12}{2}$ then find the inverse supply function $p^s(q)$.
- c) If the cost function $C(q)=100+7q$ and the price function is $P(q)=6-0.05q$. Determine the profit function.
- d) Define the term 'Perfect competition'
- e) State the term 'Leontief matrix'.
- f) Find rank of matrix $A = \begin{bmatrix} 10 & -5 \\ 20 & -10 \end{bmatrix}$
- g) Define the term 'Break-even point'.

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) An amount of rupees 25,000 is invested at an interest rate 8% per annum. Find the total after 1 year if the interest is compounded.
 - i) Quarterly
 - ii) Monthly
- b) Find the maximum and minimum value of the function $f(x)=x^3-8x^2+16x-1$ in the interval $[2,5]$.

P.T.O.

c) Solve the following system of equations.

$$4x + 2y + 3z = 3,$$

$$2x + 3y + 4z = 2,$$

$$3x + 4y + 2z = 1.$$

d) Let $A = \begin{pmatrix} 0.2 & 0.2 \\ 0.1 & 0.3 \end{pmatrix}$ represents the matrix of coefficients for an input-

output model with two industries. Write the equation that determine the production schedule \bar{x} in terms of external demand \bar{d} .

e) The demand function for a good is $q^D(p) = 70 - 4p$. Determine the values of p for which demand is inelastic.

f) Prove that at the break-even point marginal cost is equal to average cost.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

a) Let $S = \{(q,p) | q - 6p = -12\}$ and $D = \{(q,p) | q + 2p = 40\}$ be supply and demand sets respectively, for a particular market. If an excise tax of rupees 4 per unit is imposed then find the new equilibrium market price and quantity.

b) The supply and demand functions for a commodity are

$$q^S(p) = 15p - 41, \quad q^D(p) = 40 - 12p.$$

Assume that the supplier operate according to the cobweb model. Determine the recurrence equation for the sequence p_t of prices and find the explicit solution if $p_0 = 2.5$.

c) Express the vector $(7, 11, 1)$ as a linear combination of the vectors $(1, 4, 7)$, $(2, 5, -4)$ and $(2, 1, -1)$.

d) Write a note on elasticity of demand.

e) Reduce the matrix $A = \begin{pmatrix} 5 & 5 & 5 \\ 3 & 4 & 2 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ to its row echelon form.

f) The demand function for a good is $q^D(p) = a + bp + \frac{c}{p}$, For some con-

stants a, b and c . When $p = 1$, the quantity demanded is 60, when $p = 2$, the quantity demanded is 40 and when $p = 4$, the quantity demanded is 15. Determine the value of constants a, b and c .

Q4) Attempt any TWO of the following:

[20]

- a) Suppose an investor invests money in three different assets land, bonds and stocks and three possible states can occur. If the return matrix of the

above investment is $R = \begin{pmatrix} 0.950 & 0.9 & 1.0 \\ 1.1 & 1.1 & 1.1 \\ 1.2 & 1.15 & 1.25 \end{pmatrix}$ then show that there is no

vector of state prices.

Also show that $Y = (1000 \ -5000 \ 4000)$ is an arbitrage portfolio.

- b) The market for a commodity is governed by supply set $S = \{(q,p) | 2p - 3q = 12\}$ and demand set $D = \{(q,p) | 2p + q = 20\}$. Then determine

- i) The equilibrium set
- ii) Supply and demand functions
- iii) Inverse supply and inverse demand functions
- iv) Sketch supply set S and demand set D.

- c) Alpern and Co. is an efficient small firm that can not produce more that 6 units of its product per week. If their cost function is $C(q) = 100 + 20q - 6q^2 + q^3$. Determine Their.

- i) Fixed cost
- ii) Profit function
- iii) Startup point
- iv) Break-even point
- v) Supply set

- d) A factory makes two goods grommets and widgets. To produce \$1 worth of grommets requires \$0.2 worth of grommets and \$0.1 worth of widgets. To make \$1 of widgets requires \$0.1 worth of grommets and \$0.05 worth of widgets. There is an external demand of \$750 worth of grommets and \$500 worth of widgets. Determine the total production of each commodity.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3973

[Total No. of Pages : 2

[5961]-647

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC-2E : Work and Society in India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36374)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on (Any Three) [15]

- a) Retail sector.
- b) Service Labour and class
- c) Fishing
- d) Service, Labour & Gender
- e) Mining Labour

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three). [15]

- a) Explain the nature of contract work in informalization sector in India.
- b) Write the types of Hospitality
- c) Explain the problems of workers in BPO centre
- d) Write the impact of the new economic policy on forest sector.
- e) Write the nature of the work of the workers in the service Industry.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any two) [20]

- a) Describe the impact of new Economic policy on the workers in manufacturing sector.
- b) Explain the problems of workers in Hospitality sector.
- c) Write the impact of the new-economic policy on agricultural sector.
- d) Explain the impact of informalization on migrant workers in India.

Q4) Answer the following questions in 300 words. (any one) [20]

- a) Elaborate the impact of increasing workers in informal sector on trade unions.
- b) Discuss the growth of India's information technology sector.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3973

[5961]-647

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC-2E : Work and Society in India
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) किरकोळ विक्री क्षेत्र
- ब) सेवा कामगार आणि वर्ग
- क) मासेमारी
- ड) सेवा कामगार आणि लिंगभाव
- इ) खाणकाम कामगार

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्रातील करारावरील कामाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) आदरातिथ्याचे प्रकार लिहा.
- क) बीपीओ सेंटरमध्ये काम करणाऱ्या कामगारांच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ड) नवीन आर्थिक धोरणाचा वनक्षेत्रातील कामगारांवर झालेला परिणाम लिहा.
- इ) सेवा उद्योगातील कामगारांच्या कामाचे स्वरूप लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) नवीन आर्थिक धोरणाचा वस्तु उत्पादन क्षेत्रातील कामगारांवर झालेल्या परिणामाची चर्चा करा.
- ब) आदरातिथ्य क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्या स्पष्ट करा.
- क) नवीन आर्थिक धोरणाच्या कृषी क्षेत्रावर झालेला परिणाम लिहा.
- ड) भारतातील अनौपचारिकीकरणाचा स्थलांतरित कामगारांवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्रातील वाढत्या कामगारांचा कामगार चळवळीवरील परिणाम विशद करा.
- ब) भारतातील माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्राच्या वाढीवर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3974

[Total No. of Pages : 2

[5961]-648

T.Y. B.A. (Regular)

PHILOSOPHY (General - 3)

CC-1F - Socio -Political philosophy

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (New) (36423)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any Three) **[15]**

- a) Explain Justice Ranade's the notion of Providence.
- b) How is Ethics related to Social Philosophy?
- c) Briefly explain the interrelation between 'Truth' and 'Non-violence'.
- d) Discuss about Social Democracy.
- e) Explain the notion of Historical-Materialism.

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any Three) **[15]**

- a) Discuss 'Liberal Feminism'.
- b) Explain, definitions of Social Philosophy.
- c) What is classless society?
- d) What are the basic features of Feminism?
- e) Briefly discuss on M. G. Ranade's concept of 'Liberalism'

Q3) Write Short notes in 200 words each. (Any two) **[20]**

- a) Social philosophy.
- b) Mill's concept of Rights.
- c) Concept of Liberty.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Explain, fully the nature and scope of Political Philosophy.
- b) Explain fully Mahatma Gandhi's concept of Satyagraha.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3974

[5961]-648

T.Y. B.A. (Regular)

PHILOSOPHY (General - 3)

CC-1F - Socio -Political philosophy

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (New) (36423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) न्या. रानडेची 'दैवी संकल्पना' स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक तत्त्वज्ञानाशी नीतिशास्त्र कशा प्रकारे संबंधित आहे?
- क) 'सत्य' आणि 'अहिंसा' यांच्यातील आंतरसंबंध थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक 'लोकशाहीविषयी' चर्चा करा.
- इ) 'ऐतिहासिक-भौतिकवाद' संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 'उदारमतवादी स्त्रीवादाची' चर्चा करा.
- ब) सामाजिक तत्त्वज्ञानाच्या व्याख्या स्पष्ट करा.
- क) 'वर्गविहीन समाज' म्हणजे काय?
- ड) स्त्रीवादाची मूलभूत वैशिष्ट्ये कोणती?
- इ) एम. जी. रानडे यांच्या 'उदारमतवाद' संकल्पनेची थोडक्यात चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 200 शब्दांत संक्षिप्त टिपा लिहा. [20]

- अ) सामाजिक तत्त्वज्ञान
- ब) मिलची 'हक्क' संकल्पना
- क) स्वातंत्र्य संकल्पना

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) राजकीय तत्त्वज्ञानाचे स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा गांधीजींची सत्याग्रहाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3975

[5961]-649

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1D : Financial Administration

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words each)

[16]

- a) State the tenure of Auditor General?
- b) State any one Function of Finance commission?
- c) How many members are there in Finance commission?
- d) State any one function of public Accounts committee.
- e) How many members are there in total in the Estimates committee?
- f) State one function of public Accounts committee?
- g) State the tenure of public accounts committee?
- h) Who wrote the book 'Economics'?
- i) State one advantage of liberalization.
- j) Explain the meaning of privatization?

P.T.O.

Q2) Attempt any four short notes (in 50 words each) [16]

- a) Explain the duties of the Auditor general?
- b) State the function of finance commission?
- c) State the function of estimates committee?
- d) State the benefits of Globalization?
- e) State the composition of public Accounts committee?
- f) What is New Economic policy?

Q3) Attempt any three questions (in 100 words each) [18]

- a) Explain the Auditor Generals control over financial administration.
- b) Explain the nature of Finance commission?
- c) Write the Function of Public Account committee?
- d) State the advantages and disadvantages of liberalization?
- e) Explain New Economic Policy?

Q4) Attempt any two questions (in 200 words each) [20]

- a) State the composition of Auditor General and discuss the powers and Functions.
- b) Explain the function of the Estimates committee by stating its composition.
- c) Explain the advantages and disadvantages of privatization by giving the definition of privatization?

Total No. of Questions : 4]

PA-3975

[5961]-649

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1D : Financial Administration

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) महालेखा परिक्षकाचा कार्यकाल सांगा.
- ब) वित्त आयोगाचे कोणतेही एक कार्य सांगा?
- क) वित्त आयोगात किती सदस्य असतात?
- ड) लोकलेखा समितीचे कोणतेही एक कार्य सांगा.
- इ) अंदाज समितीत एकूण किती सदस्य असतात?
- फ) सार्वजनिक उपक्रम समितीचे एक कार्य सांगा.
- य) सार्वजनिक उपक्रम समितीचा कार्यकाल सांगा.
- र) 'अर्थशास्त्र' हा ग्रंथ कोणी लिहीला?
- ल) उदारीकरणाचा एक फायदा सांगा.
- व) खाजगीकरणाचा अर्थ सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) महालेखा परिक्षकांची कर्तव्य स्पष्ट करा.
- ब) वित्त आयोगाचे कार्य सांगा.
- क) अंदाज समितीचे कार्य सांगा.
- ड) जागतिकीकरणाचे फायदे सांगा.
- इ) सार्वजनिक लेखा समितीची रचना सांगा.
- फ) नवीन आर्थिक धोरण म्हणजे काय?

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) महालेखा परिक्षकाचे वित्त प्रशासनावरील नियंत्रण स्पष्ट करा.
- ब) वित्त आयोगाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक उपक्रम समितीचे कार्य लिहा.
- ड) उदारीकरणाचे फायदे व तोटे सांगा.
- इ) नवीन आर्थिक धोरण स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) महालेखा परिक्षकाची रचना सांगून अधिकार व कार्याची चर्चा करा.
- ब) अंदाज समितीची रचना सांगून कार्य स्पष्ट करा.
- क) खाजगीकरणाची व्याख्या सांगून खाजगीकरणाची फायदे व तोटे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3976

[Total No. of Pages : 1

[5961]-650

T.Y.B.A.

URDU

SEC-2D : Introduction to Mass Media in Urdu
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-VI) (36074)

Time : 1½ Hours]

[Max. Marks :25

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

سوال نمبر ۱۔ اچھے نامہ نگار کے اوصاف بیان کرتے ہوئے لکھئے کہ نامہ نگار کو کن اصول و ضوابط کا پابند ہونا پڑتا ہے۔

[10]

یا
ذرائع ابلاغ کے معنی و اہمیت بیان کرتے ہوئے ٹی وی نشریات پر اظہار خیال کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۲۔ ہندوستان میں ریڈیو اور ٹیلی ویژن کی مختصر تاریخ بیان کیجئے۔

یا
خبر کے حصول کے مختلف ذرائع کون کون سے ہیں؟ مفصل معلومات دیجئے۔

[5]

سوال نمبر ۳۔ اردو کے ادبی رسائل کو کن مسائل کا سامنا کرنا پڑ رہا ہے؟ لکھئے۔

یا
اخبار ”جام جہاں نما“ کی ابتداء و ارتقاء کے متعلق اپنے خیالات کا اظہار کیجئے۔

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3977

[Total No. of Pages : 2

[5961]-651

T.Y. B.A.

G-3 : YOGA

**CC-1F : Yog Vidya-VI (With Practical)
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36243)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions must be sloved.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. **[5]**

- a) Name of the asanas performed on the basis of two stomachs.
- b) What is the bandha applied to the throat?
- c) In which pranayama does the sound of the beetle occur?
- d) What is the kriya of putting a rubber catheter in the nose?
- e) Which asana looks like a butterfly?
- f) In which asana does the Englishword V shape occur?
- g) Which Mudra shows the correlation between Ashva and Mudra?

Q2) Give tips. **[10]**

- a) Pranayama
- b) Bandha
- c) Vritti

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) Explain the benefits of different types of asanas.
- b) State the types and benefits of Shudhikriya.
- c) Write the details of Shirsasana.

Q4) Answer any one of the following questions in detail. **[15]**

- a) Explain the correlation between physical health promotion and yoga.
- b) Explain social health promotion and yoga.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3977

[5961]-651

T.Y. B.A.

G-3 : YOGA

CC-1F : Yog Vidya-VI (With Practical)
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एक वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) दोन पोट्याच्या आधारावर केली जाणारी आसने कोणती?
ब) घशाच्या ठिकाणी सावला जाणारा बंध कोणता?
क) भुंग्याचा आवाज कोणत्या प्राणायामात येतो.
ड) नाकात रबरी नळी घालणारी क्रिया कोणती?
इ) माश्यासारखे दिसनारे आसन कोणते?
फ) इंग्रजी V आकारा प्रमाणे दिसनारे आसन कोणते?
य) आश्व आणि मुद्रा याचा सहसंबंध दारवविणारी मूद्रा कोणती?

प्र.2) टिपा द्या. [10]

- अ) प्राणायाम
ब) बंध
क) वृत्ती

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]

- अ) आसनांचे विविध प्रकार सांगून त्यांचे फायदे विषद करा.
ब) शुद्धिक्रियांचे प्रकार व फायदे सांगा.
क) शिर्षासनाची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]

- अ) शारीरिक आरोग्य संवर्धन व योगशास्त्र सहसंबंध स्पष्ट करा.
ब) सामाजिक आरोग्यसंवर्धन व योग स्पष्ट करा.

❌ ❌ ❌

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3978

[Total No. of Pages : 2

[5961]-652

T.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1ET : Education Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) **[15]**

- a) What are the characteristics of language development in Infancy level.
- b) Explain an educational importance of Imagination.
- c) Explain the concept of Heredity.
- d) Explain the concept of personality.
- e) Explain the educational importance of sensation.

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any Two) **[20]**

- a) Explain the social and mental development characteristics in childhood stage.
- b) Explain the causes of Individual differences.
- c) What is perception? Explain an educational importance of perception.
- d) Explain an educational importance of Heredity.

Q3) Answer any one questions in 300 words. **[20]**

- a) Explain factors affecting on personality in details.
- b) 'Adolsance stage is a stromy period' Explain in details.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any Three) **[15]**

- a) Concept of Individual differences.
- b) Educational importance of environment.
- c) Educational importance of creativity.
- d) Role of school in personality development.
- e) Difference between Groth and development.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3978

[5961]-652

T.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1ET : Education Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) बाल्यावस्थेतील भाषिक विकासाची वैशिष्ट्ये कोणती?
ब) कल्पनेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
क) अनुवंशाची संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) व्यक्तिमत्त्वाची संकल्पना स्पष्ट करा.
इ) संवेदनेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) किशोरावस्थेतील सामाजिक व मानसिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) व्यक्तिभेदाची कारणे स्पष्ट करा.
क) अवबोध म्हणजे काय? अवबोधाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
ड) अनुवंशाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) कुमारावस्था 'वादळी अशांततेचा काळ' हे विधान सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) व्यक्तिभेदाची संकल्पना
ब) परिस्थितीचे शैक्षणिक महत्त्व
क) सर्जनशीलतेचे शैक्षणिक महत्त्व
ड) व्यक्तिमत्त्व विकासात शाळेची भूमिका
इ) वाढ व विकासातील फरक

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3947

[5961]-653

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

CC-1F G-3 : PUBLIC ADMINISTRATION

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36445)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words)

[16]

- a) What is personnel Administration.
- b) In 'POSDCORB' the letter 'B' stands for?
- c) Write importance of promotion.
- d) In which house of parliament budget use to introduce?
- e) Spoil system is associated with which country?
- f) State objectives of Training.
- g) Write two merit of personnel Administration.
- h) State two principles of recruitment.
- i) State two Administrative Reforms.
- j) State types of Training.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Write meaning of Personnel Administration.
- b) Explain meaning of Training.
- c) Comment on Budget.
- d) Explain concept of Parliament Budget.
- e) Explain recruitment methods.
- f) Explain importance of promotion.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions. (100 words)

[18]

- a) Comment on control over Public Administration.
- b) Comment on importance of Budget
- c) Comment on judicial control.
- d) Importance of legislative control.

Q4) Attempt any two questions. (200 words).

[20]

- a) Explain objectives of Training.
- b) Explain principles of promotion.
- c) Write functions of personnel Administration.

Total No. of Questions : 4]

PA-3947

[5961]-653

T.Y.B.A.

CC-1F G-3 : PUBLIC ADMINISTRATION

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36445)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) (20 शब्द)

[16]

- अ) सेवक प्रशासन म्हणजे काय?
- ब) 'POSDCORB' मधील B म्हणजे काय?
- क) बढती चे महत्त्व लिहा.
- ड) संसदेच्या कोणत्या सभागृहात अंदाजपत्रक मांडले जाते?
- इ) 'लूट पद्धती' ही कोणत्या देशाशी संबंधित आहे?
- फ) प्रशिक्षणाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- य) सेवक प्रशासनाचे दोन गुण लिहा.
- र) भरतीची दोन तत्वे सांगा.
- ल) दोन प्रशासकीय सुधारणा सांगा.
- व) प्रशिक्षणाचे प्रकार सांगा.

प्र.2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सेवक प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ब) प्रशासनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- क) 'अर्थसंकल्प/अंदाजपत्रकावर' भाष्य करा.
- ड) 'संसदीय अंदाजपत्रकांवर' स्पष्टीकरण द्या.
- इ) भरतीपद्धती स्पष्ट करा.
- फ) बढती चे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) लोकप्रशासनावर नियंत्रण यावर भाष्य करा.
- ब) अंदाज पत्रकाचे महत्त्व यावर भाष्य करा.
- क) न्यायिक नियंत्रण यावर भाष्य करा.
- ड) कायदे मंडळाचे नियंत्रण याचे महत्त्व सांगा.

प्र.4) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) प्रशिक्षणाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) बढतीची तत्वे स्पष्ट करा.
- क) सेवक प्रशासनाची कार्ये लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3980

[5961]-654

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-2D (S-4) : हिंदी भाषा और उसका विकास
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) भाषा की परिभाषाओं को संक्षेप में स्पष्ट कीजिए।
ब) परिनिष्ठित भाषा का परिचय दीजिए।
क) भाषा की विशेषताओं को संक्षेप में लिखिए।
ड) राजभाषा का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) राजस्थानी हिंदी की बोलियों का परिचय दीजिए।
ब) बिहारी हिंदी की बोलियों को स्पष्ट कीजिए।
क) तत्सम शब्दों का परिचय दीजिए।
ड) हिंदी में विदेशी शब्दों के योगदान को स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) देवनागरी लिपि का विकास किस प्रकार हुआ है?
ब) नागरी लिपि की चार विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।
क) नागरी लिपि में सुधार के प्रयास को स्पष्ट कीजिए।
ड) देवनागरी लिपि के नामकरण संबंधी विचारों को लिखिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन टिप्पणियों को लिखिए। [21]

- अ) अंतर्राष्ट्रीय भाषा
ब) भाषा अर्जित संपत्ति है
क) खड़ीबोली का परिचय
ड) देशज शब्दों का परिचय
इ) नागरी लिपि की वैज्ञानिकता
फ) देवनागरी लिपि का सामान्य परिचय

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3981

[Total No. of Pages : 2

[5961]-655

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE - 1D : Experimental Psychology
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each. (any four) **[20]**

- a) State the types of research.
- b) Write on purposive and judgmental sampling.
- c) Write on single Detection theory.
- d) State the sampling errors.
- e) Explain the various types of variables.
- f) What is scientific research?

Q2) Answer the following questions in 100 words each. (any two) **[20]**

- a) Discuss the various methods of human learning.
- b) Describe the Non-Probability sampling.
- c) Define Psychophysics. Explain the Weber's and Fechner's laws of Psychophysics.
- d) Discuss the social scientific research.

Q3) Answer the following question in 500 words. (any one) **[20]**

- a) What is hypothesis? Discuss the various types of hypotheses.
- b) What is Psychophysics? Discuss the methods of limit.

Q4) Write short notes. (any four) **[10]**

- a) Universal sampling
- b) Hull Hypothesis
- c) Independent and Dependent variable
- d) Partial Learning

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3981

[5961]-655

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1D : Experimental Psychology
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) संशोधनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) सहेतूक व निर्णयी नमुना चयन यावर लिहा.
क) संकेत शोध उपपत्ती यावर लिहा.
ड) नमुना प्रमार स्पष्ट करा.
इ) परिवर्त्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
फ) शास्त्रीय संशोधन म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) मानवी अध्ययनाच्या विविध पद्धतींवर चर्चा करा.
ब) असंभाव्यता नमुना चयन स्पष्ट करा.
क) मनोभौतिकीची व्याख्या द्या. वेबर्स आणि फेकनर यांचे मनोभौतिकीय नियम स्पष्ट करा.
ड) सामाजिक शास्त्रीय संशोधनावर चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) अभ्युपगम म्हणजे काय? अभ्युपगमाच्या विविध प्रकारांवर चर्चा करा.
ब) मनोभौतिक म्हणजे काय? मर्यादा पद्धतीवर चर्चा करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) विश्व नमुना
ब) अभेद अभ्युपगम
क) स्वतंत्र व अवलंबी परिवर्त्य
ड) अंशीक किंवा पक्षीय अध्ययन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3982

[5961]-656

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2D S - 4 Modern Warfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) **[5×3=15]**

- a) What is environmental warfare?
- b) State the Objectives of Star War.
- c) What is electronic warfare?
- d) State the Objectives of Information warfare.
- e) State the Means of Economic warfare.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[1×15=15]**

- a) Explain in detail the effect of Nuclear Warfare.
- b) State the detail effect of Environmental warfare.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[2×10=20]**

- a) Explain in detail Origin and Development of Nuclear Warfare.
- b) State the Nature and scope of electronic warfare?
- c) State the means and methods of Economic warfare.
- d) State the source and effects of Information warfare.

Q4) Write short notes (any four) **[4×5=20]**

- a) Modern Warfare
- b) Types of warfare
- c) Technology of warfare
- d) Nature of Environmental warfare
- e) Concept of Space Warfare
- f) Information warfare

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3982

[5961]-656

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2B S - 4 Modern Warfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]

- अ) पर्यावरणीय युद्ध पद्धती म्हणजे काय ?
- ब) अंतराळ युद्ध पद्धतीचे उद्दिष्टे सांगा ?
- क) इलेक्ट्रॉनिक युद्ध पद्धती म्हणजे काय ?
- इ) माहिती युद्धाची उद्दिष्टे सांगा.
- फ) आर्थिक युद्धाची साधने सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [1×15=15]

- अ) आण्विक युद्धपद्धतीचे परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) पर्यावरणीय युद्धपद्धतीचे परिणाम सविस्तर सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]

- अ) आण्विक युद्ध पद्धतीची उत्पत्ती आणि विकास सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) इलेक्ट्रॉनिक युद्ध पद्धतीचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.
- क) आर्थिक युद्धाचे साधने आणि पद्धती सांगा.
- ड) माहिती युद्ध पद्धतीचे स्रोत आणि परिणाम सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [4×5=20]

- अ) आधुनिक युद्ध पद्धती
- ब) युद्ध पद्धतीचे प्रकार
- क) युद्ध पद्धतीचे तंत्रज्ञान
- ड) पर्यावरणीय युद्धाचे स्वरूप
- इ) अंतराळ युद्धाची संकल्पना
- फ) माहिती युद्ध पद्धती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3949

[Total No. of Pages : 4

[5961]-657

T.Y. B.A. (Semester - VI)

DSE - 2D : SOCIOLOGY

S - 4 : Indian Society : Changes and Challenges

(2019 Pattern) (CBCS) (36372)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Urbanization
- b) Alternative media
- c) Transnational investment
- d) Ethics in private Health Sector
- e) Slums

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) Write any two Impact of Urban garbage problem.
- b) Write in brief the role of media in social movement.
- c) Write a nature of Health System in India.
- d) Elaborate two reasons of Unequal development in Urban area.
- e) Explain role of media in post-truth era.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

- a) Elaborate challenges of online teaching.
- b) Explain reasons of commercialization of media.
- c) Elaborate pollution in Civic Society.
- d) Elaborate Challenges of Democracy in India.

Q4) Answer the following questions in 300 words (Any One) : **[20]**

- a) Describe features and Issues of New Education Policy.
- b) Explain Issues of Transport and water in civic society.

Total No. of Questions : 4]

PA-3949

[5961]-657

T.Y. B.A. (Semester - VI)

DSE - 2D : SOCIOLOGY

S - 4 : Indian Society : Changes and Challenges

(2019 Pattern) (CBCS) (36372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) शहरीकरण
ब) पर्यायी माध्यमे
क) राष्ट्रांतीत गुंतवणूक
ड) खाजगी आरोग्य क्षेत्रातील नैतिकता
इ) झोपडपट्टी

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) शहरातील कचरा समस्येचे दोन परिणाम लिहा.
ब) सामाजिक चळवळींमधील माध्यमांची भूमिका थोडक्यात लिहा.
क) भारतातील आरोग्य व्यवस्थेचे स्वरूप लिहा.
ड) शहरांच्या असमान विकासाची दोन कारणे विशद करा.
इ) सत्योत्तर काळातील माध्यमांची भूमिका स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
- अ) ऑनलाईन अध्यापनाची आव्हाने विशद करा.
- ब) माध्यमांच्या व्यापारी करणाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) नागरी समाजातील प्रदुषण विशद करा.
- ड) भारतीय लोकशाही पुढील आव्हाने विशद करा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) नवीन शैक्षणिक धोरणाचे वैशिष्ट्ये आणि समस्यांचे वर्णन करा.
- ब) नागरी समाजातील वाहतुक व पाणी प्रश्नांची कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3954

[Total No. of Pages : 2

[5961]-658

T.Y.B.A.

URDU

CC-1F : Urdu Fiction : Study of Dastan & Afsana
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-VI) (Paper - IV) (36073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ اردو میں داستانی ادب کی اہمیت و افادیت پر روشنی ڈالئے۔
یا
داستان کے فن اور لوازمات کا محاسبہ کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ میرامن دہلوی کی حیات و ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔
یا
داستان ”باغ و بہار“ کی فنی خوبیوں کو اجاگر کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۳۔ اردو میں مختصر افسانہ کی تاریخ قلمبند کیجئے۔
یا
افسانے کے اہم اجزائے ترکیبی بیان کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۴۔ قرۃ العین حیدر کی افسانہ نگاری پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔
یا
افسانہ ”نظارہ درمیان ہے“ پر ناقدانہ نظر ڈالئے۔

P.T.O.

[20]

سوال نمبر ۵۔ مختصر نوٹ لکھئے۔ (کوئی چار)

- (a) داستانوں میں تہذیب و معاشرت
(b) پہلے درویش کی سیر
(c) تنویر فاطمہ کا کردار
(d) افسانے میں پلاٹ
(e) آزاد بخت کا قصہ
(f) افسانے میں پلاٹ کی اہمیت

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3985

[5961]-659

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1F : Movements and Social Reforms in Maharashtra
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following. [15]

- a) Rajarshi Shahu Maharaj - Social Reforms Movement.
- b) V.D. Savarkar - Political Movement.
- c) Dr. Babasaheb Ambedkar - Educational Reforms.
- d) Dalit Panthers - Protest Movement.
- e) Contribution of Maharshi Karve in Educational Movement.

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) What is protest movement?
- b) Write in brief the role of social Reformist.
- c) Elaborate the contribution of tribals in political movement.
- d) Explain the contribution of G.G. Agarkar in social Reform movement.
- e) Explain the Ethnic movement as a political movement.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Elaborate the work of Gadatai Parulekar for warli tribes.
- b) Explain the History of social Reforms movement in Maharashtra.
- c) Describe the Ek. Gaon - EK - Panvatha movement.
- d) Explain the contribution of Maharshi Shinde in social Reforms Movement.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words. [20]

- a) Discuss the contribution of Mahatma Phule and Savitribai Phule in Educational field.
- b) Explain the contribution of scheduled castes and women in political movement.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3985

[5961]-659

T.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1F : Movements and Social Reforms in Maharashtra

(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) राजर्षी शाहूमहाराज - सामाजिक सुधारणा चळवळ
- ब) वि.दा. सावरकर - राजकीय चळवळ
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - शैक्षणिक सुधारणा
- ड) दलित पॅन्थर - प्रतिकार चळवळ
- इ) महर्षी कर्वे यांचे शैक्षणिक चळवळीतील योगदान

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) प्रतिकार चळवळ म्हणजे काय?
- ब) सामाजिक सुधारकांची भूमिका थोडक्यात लिहा.
- क) राजकीय चळवळीतील आदिवासींचे योगदान विशद करा.
- ड) सामाजिक सुधारणा चळवळीतील गो.ग. आगरकर यांचे योगदान स्पष्ट करा.
- इ) वांशिक चळवळ एक राजकीय चळवळ म्हणून स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही दोन) [20]

- अ) गोदाताई परूळेकराचे वारली जमातीसाठीचे कार्य विशद करा.
- ब) महाराष्ट्रातील सामाजिक सुधारणा चळवळीचा इतिहास स्पष्ट करा.
- क) एकगाव-एक पाणवठा चळवळीचे वर्णन करा.
- ड) महर्षी शिंदे यांचे सामाजिक सुधारणा चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) महात्मा फुले आणि सावित्रीबाई फुले यांचे शैक्षणिक क्षेत्रातील योगदानाची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) राजकीय चळवळीतील अनुसूचित जाती आणि स्त्रियांचे असणारे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3986

[5961]-660

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1F (G-3) : प्रयोजनमूलक हिंदी माध्यम लेखन
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक है।
-

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) जनसंचार माध्यम का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
ब) दृश्य माध्यम की अवधारणा स्पष्ट कीजिए।
क) श्रव्य माध्यम क्या है? विस्तार से बताइए।
ड) प्रयोजनमूलक हिंदी का अर्थ और स्वरूप बताइए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) प्रतिवेदन का अर्थ तथा स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
ब) पृष्ठसजा (मेक-अप) के विविध अंग विस्तार से बताइए।
क) प्रतिवेदन के लिए सामग्री का संयोजन एवं पृष्ठ निर्धारण कैसे किया जाता है?
ड) प्रतिवेदन का कलापक्ष एवं मुद्रण को अपने शब्दों में बताइए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) संचार क्रांति एवं सूचना प्रौद्योगिकी क्या है-विस्तार से समझाइए।
ब) विभिन्न क्षेत्रों में सूचना प्रौद्योगिकी की उपादेयता का संक्षिप्त परिचय दीजिए।
क) ई-संसाधनों की सीमाएँ स्पष्ट कीजिए।
ड) सायबर शिक्षा क्या है? यह बताते हुए उसकी उपयोगिता लिखिए।

P.T.O.

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणी लिखिए।

[21]

- अ) जनसंचार के प्रकार।
- ब) दृश्य माध्यम में प्रयुक्त भाषा।
- क) प्रतिवेदन की विविध परिभाषाएँ।
- ड) प्रतिवेदन का प्रारूप।
- इ) ई-कॅश तथा डिजिटल हस्ताक्षर।
- फ) ई-कॉमर्स

प्र.5) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए।

[7]

- अ) दृश्य माध्यम के लिए समाचार लेखन कैसे किया जाता है?
- ब) प्रतिवेदन में शीर्षक कैसे निर्धारित किया जाता है- विस्तार से बताइए।
- क) नेट बैंकिंग और आभासी कक्षा क्या है?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3987

[Total No. of Pages : 4

[5961]-661

T.Y. B.A. (Logic)

G3 : Logic and Principles of Reasoning

CC-1F : Logic and Methodology of Science - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36363)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any **Three** of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain the concept of statistical model.
- b) Define natural sciences with examples.
- c) What is a common-sense explanation?
- d) Explain the means of inductive.
- e) What are social institutions in social sciences?

Q2) Write short notes on any **Three** of the following in 50 words. **[15]**

- a) Functional Model
- b) Derivative Laws
- c) Value-neutrality
- d) Social sciences
- e) Laws of nature

P.T.O.

Q3) Answer **Two** of the following questions in 200 words. [20]

- a) Explain the Classification of Laws of Nature.
- b) What is objectivity? Explain in detail.
- c) Explain D.N. model of scientific explanation.

Q4) Answer any **One** of the following questions in 400 words. [20]

- a) Explain in detail the primary and secondary Laws.
- b) Elaborately explain the teleological and probabilistic model of scientific explanation.

Total No. of Questions : 4]

PA-3987

[5961]-661

T.Y. B.A. (Logic)

G3 : Logic and Principles of Reasoning

CC-1F : Logic and Methodology of Science - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36363)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) संख्यात्मक प्रारूपची संकल्पना विशद करा.
ब) नैसर्गिक शास्त्रे म्हणजे काय हे उदाहरणासह स्पष्ट करा.
क) व्यावहारिक स्पष्टीकरण म्हणजे काय?
ड) विगमन साधने कोणती स्पष्ट करा.
इ) सामाजिक शास्त्रातील सामाजिक संस्था म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) कार्यात्मक प्रारूप
ब) तद्भव नियम
क) मूल्यनिरपेक्षता
ड) सामाजिक शास्त्रे
इ) निसर्ग नियम

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा. [20]

अ) निसर्ग नियमांचे वर्गीकरण विशद करा.

ब) वस्तूनिष्ठता म्हणजे काय सविस्तर विशद करा.

क) वैज्ञानिक स्पष्टीकरणाचे निगामी नियमात्मक प्रारूप सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

अ) मुलभूत व दुय्यम नियम सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) वैज्ञानिक स्पष्टीकरणाचे प्रयोजनात्मक व संभाव्यात्मक प्रारूप सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3988

[Total No. of Pages : 1

[5961]-662

T.Y. B.A.

हिंदी (HINDI)

SEC - 2D : SKILL ENHANCEMENT COURSE

पाठ्यचर्या: साहित्य और फिल्मांतरण

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36096)

वेळ : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक है।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [10]

- अ) सिनेमा की परिभाषा देते हुए उसके स्वरूप पर प्रकाश डालिए।
- ब) हिंदी फीचर फिल्मों के प्रकार लिखिए।
- क) हिंदी सिनेमा के कथानक तत्त्व का परिचय दीजिए।
- ड) इक्कीसवीं सदी के हिंदी सिनेमा का बदलता स्वरूप विशद कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [10]

- अ) फिल्मांतरण का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।
- ब) 'सारा आकाश' उपन्यास का फिल्मांकन कैसे किया गया है?
- क) 'सद्गति' फिल्म का संक्षिप्त परिचय लिखिए।
- ड) 'चित्रलेखा' फिल्म की कथा अपने शब्दों में लिखिए।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर टिप्पणी लिखिए। [5]

- अ) साहित्य और सिनेमा।
- ब) साहित्य के फिल्मांतरण की आवश्यकता।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3989

[Total No. of Pages : 4

[5961]-663

T.Y. B.A.

(36151) : INTERNATIONAL ECONOMICS - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Special Paper-III) (Semester - VI)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Answer the following questions in one to two sentence each. (Any Eight)[16]

- i) State the definition of foreign Investment.
- ii) What is the foreign Trade?
- iii) What is the protective Trade policy?
- iv) Write the full form of FEMA.
- v) What is the foreign exchange Rate?
- vi) State the definition of flexible exchange Rate?
- vii) What is Export Promotion?
- viii) Write the full form of SAARC.
- ix) State the name of BRICS members.
- x) State two objectives of European Economic community.

Q2) Write the answer to the following questions in brief. (any four)

[16]

- i) Explain the structure of India's Export.
- ii) Explain the concept of foreign Investment.
- iii) Explain the concept of convertibility of the Rupee.
- iv) State the problems of SAARC Association.
- v) State the functions of BRICS Association.
- vi) State the merits of Flexible Exchange Rate.

P.T.O.

Q3) Write the answer to the following questions in 100 words. (Any Three) [18]

- i) Explain the features of Special Economic zones.
- ii) Explain the types of foreign Investment.
- iii) State the functions of foreign exchange market.
- iv) Explain the functions of world Trade Organisation.

Q4) Write the answer to the following questions in 200 words each. (Any Two)[20]

- i) What is Free Trade Policy? Explain the Arguments in Favour of and against free trade policy.
- ii) Explain the Role of foreign capital in economic development.
- iii) What is fixed Exchange Rate? Explain the merits and demerits of fixed exchange Rate.

Total No. of Questions : 4]

PA-3989

[5961]-663

T.Y. B.A.

(36151) : INTERNATIONAL ECONOMICS - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Special Paper-III) (Semester - VI)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे एक ते दोन वाक्यात लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- i) परकीय गुंतवणूकीची व्याख्या सांगा.
- ii) विदेशी व्यापार म्हणजे काय?
- iii) संरक्षित व्यापार धोरण म्हणजे काय?
- iv) फेमाचे (FEMA) चे पूर्ण रूप लिहा.
- v) परकीय विनिमय दर म्हणजे काय?
- vi) बदलत्या विनिमय दराची व्याख्या सांगा.
- vii) निर्यात प्रोत्साहन म्हणजे काय?
- viii) सार्कचे पूर्णरूप द्या.
- ix) ब्रिक्स सभासद देशांची नावे सांगा.
- x) युरोपियन आर्थिक समुदायाची दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही चार) [16]

- i) भारताच्या निर्यात व्यापाराची रचना स्पष्ट करा.
- ii) परकीय गुंतवणूकीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) रूपयाची परिवर्तनियता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- iv) सार्क संघटनेपुढील समस्या सांगा.
- v) ब्रिक्स संघटनेची कार्ये सांगा.
- vi) बदलत्या विनिमय दराचे गुण सांगा.

- प्रश्न 3) 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- i) विशेष आर्थिक क्षेत्र धोरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - ii) परकीय गुंतवणूकीचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - iii) परकीय विनिमय बाजाराची कार्ये सांगा.
 - iv) जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- i) मुक्त व्यापार धोरण म्हणजे काय? मुक्त व्यापार धोरणाच्या बाजूचे आणि विरोधी युक्तिवाद स्पष्ट करा.
 - ii) आर्थिक विकासात परकीय भांडवलाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - iii) स्थिर विनिमय दर म्हणजे काय? स्थिर विनिमय दराचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3990

[Total No. of Pages : 4

[5961]-664

T. Y. B.A.

HISTORY

DSE - 2D : CONSTITUTIONAL DEVELOPMENT IN INDIA

(1858-1950)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any one) : [15]

- a) Discuss the important provisions of Government of India Act, 1858 and state its significance in the constitutional History of India.

OR

- b) Explain the background and provisions of the Morley-Minto Amendment Act, 1909.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any one) : [15]

- a) State the salient features of Government of India Act, 1935.

OR

- b) State the salient features of the Indian constitution.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) : [20]

- a) Explain the causes and provisions of the India Act, 1891.
- b) Explain the provisions and effect of the Montagu Chelmsford Reforms Act, 1919.
- c) Explain informations about working of provincial Autonomy.
- d) Describe the circumstances that led to the sending of Cripps Mission to India.

P.T.O.

Q4) Short notes (Any Four) :

[20]

- a) Provisions of the Act of 1861.
- b) Montague's Declaration of August 1917.
- c) Nehru Report.
- d) First Round Table Conference.
- e) Wavell plan.
- f) Mountbatten Plan.

Total No. of Questions : 4]

PA-3990

[5961]-664

T. Y. B.A.

इतिहास (HISTORY)

DSE - 2D : भारताचा घटनात्मक विकास (1858 ते 1950)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आकडे पुर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) इ.स. 1858 च्या भारतविषयक कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदींची चर्चा करा आणि भारताच्या घटनात्मक इतिहासातील त्याचे महत्त्व सांगा

किंवा

ब) इ.स. 1909 च्या मोर्ले - मिंटो सुधारणा कायद्याची पार्श्वभूमी आणि तरतुदी स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) इ.स. 1935 च्या भारतविषयक कायद्याची ठळक वैशिष्ट्य सांगा.

किंवा

ब) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्य सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या (कोणतेही दोन) : [20]

अ) इ.स. 1891 च्या भारतविषयक कायद्याची कारणे आणि तरतुदी स्पष्ट करा.

ब) इ.स. 1919 च्या मॉटॅग्यू - चेम्सफोर्ड सुधारणा कायद्याची तरतुदी आणि परिणाम स्पष्ट करा.

क) प्रांतीय स्वायत्तता सत्तेच्या कामकाडाविषयी माहिती स्पष्ट करा.

ड) क्रिप्स मिशन भारतात पाठविण्यास कारणीभूत झालेल्या परिस्थितीचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) इ.स. 1861 च्या कायदयातील तरतुदी.
- ब) ऑगस्ट 1917 ची माँटेग्यू घोषणा.
- क) नेहरू अहवाल.
- ड) पहिली गोलमेडा परिषद
- इ) वॅव्हेल योजना
- फ) माऊंटबॅटन योजना.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3991

[Total No. of Pages : 2

[5961]-665

T.Y. B.A. (Semester - VI)

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका

वर्णनात्मक भाषा विज्ञान : भाग - 2

(2019 Pattern) (DSE - 2D) (36022)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [10]

- अ) भासिक रूप आणि रूपिका या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) पदबंधाच्या संदर्भातील आंतरिक स्थैर्य व बाह्य स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
क) 'भावपर अर्थ' म्हणजे काय? सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) रूपिका आणि शब्द या संकल्पना स्पष्ट करून दोहोंमधील फरक स्पष्ट करा.
ब) रूपिमांचे प्रकार कोणते? सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) रूपिका-रूपिम-रूपिकान्तर या संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) वाक्य म्हणजे काय हे सांगून वाक्यातील उद्देश व विधेय या संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) भाषेत असणाऱ्या वाक्य-रचनांचे प्रकार विस्तारपूर्वक लिहा.
क) वाक्यरचनेच्या संदर्भात वाक्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) शब्दार्थावर आधारित असलेले अर्थ सिद्धांत कोणते? सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) 'शब्द' या पातळीवर अर्थाचे कोणते प्रकार कल्पिले जातात? सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) 'अर्थविन्यास' संकल्पनेचा विस्तारपूर्वक परिचय करून घ्या.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3992

[Total No. of Pages : 2

[5961]-666

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC-2D : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (Semester - VI) (Extra Credit) (36165)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question of the following in 200 words : **[10]**

- a) Explain the formation of Samyukta Maharashtra.
- b) Discuss on rethinking of Bilingual Bombay State.

Q2) Answer any one of the following question in 200 words : **[10]**

- a) State the aftermath of the Samyukta Maharashtra movement on the politics of Maharashtra.
- b) What is Regional imbalance? Explain the demand of separate Vidarbha.

Q3) Write short note (any one) : **[5]**

- a) Marathwada Vikas Andolan.
- b) Regional Development Board.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3992

[5961]-666

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC-2D : Samyukta Maharashtra Movement
(2019 Pattern) (Semester - VI) (Extra Credit) (36165)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. [10]
- अ) संयुक्त महाराष्ट्राची निर्मिती स्पष्ट करा.
- ब) द्विभाषिक मुंबई राज्याचा पुनर्विचार यावर चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. [10]
- अ) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचे महाराष्ट्राच्या राजकारणावरील परिणाम सांगा.
- ब) प्रादेशिक असमतोल म्हणजे काय? ते सांगून स्वतंत्र विदर्भ राज्याची मागणी स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा. (कोणतीही एक) : [5]
- अ) मराठवाडा विकास आंदोलन
- ब) प्रादेशिक विकास मंडळे

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3955

[Total No. of Pages : 2

[5961]-667

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**SEC 2D : Personality Development - II
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36224)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following (Any 1) : **[10]**

- a) Explain process and types of decision making with example.
- b) Explain meaning of self-esteem. Discuss advantages of and tips to achieve positive self-esteem.

Q2) Answer the following (Any 1) : **[10]**

- a) Discuss 360-degree assessment.
- b) What is communication? Explain non-verbal communication with examples.

Q3) Answer the following (Any 1) : **[5]**

- a) Explain dangers of negative self-esteem.
- b) Write barriers to communication.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3955

[5961]-667

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC 2D : Personality Development - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही 1) [10]

- अ) निर्णय प्रक्रिया व त्याचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ब) आत्मआदर स्पष्ट करा. सकारात्मक आत्मआदर साध्यकरण्याच्या युक्त्या व फायदे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही 1) [10]

- अ) 360° मुल्यांकनाची चर्चा करा.
- ब) संवाद म्हणजे काय? अभाषिक संवाद उदाहरणे देवून स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही 1) [5]

- अ) नकारात्मक आत्मआदराचे धोके स्पष्ट करा.
- ब) संवादातील अडथळे लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3994

[Total No. of Pages : 4

[5961]-668

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-1D : Techniques of Social Research

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36371)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note (Any three) :

[15]

- a) Meaning of case study.
- b) Advantages of interview techniques.
- c) Precautions for writing research report.
- d) Nature of Survey
- e) Closed form of questionnaire.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any three) :

[15]

- a) Describe the steps in case study method.
- b) Write any three types of interview techniques.
- c) Discuss the use of narratives in data analysis.
- d) State the advantages of survey method.
- e) Explain the concept of dispersion.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any two) : **[20]**

- a) Describe the disadvantages of case study.
- b) Discuss the types of observation.
- c) Explain steps in writing research report.
- d) Differentiate between quantitative and qualitative research.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any one) : **[20]**

- a) Explain questionnaire as a technique of data collection. Describe the advantages and disadvantages of questionnaire.
- b) Elucidate the use of photographs, tables, graphs and histograms in data analysis.

Total No. of Questions : 4]

PA-3994

[5961]-668

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-1D : Techniques of Social Research

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. [15]

- अ) व्यष्टी अध्ययनाचा अर्थ
- ब) मुलाखत पद्धतीचे फायदे
- क) अहवाल लेखन करताना घ्यावयाची काळजी
- ड) सर्वेक्षणाचे स्वरूप
- इ) बंदिस्त प्रश्नावली

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) व्यष्टी अध्ययन पद्धतीतील पायऱ्या स्पष्ट करा.
- ब) मुलाखत तंत्राचे कोणतेही तीन प्रकार लिहा.
- क) तथ्य विश्लेषणात कथनाचा उपयोग यावर चर्चा करा.
- ड) सर्वेक्षण तंत्राचे फायदे सांगा.
- इ) अपकिरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. [20]
- अ) व्यष्टी अध्ययनाचे तोटे विशद करा.
 - ब) निरीक्षणाच्या विविध प्रकारांवर चर्चा करा.
 - क) अहवाल लेखनातील पायऱ्या स्पष्ट करा.
 - ड) संख्यात्मक व गुणात्मक संशोधनातील फरक स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [20]
- अ) 'प्रश्नावली-तथ्य संकलनाचे एक तंत्र' म्हणून स्पष्ट करा. प्रश्नावलीचे फायदे व तोटे विशद करा.
 - ब) तथ्य विश्लेषणात छायाचित्रे, सारणी, आलेख, आणि स्तंभालेख यांचा उपयोग स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3956

[5961]-669

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE & PUBLIC ADMINISTRATION

SEC - 2D : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36447)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 200 words:

[10]

- a) Discuss on the formation of Samyukta Maharashtra.
- b) Explain the rebanking on the Bilingual Bombay State.

Q2) Answer any one question in 200 words:

[10]

- a) Discuss the aftermath of the formation of Samyukta Maharashtra.
- b) Explain the demand of separate Vidarbha state and discuss on Marathwada Vikas Andolan.

Q3) Write short notes (any one):

[5]

- a) Regional disparities.
- b) Regional Statutory Development Boards.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3956

[5961]-669

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE & PUBLIC ADMINISTRATION

SEC - 2D : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36447)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीवर चर्चा करा.
- ब) द्विभाषिक मुंबई राज्याचा पुर्नविचार ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीनंतरचे महाराष्ट्राच्या राजकारणावरील परिणामांचा मागोवा घ्या.
- ब) स्वतंत्र विदर्भ राज्याची मागणी स्पष्ट करून मराठवाडा विकास आंदोलनावर चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (फक्त एक)

[5]

- अ) प्रादेशिक असमतोल
- ब) प्रादेशिक विकास मंडळे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PA-3996

[5961]-670

T.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

DSE 1D : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास

(इ.स. 1601 ते इ.स. 1817)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36021)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [10]
- अ) संत तुकारामांच्या आत्मचरित्र पर अभंगांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
ब) पंडित कवी मोरोपंत यांच्या आर्याभारत ग्रंथाविषयी थोडक्यात लिहा.
क) बखर वाङ्मयाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
- अ) पेशवेकालीन सांस्कृतिक पार्श्वभूमीचा सविस्तर आढावा घ्या.
ब) संत तुकारामांच्या अभंगांची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) संत रामदासांच्या 'दासबोध' व 'करूणाष्टके' या साहित्य रचनेविषयी सविस्तर लिहा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
- अ) पंडिती वाङ्मयाच्या प्रेरणा व प्रवृत्ती सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) शाहीर रामजोशी व प्रभाकर यांच्या शाहिरी वाङ्मयाचे स्वरूप विशद करा.
क) वामन पंडित यांचे वाङ्मयीन कर्तृत्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

P.T.O.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
- अ) बखर वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) मल्हार रामराव चिटणीस लिखित 'शिवछत्रपतींचे सप्तप्रकरणात्मक चरित्र' या बखरीचा परिचय करून द्या.
- क) आज्ञापत्रातील आरमार व दुर्गाविषयी छत्रपती शिवाजी महाराजांचे विचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3997

[Total No. of Pages : 3

[5961]-671

T.Y. B.A.

हिंदी (HINDI)

DSE - 1D (S -3) : हिंदी साहित्य का इतिहास

(आधुनिक काल का सामान्य परिचय)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36091)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :-

- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- 2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) आधुनिक काल की सामाजिक परिस्थिति की चर्चा कीजिए।
- ब) भारतेंदुयुगीन काव्य की सामान्य विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।
- क) द्विवेदीयुगीन काव्यधारा की प्रवृत्तियाँ लिखिए।
- ड) बद्रिनारायण चौधरी 'प्रेमधन' का व्यक्तित्व स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) छायावाद का अर्थ बताकर विभिन्न परिभाषाएँ लिखिए।
- ब) कवि सूर्यकांत त्रिपाठी निराला का सामान्य परिचय दीजिए।
- क) प्रयोगवादी काव्यधारा में अज्ञेय के योगदान को स्पष्ट कीजिए।
- ड) प्रयोगवादी काव्य की प्रमुख विशेषताएँ लिखिए।

P.T.O.

- प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]
- अ) हिंदी गद्य का उद्भव और विकास स्पष्ट कीजिए ।
 - ब) हिंदी उपन्यास साहित्य में प्रेमचंद के योगदान को स्पष्ट कीजिए ।
 - क) हिंदी के विकास में फोर्ट विलियम कॉलेज के योगदान का परिचय दीजिए ।
 - ड) प्रसाद युगीन नाटक साहित्य पर चर्चा कीजिए ।

- प्रश्न 4) टिप्पणियाँ लिखिए : (6 में से 3) [21]
- अ) अयोध्यासिंह उपाध्याय 'हरिऔध'
 - ब) भारतेन्दु हरिश्चंद्र
 - क) कवि रामधारीसिंह दिनकर
 - ड) आधुनिक मीरा 'महादेवी वर्मा'
 - इ) प्रसादोत्तर नाटक
 - ई) फोर्ट विलियम कॉलेज

- प्रश्न 5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों में से किन्हीं सात प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [7]
- i) आधुनिक काल का प्रारंभ किस युग से माना जाता है?
 - अ) प्रसाद युग
 - ब) भारतेन्दु युग
 - क) भक्तिकाल
 - ड) प्रयोगवादी युग
 - ii) खड़ीबोली में लिखा पहला खंडकाव्य है -
 - अ) कामायनी
 - ब) पद्मावत
 - क) सरोज स्मृति
 - ड) जयद्रथ वध
 - iii) भारतेन्दुयुगीन काव्य की प्रमुख प्रवृत्ति है -
 - अ) देशभक्ति
 - ब) कृष्णभक्ति
 - क) रामभक्ति
 - ड) क्षणवादिता
 - iv) 'साकेत' रचना के रचनाकार कौन है?
 - अ) जयशंकर प्रसाद
 - ब) जैनेंद्र
 - क) प्रेमचंद
 - ड) मैथिलीशरण गुप्त

- v) श्रद्धा और इडा किस रचना के पात्र हैं?
- अ) पल्लव
ब) कामायनी
क) साकेत
ड) अंधा युग
- vi) जयशंकर प्रसाद किस काव्यधारा के कवि हैं?
- अ) भक्तिकाल
ब) रीतिकाल
क) छायावाद
ड) प्रयोगवाद
- vii) तारसप्तक का प्रकाशन कब हुआ?
- अ) सन् 1943
ब) सन् 1919
क) सन् 1990
ड) सन् 1980
- viii) हिंदी गद्य का विकास किस कालखंड में हुआ?
- अ) आदिकाल
ब) आधुनिक काल
क) भक्तिकाल
ड) रीतिकाल
- ix) फोर्ट विलियम कॉलेज की स्थापना किस शहर में हुई?
- अ) बंगाल
ब) मुंबई
क) दिल्ली
ड) कोलकाता
- x) नाटक साहित्य कालखंड की विधा है।
- अ) प्राचीन काल
ब) श्रृंगार काल
क) आधुनिक काल
ड) भक्तिकाल

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3998

[Total No. of Pages : 4

[5961]-672

T.Y. B.A. (Semester - VI)

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1D : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (36161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight of the following, each answer in 20 words. [16]

- a) Which are the merits of Bureaucracy?
- b) Write the meaning of Promotion.
- c) Meaning of the indirect recruitment.
- d) Meaning of the informal training.
- e) Which are two budgets presented in India?
- f) Write the definition of Bureaucracy.
- g) Write the meaning of Administrative Accountability.
- h) Who is the pioneer of Management Science?
- i) Which method of recruitment applied in modern India?
- j) Write the longform of UPSC?

Q2) Attempt any Four short notes of the following, each in 50 words.

[16]

- a) Merits of direct recruitment.
- b) Pre-entry training.
- c) Age of retirement.
- d) Comptroller and Auditor General of India.
- e) Question Hour.
- f) Interview.

P.T.O.

Q3) Attempt any Three of the following, each answer in 100 words.

[18]

- a) Write basic types of examination.
- b) Write the features of Bureaucracy.
- c) Write the demerits of Direct Recruitment.
- d) Write the ordinary criterians of qualification.

Q4) Attempt any Two of the following, each answer in 200 words.

[20]

- a) Describe the Budgetary Process in India.
- b) Describe the types of Training.
- c) Write the merits of Bureaucracy.

Total No. of Questions : 4]

PA-3998

[5961]-672
T.Y. B.A. (Semester - VI)
POLITICAL SCIENCE
DSE - 1D : Public Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (36161)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. [16]
- अ) नोकरशाहीचे गुण कोणते?
ब) बढतीचा अर्थ लिहा.
क) अप्रत्यक्ष भरती म्हणजे काय?
ड) औपचारिक प्रशिक्षण म्हणजे काय?
इ) भारतात कोणते दोन अर्थसंकल्प मांडले जातात?
फ) नोकरशाहीची व्याख्या लिहा.
य) प्रशासकीय उत्तरदायित्वाचा अर्थ लिहा.
र) व्यवस्थापन शास्त्राचा आद्य प्रणेता कोण आहे?
ल) आधुनिक भारतात पदभरतीची कोणती पद्धती अवलंबली जाते?
व) यूपीएससीचे दीर्घरूप लिहा.

- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [16]
- अ) प्रत्यक्ष भरतीचे गुण.
ब) प्रवेशपूर्व प्रशिक्षण.
क) सेवानिवृत्तीचे वय.
ड) भारताचा महालेखापरिक्षक.
इ) प्रश्नोत्तराचा तास.
फ) तोंडी परीक्षा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. [18]

- अ) परीक्षेचे मूलभूत प्रकार लिहा.
- ब) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) प्रत्यक्ष भरतीचे दोष लिहा.
- ड) पात्रता ठरविण्याचे सामान्य निकष लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. [20]

- अ) भारतातील अंदाजपत्रकाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) प्रशिक्षणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) नोकरशाहीचे गुण लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3999

[Total No. of Pages : 1

[5961]-673

T.Y. B.A.

ENGLISH

**SEC -2D : Mastering Life Skills and Life Values
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any One of the following in about 150 words. **[10]**

- a) What is the importance of life values in one's life?
- b) Explain any five significant human values.

Q2) Attempt any One of the following in about 150 words. **[10]**

- a) State the importance of professional values at workplace.
- b) What are the psychological values? State its importance in one's life.

Q3) Attempt any One of the following in about 50 words. **[5]**

- a) Write a short note on 'Aesthetic Values'.
- b) Explain the ethical values in brief.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4000

[Total No. of Pages : 2

[5961]-674

T.Y. B.A.

मराठी

G-3 CC-1F : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग – VI

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) नवसमाजमाध्यमे म्हणजे काय ते सांगून त्यांचा परिचय द्या.
- ब) पारंपारीक समाजमाध्यमे म्हणजे काय ते सांगून त्यांचा परिचय द्या.
- क) संहितालेखन म्हणजे काय ? ते सांगून कोणत्या प्रसारमाध्यमांसाठी संहिता लेखन करावे लागते ते सांगा.
- ड) अनुदीनीलेखन (ब्लॉगलेखन) म्हणजे काय ? ते सांगून ते कुठे केले जाते ते लिहा.
- इ) जाहिरात म्हणजे काय ते सांगून तिचा हेतू सांगा.
- फ) वृत्तपत्रातील जाहिरातीमधील ठळक घटक सांगा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) चित्रपट परीक्षण करताना चित्रपटातील कोणत्या गोष्टींवर प्रकाश टाकला जातो ते लिहा.
- ब) मालिका परीक्षण व चित्रपट परीक्षण यातील साम्यभेद स्पष्ट करा.
- क) तुम्हाला आवडलेल्या कोणत्याही मराठी चित्रपटाचे नमुना परीक्षण वृत्तपत्रासाठी करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) ब्लॉग लेखनाची रचना कशी असते ते लिहा.
- ब) कोण-कोणत्या घटकांमुळे वृत्तपत्रीय जाहिरात आकर्षक व वाचनीय केली जाते ते लिहा.
- क) नवसमाजमाध्यमांचा समाज जीवनावर होणाऱ्या चांगल्या, वाईट परिणामांची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

- अ) पारंपारीक समाजमाध्यमे व नवसमाजमाध्यमे यांच्यातील साम्यभेद स्पष्ट करा.
- ब) जाहिरात लेखना मधील मथळा, तपशील व घोषवाक्य यांचे महत्व उदाहरणासह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4001

[Total No. of Pages : 4

[5961]-675

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

**G-3 : India's National Security Policy and Strategy - II
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36273)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the Following Questions in 100 words each (Any Three) : **[15]**

- a) What are the aims of Non-alignment Movement.
- b) State the India's Look East.
- c) What is the objective of India's East Look policy?
- d) State the India's maritime policy.
- e) State the Act East policy.

Q2) Answer the Following Questions in 300 words each (Any one) : **[15]**

- a) Explain the India's role in the Non-Aligned Movement.
- b) Describe the relation India and Nepal.

Q3) Answer the Following Questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

- a) State the Russia's role in South Asia.
- b) State the historical background of India's policy in South Asia.
- c) Explain the Defense agreement between India and Russia.
- d) Explain the America role in South Asia.

P.T.O.

Q4) Write Short notes (Any Four) :

[20]

- a) Objectives of the Non-Aligned Movement
- b) India's Naval Strategy
- c) Strategic importance of the Indian Ocean
- d) Meaning of Non-alignment
- e) Aims of India's East Look policy
- f) India and Bhutan

Total No. of Questions : 4]

PA-4001

[5961]-675

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

G-3 : India's National Security Policy and Strategy - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) : [15]
- अ) अलिप्तता चळवळीचे हेतू कोणते?
 - ब) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरण सांगा.
 - क) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरणाचे उद्देश कोणते?
 - ड) भारताचे सागरी धोरण सांगा.
 - इ) कायदा पूर्व धोरण सांगा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) : [15]
- अ) अलिप्तता चळवळीत भारताची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ब) भारत व नेपाळ संबंध विशद करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) : [20]
- अ) दक्षिण आशियात रशियाची भूमिका सांगा.
 - ब) भारताच्या दक्षिण आशियातील धोरणाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा.
 - क) भारत व रशिया संरक्षण करार स्पष्ट करा.
 - ड) दक्षिण आशियात अमेरिकेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) अलिप्तता चळवळीची उदिष्टे
- ब) भारताचे नाविक डावपेच
- क) हिंदी महासागराचे सामरिक महत्व
- ड) अलिप्ततेचा अर्थ
- इ) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरणाचे हेतू
- फ) भारत व भूतान

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4002

[Total No. of Pages : 4

[5961]-676

T.Y. B.A. (Semester - VI)

GEOGRAPHY

CC-1F GG - 310(B) : Geography of Tourism - II

(2019 Pattern) (CBCS) (36205)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams.
- 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Write the answer of questions about 20 words each (any eight) : [16]

- a) State any two types of Government accommodation.
- b) Define Motels.
- c) Write any two cultural impact of tourism.
- d) Write two names of folk dance in India.
- e) Write two functions of Indian Tourism Development Corporation.
- f) Where is the headquarter of Maharashtra Tourism Development Corporation.
- g) Which is the first tourist districts in Maharashtra.
- h) Give any two 'Hill Station' in North India.
- i) Write two Characteristics of Tajmahal Tourist Centre.
- j) Write any two historical forts in Maharashtra.

Q2) Write the answer of the questions about 50 words each (any three):[18]

- a) Kaziranga National Park.
- b) Tourism and Basic infrastructure development.
- c) Traditional Art.
- d) Dharmashalas.

P.T.O.

Q3) Write the answer of the questions about 150 words each (any two) :[16]

- a) Role of accommodation in tourism development.
- b) Write information about world tourism organizations.
- c) Write the impact of tourism on environment.

Q4) Write the answer of the questions about 300 words each. (any one) [20]

- a) Write in detail the type of accommodation.
- b) Write the social and cultural effects of tourism.

Total No. of Questions : 4]

PA-4002

[5961]-676

T.Y. B.A. (Semester - VI)

GEOGRAPHY

CC-1F GG - 310(B) : Geography of Tourism - II

(2019 Pattern) (CBCS) (36205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सूबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) शासकीय निवासस्थानाचे दोन प्रकार लिहा.
ब) मोटेल्सची व्याख्या लिहा.
क) पर्यटनाचे दोन सांस्कृतिक परिणाम लिहा.
ड) भारतातील दोन पारंपारीक नृत्याची नावे लिहा.
इ) भारतीय पर्यटन विकास महामंडळाचे दोन कार्य लिहा.
फ) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाचे मुख्यालय कोठे आहे.
य) महाराष्ट्रातील पहिला पर्यटन जिल्हा कोणता आहे.
र) उत्तर भारतातील दोन थंड हवेची ठिकाणे लिहा.
ल) ताजमहल पर्यटन केंद्राची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
व) महाराष्ट्रातील कोणतेही दोन ऐतिहासिक किल्लायांची नावे लिहा.
- प्रश्न 2) प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) काझीरंगा राष्ट्रीय उद्यान
ब) पर्यटन आणि पायाभूत सूविधांचा विकास
क) पारंपारीक कला
ड) धर्मशाळा

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) पर्यटन विकासात निवासस्थानाची भूमिका लिहा.
ब) जागतिक पर्यटन विकास संघटनेची माहिती लिहा.
क) पर्यटनाचा पर्यावरणावर काय प्रभाव पडतो?

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) निवासस्थानाचे प्रकार सविस्तर लिहा.
ब) पर्यटनाचे सामाजिक व सांस्कृतिक परिणाम लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4003

[Total No. of Pages : 4

[5961]-677

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2D : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words) : **[16]**

- i) What is non-alignment?
- ii) Who started NAM?
- iii) What is human rights?
- iv) What is LPG?
- v) Write the definition of liberalization.
- vi) Give two names of terrorist organizations.
- vii) What is south-south cooperation?
- viii) Why colonialism was adopted?
- ix) Give two names of environmental organizations.
- x) What is poverty?

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words) : **[16]**

- i) International Terrorism.
- ii) Neo colonialism.
- iii) Globalization
- iv) North - South Divide
- v) Development
- vi) Privatization

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions (in 100 words) : **[18]**

- i) Write the nature of New International Economic order.
- ii) Explain the importance of human rights.
- iii) State the basic principles of Non-alignment.
- iv) Explain the environmental issues.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words) : **[20]**

- i) Discuss on non-alignment movement.
- ii) Explain the consequences of globalization.
- iii) Discuss on poverty and hunger.

Total No. of Questions : 4]

PA-4003

[5961]-677

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2D : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) [16]

- i) अलिप्ततावाद म्हणजे काय?
- ii) अलिप्ततावाद चळवळीची सुरुवात कोणी केली?
- iii) मानवी हक्क म्हणजे काय?
- iv) LPG म्हणजे काय?
- v) उदारीकरणाची व्याख्या लिहा.
- vi) दोन दहशतवादी संघटनांची नावे लिहा.
- vii) दक्षिण - दक्षिण सहकार्य म्हणजे काय?
- viii) वसाहतवादाचा स्वीकार का केला गेला?
- ix) दोन पर्यावरणवादी संघटनांची नावे लिहा.
- x) दारिद्र्य म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा. (50 शब्दांत) [16]

- i) आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद.
- ii) नव-वसाहतवाद.
- iii) जागतिकीकरण
- iv) उत्तर - दक्षिण संघर्ष
- v) विकास
- vi) खाजगीकरण

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत) [18]
- i) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - ii) मानवी हक्कांचे महत्व विशद करा.
 - iii) अलिप्ततावादाची मूलभूत तत्वे सांगा.
 - iv) पर्यावरणाचे प्रश्न स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत) [20]
- i) अलिप्ततावाद चळवळीवर चर्चा करा.
 - ii) जागतिकीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
 - iii) दारिद्र्य आणि भूक यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4004

[Total No. of Pages : 4

[5961]-678

T.Y. B.A.

HISTORY

36171 : Applied History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any one) **[15]**

- a) Explain the application of History in various subjects.

OR

- b) Review the rise and development of newspapers in India.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any one) **[15]**

- a) Review the archival sources of medieval India.

OR

- b) Discuss the rise and development of archeology in India.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) **[20]**

- a) Review the major archives of Maharashtra.
- b) Write in detail about natural heritage sites in India.
- c) Explain the nature and importance of Historical museum.
- d) Explain the beginning and expansion of Television in India.

P.T.O.

Q4) Write a short note. (Any four)

[20]

- a) Characteristics of contemporary History.
- b) James Prinsep
- c) Mumbai Archives
- d) World heritage committee
- e) Balshastri Jambhekar
- f) Youtube

Total No. of Questions : 4]

PA-4004

[5961]-678

T.Y. B.A.

इतिहास

36171 : उपयोजित इतिहास

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) इतिहासाचे विविध विषयातील उपयोजन स्पष्ट करा.
किंवा
ब) भारतातील वृत्तपत्रांच्या उदय व विकासाचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) मध्ययुगीन भारताच्या पुराभिलेखीय साधनांचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) भारतातील पुरातत्वशास्त्राच्या उदय व विकासाची चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) महाराष्ट्रातील प्रमुख पुराभिलेखागारांचा आढावा घ्या.
ब) भारतातील नैसर्गिक वारसा स्थळाबद्दल सविस्तर लिहा.
क) ऐतिहासिक संग्रहालयाचे स्वरूप व महत्त्व स्पष्ट करा.
ड) भारतातील दूरदर्शन चा प्रारंभ व विस्तार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीप लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) समकालीन इतिहासाची वैशिष्ट्ये
- ब) जेम्स प्रिन्सेप
- क) मुंबई पुराभिलेखागार
- ड) जागतीक वारसा समिती
- इ) बालशास्त्री जांभेकर
- फ) यू-ट्यूब

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4005

[Total No. of Pages : 4

[5961]-679

T.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

World Civilization (Part - II)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36175)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any one) **[15]**

a) Discuss the contribution of Greek civilization.

OR

b) Describe Art, Architecture and religion in Roman Civilization.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any one) **[15]**

a) Narrate the contribution of Arab Civilization.

OR

b) Give the importance of World Heritage sites.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) **[20]**

a) Write short note on Feudalism.

b) Write about the Renaissance period.

c) Define contribution of Arabs to Philosophy.

d) Write importance of the church in the culture of the Ancient World.

P.T.O.

Q4) Short Notes. (Any four)

[20]

- a) What is Civilization?
- b) Colipha
- c) Itza - maxico
- d) Great Wall of China
- e) Petra - Jordon
- f) Taj - Mahal - India

Total No. of Questions : 4]

PA-4005

[5961]-679

T.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

World Civilization (Part - II)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) ग्रीक संस्कृतीच्या योगदानाची चर्चा करा.
किंवा
ब) रोमन संस्कृतीतील कला, स्थापत्य आणि धर्म विशद करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) अरब सभ्यतेच्या योगदानाची माहिती सांगा.
किंवा
ब) जागतिक वारसा स्थळांचे महत्व सांगा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) सरंजामशाहीवर थोडक्यात टीप लिहा.
ब) पुर्नजागरण कालखंडाविषयी माहिती सांगा.
क) तत्वाज्ञानामधील अरबांचे योगदान परिभाषित करा.
ड) जागतिक सभ्यतेच्या संस्कृतीत चर्चेचे महत्व लिहा.

प्रश्न 4) टीप लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) संस्कृती म्हणजे काय?
- ब) खलिफा
- क) इटझा - मेक्सीको
- ड) चिनची भींत
- इ) पेट्रा - जॉर्डन
- फ) ताजमहल - भारत

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4006

[Total No. of Pages : 2

[5961]-680

T.Y. B.A.

ENGLISH

DSE -1D : Appreciating Novel

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36331)

Texts : 1) A Farewell to Arms - Ernest Hemingway

2) The Painter of Signs - R.K. Narayan

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any three of the following questions:

[15]

- a) Attempt a character sketch of Catherine in A Farewell to Arms.
- b) Comment on the ending of A Farewell to Arms.
- c) How does Ernest Hemingway reflect the horrors of war in A Farewell to Arms?
- d) Elaborate the theme of love and pain in A Farewell to Arms.
- e) Define symbolism in A Farewell to Arms.

Q2) Attempt any three of the following questions:

[15]

- a) What is the conflict in A Farewell to Arms?
- b) What is the impact of war on religion in A Farewell to Arms?
- c) How does Rinaldi support Frederic Henry to escape from war?
- d) Write a note on the beginning of the novel A Farewell to Arms.
- e) Elaborate the significance of the title A Farewell to Arms.

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following questions: **[15]**

- a) Attempt a character sketch of Raman as an artist.
- b) Explain the rustic elements reflected in *The Painter of Signs*.
- c) 'Love can withstand every difficulty'. Justify this comment with reference to the love relationship of Raman and Daisy.
- d) Comment on the narrative techniques used in *The Painter of Signs*.
- e) Write a note on the ending of *The Painter of Signs*.

Q4) Attempt any three of the following questions: **[15]**

- a) Write a note on Daisy as a modern woman in the contemporary age.
- b) Attempt a character sketch of Raman's aunt, Lakshmi.
- c) How does Daisy escape from Raman's advances during their return journey?
- d) Do you think *The Painter of Signs* is a romantic tragedy? Justify.
- e) Comment on the theme of tradition and modernity reflected in *The Painter of Signs*.

Q5) Attempt any one of the following questions: **[10]**

- a) Compare and contrast the male characters-
Frederic and Raman in *A Farewell to Arms* and *The Painter of Signs*.
- b) Which one is a deeper tragedy-
The Painter of Signs or *A Farewell to Arms*? Discuss.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4007

[Total No. of Pages : 4

[5961]-681

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE-1D Gg 320 B : Geography of India - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagram and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of Map stencils is allowed.*

Q1) Answer the following questions in about 20 words each (any Eight) **[16]**

- a) Write the names of two dialects of Hindi language.
- b) Write the names of two Buddha religions places in India.
- c) What is religion?
- d) Which is the longest national highway in India?
- e) State two uses of radio broadcasting.
- f) State two limitations of water transportation.
- g) Write two examples of renewable resources.
- h) State two types of coal.
- i) Write two good effects of green revolution.
- j) What is blue revolution?

Q2) Answer the following questions in about 50 words each (any three) **[18]**

- a) Teaching or Sikh religion.
- b) Television and national integration.
- c) Significance of hydroelectricity in India.
- d) Problems of sugar industries in India.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each (any two) **[16]**

- a) Write the information of important language families in India.
- b) Explain the distribution of Iron-ore in India.
- c) State the problems and solutions of agriculture in India.

Q4) Answer the following questions in about 300 words each. (any one) **[20]**

- a) Describe the Philosophy of Islam religion, explain the impact of Islam on social and political life of people in India.
- b) Explain the importance of various transportation modes in the Socio-Economic and regional development of India.

Total No. of Questions : 4]

PA-4007

[5961]-681

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1D Gg 320 B : Geography of India - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) हिंदी भाषेच्या कोणत्याही दोन बोलीभाषांची नावे लिहा.
- ब) भारतातील दोन बौद्ध धर्मस्थळांची नावे लिहा.
- क) धर्म म्हणजे काय?
- ड) भारतातील सर्वात जास्त लांबीचा राष्ट्रीय महामार्ग कोणता आहे?
- इ) रेडीओ प्रसारणाचे दोन उपयोग सांगा.
- फ) जलवाहतुकीच्या दोन मर्यादा सांगा.
- य) पुनर्नवीकरणीय संपदांची दोन उदाहरणे लिहा.
- र) दगडी कोळशाचे दोन प्रकार सांगा.
- ल) हरितक्रान्तीचे दोन चांगले परिणाम लिहा.
- व) नीलक्रांती म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) शिख धर्माची शिकवण
- ब) दूरचित्रवाणी व राष्ट्रीय एकात्मता
- क) भारतातील जलविद्युत उर्जेचे महत्त्व
- ड) भारतातील साखर उद्योगाच्या समस्या

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) भारतातील प्रमुख भाषा समुहांची माहिती लिहा.
- ब) भारतातील लोहखनिजांचे वितरण स्पष्ट करा.
- क) भारतातील शेतीच्या समस्या व उपाय सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) इस्लाम धर्माचे तत्वज्ञान वर्णन करून भारतीय लोकांच्या सामाजिक व राजकीय जीवनावरील इस्लामचा प्रभाव स्पष्ट करा.
- ब) विविध वाहतुक साधनांचे भारताच्या सामाजिक, आर्थिक आणि प्रादेशिक विकासातील महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4263

[Total No. of Pages : 4

[5961]-682

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**G-3 : Introduction to Human Rights and Social Justice
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note (Any three) :

[15]

- a) Right to Information
- b) Aadhar Card
- c) Equity
- d) Rights of Aged
- e) Human Rights

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) Preamble to the constitution of India
- b) Discuss Rights of health
- c) Right to privacy
- d) Explain the meaning of social justice
- e) Human Rights in Indian Constitution

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any two) : **[20]**

- a) Explain the Rights of minorities in India.
- b) Elaborate the characteristics of Human Rights.
- c) Discuss the Rights of differently able.
- d) Explain the importance of Right to information.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any one) : **[20]**

- a) What is social justice? Explain importance of Social Justice in Indian Caste System?
- b) Elaborate the importance of social justice and Human Rights?

Total No. of Questions : 4]

PA-4263

[5961]-682

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

G-3 : Introduction to Human Rights and Social Justice

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) माहितीचा अधिकार
- ब) आधार कार्ड
- क) निः पक्षपातीपणा
- ड) वयस्क/वृद्धांचे हक्क
- इ) मानवी हक्क

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भारतीय संविधानाची प्रस्तावना
- ब) आरोग्याच्या हक्काविषयी चर्चा करा.
- क) गोपनीयतेचा अधिकार
- ड) सामाजिक न्यायाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- इ) भारतीय संविधानातील मानवी हक्क

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भारतातील अल्पसंख्याकांचे हक्क स्पष्ट करा.
- ब) मानवी हक्कांचे वैशिष्ट्ये विशद करा.
- क) दिव्यागांच्या हक्कांची चर्चा करा.
- ड) माहितीच्या अधिकाराचे महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) सामाजिक न्याय म्हणजे काय? भारतीय जातिव्यवस्थेत सामाजिक न्यायाचे महत्व स्पष्ट करा?
- ब) सामाजिक न्याय आणि मानवी हक्काचे महत्व विशद करा?

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-4009

[Total No. of Pages : 2

[5961]-683

T.Y. B.A.

HISTORY

**SEC-2D (2) : Heritage Management
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36176)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 200 words. (Any one) **[10]**

- a) State the information about world Heritage sites in India.

OR

- b) What is National Heritage? Explain its importance.

Q2) Write the answers to the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Explain the role of Government in Heritage conservation.

OR

- b) Explain the importance of Ajantha as a world Heritage.

Q3) Write short notes. (Any one) **[05]**

- a) Konark Sun Temple.
- b) National Heritage.

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-4009

[5961]-683

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2D (2) : Heritage Management
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36176)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) भारतातील जागतिक वारसा स्थळांची माहिती सांगा.
किंवा
ब) राष्ट्रीय वारसा म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व विषद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) वारसा संवर्धनामध्ये सरकारची भूमिका सांगा.
किंवा
ब) जागतिक वारसा म्हणून अंजिठ्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

- अ) कोणार्क सूर्य मंदिर
ब) राष्ट्रीय वारसा

❖ ❖ ❖

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4010

[Total No. of Pages : 2

[5961]-684

T.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 2D : Maharashtra in 20th Century
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words each (any one) **[15]**

- a) Discuss the rise and progress of Non-Brahmin movement.

OR

- b) Review the work of Chatrapati Shahu Maharaj.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[15]**

- a) Explain the causes and nature of industrialization Maharashtra in the 20th century.

OR

- b) Take Review at Dalit movement in Maharashtra.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Give a brief account of the united Maharashtra movement in the post-independence period.
- b) Review the social work of Maharshi Vitthal Ramji Shinde.
- c) Discuss the womens empowerment work of Maharshi Dhondo Keshav Karve.
- d) Write the information about Co-operative movement in Maharashtra.

Q4) Write the short notes (any Four) **[20]**

- a) Integration of Hyderabad.
- b) Problems of cotton Industry.
- c) Peasants movements.
- d) Pandita Ramabai.
- e) Dr. B.R. Ambedkar.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-4010

[5961]-684

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 2D : Maharashtra in 20th Century
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही एक) [15]

अ) ब्राह्मणेत्तर चळवळीचा उदय आणि वाटचाल यांची चर्चा करा.

किंवा

ब) छत्रपती शाहु महाराजांच्या कार्याचा आढावा घ्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही एक) [15]

अ) विसाव्या शतकातील महाराष्ट्रातील औद्योगिकीकरणाची कारणे व स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील दलित चळवळीचा आढावा घ्या.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची थोडक्यात माहिती द्या.

ब) महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांच्या सामाजिक कार्याचा आढावा घ्या.

क) महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांच्या स्त्रीसुधारणा कार्याची चर्चा करा.

ड) महाराष्ट्रातील सहकार चळवळीची माहिती लिहा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) हैद्राबादचे विलिनीकरण

ब) महाराज सयाजीराव गायकवाड

क) कापड उद्योग समस्या

ड) शेतकरी चळवळ

इ) पंडिता रमाबाई

फ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4011

[Total No. of Pages : 4

[5961]-685

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - IF : Modern Political Analysis
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36163)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any 8) **[16]**

- a) State any two methods of political participation in a Democratic system.
- b) State any two level of political participation.
- c) State any two factors affecting of political participation.
- d) What is a political Elite.
- e) What are the two types of political Elite.
- f) Define political participation.
- g) What is universal Adult suffrage.
- h) Define legitimacy.
- i) Define political communication.
- j) Explain the meaning of Authority.

Q2) Write a short notes in 50 words each (any 4) **[16]**

- a) Differences between political parties and interest groups.
- b) Hypnotic supremacy.
- c) Legal - Discretionary supremacy.
- d) Level of Elite.
- e) Decision - making process.
- f) Political parties and political communication.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any 3) **[18]**

- a) Discuss News paper as a medium of political communication.
- b) Elements affecting on the political participation.
- c) How do Socio-Economic conditions affecting Political - Participation.
- d) Discuss the aristocracy of Mosca.

Q4) Answer the following question in 200 words each (any 2) **[20]**

- a) What causes the convergence of elites.
- b) Discuss the political media.
- c) Discuss the origins of Political Power.

Total No. of Questions : 4]

PA-4011

[5961]-685

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC - IF : Modern Political Analysis
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36163)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त आठ)

[16]

- अ) लोकशाही व्यवस्थेतील राजकीय सहभागाच्या कोणत्याही दोन पद्धती सांगा.
- ब) राजकीय सहभागाचे कोणतेही दोन स्तर सांगा.
- क) राजकीय सहभागावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक सांगा.
- ड) राजकीय श्रेष्ठीजन म्हणजे काय?
- इ) राजकीय श्रेष्ठीजनाचे दोन प्रकार कोणते आहेत.
- फ) राजकीय सहभाग: व्याख्या लिहा.
- य) सार्वत्रिक प्रौढ मताधिकार म्हणजे काय?
- र) अधिमान्यता: व्याख्या लिहा.
- ल) राजकीय संसूचन: व्याख्या लिहा.
- व) अधिसत्ता म्हणजे काय?

प्र.2) टीपा लिहा. (50 शब्दांत) (कोणतेही चार)

[16]

- अ) राजकीय पक्ष आणि हितसंबंधी गट यातील फरक
- ब) संमोहक अधिसत्ता
- क) विधी-विवेकजन्य अधिसत्ता
- ड) अभिजनांचे स्तर
- इ) निर्णय प्रक्रीया
- फ) राजकीय पक्ष आणि राजकीय संसूचन

प्र.3) पुढील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) राजकीय संसूचनाचे माध्यम म्हणून 'वृत्तपत्र' या माध्यमांची चर्चा करा.
- ब) राजकीय सहभागावर परिणाम करणारे घटक.
- क) सामाजिक-आर्थिक परिस्थितीचा राजकीय सहभागावर कसा परिणाम होतो.
- ड) 'मोस्काच्या' अभिजन सिद्धांताची चर्चा करा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) अभिजनांचे अभिसरण कोणकोणत्या कारणाने होत असते ते स्पष्ट करा.
- ब) राजकीय संसूचन माध्यमांची चर्चा करा.
- क) साजकीय सत्तेच्या उगमस्थानांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3957

[Total No. of Pages : 4

[5961]-686

T.Y. B.A.

HISTORY

CC-4(3 Credit) India After Independence (1947-1991)

CC-1F : (2019 Pattern) (Semester - VI) (36174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) Analyze the effect of the partition of British India on India.

OR

- b) Explain the importance of the Non-Aligned movement in contemporary Indian foreign policy.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) Explain the nature and significance of Hindu Code Bill.

OR

- b) Explain the main objectives of the Five Year Plan and discuss the success of the Five Year Plan till 1979.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) [20]

- a) Highlight the role of Sardar Patel in the integration of Indian states.
- b) Give an account of the Indo - Pak war of 1948.
- c) Explain the nature and consequences of an Emergency.
- d) Review development in the industrial sector in the post-independence period.

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four)

[20]

- a) Four salient features of the constitution of India.
- b) Samyukt Maharashtra movement.
- c) Panchsheel policy
- d) Concept of a mixed economy
- e) Rights of women in Hindu Code Bill
- f) Privatization

Total No. of Questions : 4]

PA-3957

[5961]-686

S.Y. B.A.

HISTORY

CC-4(3 Credit) India After Independence (1947-1991)

CC-1F : (2019 Pattern) (Semester - VI) (36174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

अ) ब्रिटिश भारताच्या फाळणीचा भारतावर काय परिणाम झाला याचे विश्लेषण करा.

किंवा

ब) समकालीन भारताच्या परराष्ट्र धोरणातील अलिप्ततावादी चळवळीचे महत्त्व विशद करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

अ) हिंदू कोड बिलाचे स्वरूप सांगून, महत्त्व विशद करा.

किंवा

ब) पंचवार्षिक योजनेची मुख्य उद्दिष्टे स्पष्ट करून, सन 1979 पर्यंतच्या पंचवार्षिक योजनांच्या यशप्राप्तीचे विवेचन करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) भारतीय संस्थानांच्या एकीकरणात सरदार पटेल यांची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) सन 1948 च्या भारत-पाक युद्धाच्या आढावा घ्या.

क) आणित्वाणीचे स्वरूप आणि परिणाम स्पष्ट करा.

ड) स्वातंत्र्योत्तर काळातील औद्योगिक क्षेत्रात झालेल्या विकासाचा आढावा घ्या.

प्रश्न 4) टीप लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) संविधानाची कोणतीही चार ठळक वैशिष्टे
- ब) संयुक्त महाराष्ट्र आंदोलन
- क) पंचशील धोरण
- ड) मिश्र अर्थव्यवस्थेची संकल्पना
- इ) हिंदू कोड बिलामधील महिलांचे हक्क
- फ) खाजगीकरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4013

[Total No. of Pages :4

[5961]-687

T.Y. B.A.

SEC-1D : ENHANCING EMPLOYABILITY SKILLS

Prescribed Text : Aspirations English for Carcers

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any ten of the following questions.

[10 Marks]

- a) What is dictionary?
 - i) A list of words
 - ii) A list of words with synonyms and antonyms
 - iii) A list of collocation
 - iv) A list of words in alphabetical order with their meaning

- b) Two or more words usually used together are _____.
 - i) Word family
 - ii) Collocations
 - iii) Antonyms
 - iv) Synonyms

- c) Choose the correct synonym of the underlined word. 'The state is in dangerous situation due to Covid - 19.
 - i) Excited
 - ii) Protected
 - iii) Confused
 - iv) Precarious

- d) Choose the correct antonym of the underlined word 'The students read a long paragraph'.
 - i) Brief
 - ii) Precise
 - iii) Short
 - iv) Small

P.T.O.

- e) Identify the tense in the following sentence 'Manasvi is reading a book'
- i) Simple present
 - ii) Present perfect
 - iii) Present continuous
 - iv) Future continuous
- f) Choose the correct tense structure in the following 'The teacher asks questions'
- i) Subject + V₁ + object
 - ii) Subject + had + V₃ + object
 - iii) Subject + V₂ + ing + object
 - iv) Subject + V₂ + object
- g) Fill in the blank with correct option 'Seema _____ playing outside when her mother asked her to put on the lights.'
- i) have been
 - ii) was
 - iii) is
 - iv) had
- h) The students _____ homework before meal
- i) is finishing
 - ii) finished
 - iii) have been
 - iv) Finishes
- i) Identify the compound preposition in the following.
- i) On
 - ii) Below
 - iii) From
 - iv) Instead of
- j) Fill in the blank with correct preposition. 'Manasvi knows me _____ last two years.'
- i) since
 - ii) from
 - iii) in
 - iv) for
- k) The parents visited their daughter _____ Sunday.
- i) In
 - ii) By
 - iii) On
 - iv) At

- l) Choose the correct option for the underlined word. 'The students sit on the trees'.
- i) Among
 - ii) From
 - iii) Between
 - iv) For
- m) What is precis?
- i) Explaining the original text
 - ii) Giving gist of the original text
 - iii) Repeat original text
 - iv) Make a list of important points
- n) we will meet _____ the new canteen _____ our college
- i) In, At
 - ii) From, In
 - iii) On, At
 - iv) At, In

Q2) Answer any one of the following in about 150 words. **[10]**

- a) Explain the purpose of resume and describe its components.
- b) Distinguish between group discussion and personal interview.

Q3) Answer any three of the following in about 100 words. **[15]**

- a) Explain strategies for effective content writing.
- b) Describe the types of blogs.
- c) Comment on use of social media for trade and commerce.
- d) Write a short note on effective presentation.

Q4) Answer any three of the following in about 100 words. **[15]**

- a) What are the similarities and differences between commercial and classified advertisements.
- b) Explain the AIDA technique of advertising.
- c) Write a short note on types of TV ads.
- d) Discuss the relevance of soft skills.

Q5) Answer any five of the following:

[20]

- a) Write a blog post on 'use of social Media'.
- b) Draft a promotional sales advertisement for a new TV brand of your company.
- c) Prepare content for two Powerpoint slides on 'use of mobile'
- d) Describe your routine on Sunday.
- e) Prepare an advertisement for 'organic Food'
- f) Prepare a draft of an advertisement for radio on 'Vaccination'.
- g) Prepare a draft of an advertisement for television on 'Road Safety'
- h) Write taglines for the following.
 - i) A talcum powder
 - ii) A magical pen

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4014

[Total No. of Pages : 2

[5961]-688

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**Gg 310 B - CC - 1F : Geography of Disaster Management - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of Map stencils is allowed.*

Q1) Write answers the following questions in about 20 words (any Eight) [16]

- a) Define Earthquake?
- b) What is landslide?
- c) Define desertification.
- d) What is soil degradation?
- e) Write any two causes of Global warming.
- f) Give any two impact of Tsunami.
- g) What is acid rain?
- h) Write any two environmental effects of forest fire.
- i) Write any two reasons of ozone depletion.
- j) What is Hailstrom.

Q2) Write short notes in about 50 words each (any three) [18]

- a) Describe the effect of Earthquake.
- b) Causes of Global Warming.
- c) Effect of Hailstrom.
- d) Fukushima Nuclear Disaster - 2011.

Q3) Write the answer of questions in 150 words (any Two) [16]

- a) Effect of Acid Rain.
- b) Explain indetail cloudburst Disaster of Kedarnath.
- c) Describe the causes of Forest Fire disaster.

Q4) Write the answer of questions in 300 words (any one) [20]

- a) What is landslide? Explain the causes and effects of landslide?
- b) What is soil erosion? Explain the causes and effects of soil degradation?

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-4014

[5961]-688

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg 310 B - CC - 1F : Geography of Disaster Management - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) भूकंपाची व्याख्या लिहा.
- ब) भूमिपात म्हणजे काय ?
- क) वाळवंटीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ड) मृदाधूप म्हणजे काय ?
- इ) जागतिक तापमानवाढीची कोणतीही दोन कारणे लिहा.
- फ) त्सुनामीचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा.
- य) आम्ल पर्जन्य म्हणजे काय ?
- र) वन आगीचे कोणतेही दोन पर्यावरणीय परिणाम लिहा.
- ल) ओझोन व्हासाची कोणतेही दोन कारणे लिहा.
- व) गारपीट म्हणजे काय ?

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [18]

- अ) भूकंपाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक तापमान वाढीची कारणे.
- क) गारपीटीचे परिणाम.
- ड) 2011 ची फुकुशिमा आपत्ती.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]

- अ) आम्ल पर्जन्याचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) केदारनाथ ढगफुटी आपत्तीची सविस्तर माहिती लिहा.
- क) वणवा आपत्तीची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) भूमिपात म्हणजे काय ? भूमिपाताची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा ?
- ब) मृदाधूप म्हणजे काय ? मृदा व्हासाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा ?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4015

[5961]-689

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1F : गजल विधा और पत्राचार

पाठ्यपुस्तक : साये में धूप-संपा. दुष्यंत कुमार
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) दुष्यंत कुमार के व्यक्तित्व का परिचय दीजिए।
ब) हिंदी गजल के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
क) “कैसे मंजर सामने आने लगे हैं” गजल में व्यक्त विविध भावों को स्पष्ट कीजिए।
ड) गजल का सामान्य परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) दुष्यंत कुमार की गजलों में राजनीति का चित्रण किस प्रकार हुआ है? स्पष्ट कीजिए।
ब) दुष्यंत कुमार की गजलों में सामाजिक मूल्यों का विघटन किस प्रकार हुआ है?
क) “बाढ की संभावनाएँ” इस गजल के द्वारा दुष्यंत कुमार ने कौन-सा संदेश दिया है?
ड) साठोत्तरी गजलकारों में दुष्यंत कुमार का स्थान निर्धारित कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणीयाँ लिखिए। [14]

- अ) दुष्यंत कुमार के काव्य में राजनीतिक चेतना।
ब) दुष्यंत कुमार की गजलों में आम आदमी की पीडा।
क) दुष्यंत कुमार के काव्य में महानगरीय विद्रुपताएँ।
ड) गजल के प्रकार।

P.T.O.

प्र.4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “जिएँ तो अपने बगीचे में गुलमोहर के तले,
मरें तो गैर की गलियों में गुलमोहर के लिए।”
- ii) “इस शहर में वो कोई बारात हो या वारदात,
अब किसी भी बात पर खुलती नहीं है खिड़कियाँ।”

ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “मैं बहुत कुछ सोचता रहता हूँ पर कहता नहीं,
बोलना भी है मना, सच बोलना तो दरकिनारा।”
- ii) “वे सहारे भी नहीं अब, जंग लडनी है तुझे,
कट चुके जो हाथ, उन हाथों में तलवारें न देखा।”

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषय पर पत्र लेखन का नमूना तैयार कीजिए। [14]

- अ) भारतीय जीवन बीमा निगम के निदेशक देश के विभिन्न राज्यों में स्थित अपने कर्मचारियों को कार्यालय में ठीक समय पर उपस्थिति हेतु परिपत्र भेजते हैं। परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए।
- ब) भारत सरकार खाद्य मंत्रालय के उपसचिव श्री अशोक लाल गुजरात के अकाल पीडित लोगों को अन्न सामग्री पहुँचाने के संदर्भ में गुजरात सरकार को सरकारी पत्र भेजते हैं। पत्र का नमूना तैयार कीजिए।
- क) भारत सरकार के स्वास्थ्य मंत्रालय द्वारा ‘डेंगी संक्रमण’ के संबंध में अमरसिंह, उपसचिव, भारत सरकार नई दिल्ली, सभी राज्य सरकारों को एक परिपत्र भेजता है परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए।
- ड) श्री. अमोल शर्मा, मुख्य सचिव, गृह मंत्रालय, भारत सरकार, सभी मंत्रालयों के कर्मचारियों को निजी कामों के लिए सरकारी वाहनोंका प्रयोग न करने के संबंध में कार्यालय ज्ञापन जारी करते हैं। कार्यालय ज्ञापन पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4016

[5961]-690

[Total No. of Pages : 3

T.Y. B.A.

ENGLISH COMPULSORY

Exploring New Horizons

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - VI) (36001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Answer the following questions in a sentence each. (6 out of 9) **[6]**

- i) What was Judith's parent's attitude to her education?
- ii) Who was Judith in the essay; Shakespeare's sister?
- iii) What is the main cause for the quarrel between Judith and her father?
- iv) How long did the man from the West wait in the story, 'After Twenty years'?
- v) How was the weather when two friends were meeting after twenty years in the story?
- vi) What are the names of two friends in the story, 'After Twenty years'?
- vii) What magic words did the conjuror use every time when he performed the trick?
- viii) Who spoiled the conjuror's magic trick every time in the story 'Conjuror's Revenge'?
- ix) What remark was made by the Quick Man every time to the conjuror's trick in the story?

b) Answer the following questions (Any 2 out of 3) **[14]**

- i) What is the main message of Woolf's essay, 'Shakespeare's sister'?
- ii) Comment on the ending of the story, 'After Twenty years'.
- iii) Attempt the character sketch of conjuror in the story 'conjuror's Revenge!

P.T.O.

Q2) a) Answer the following questions in a sentence each. (6 out of 9) [6]

- i) Who is the poet of the poem, 'The man of Life Upright'?
- ii) What does the upright man consider as his wealth in the poem, 'The Man of Life Upright'?
- iii) How does the upright man think of the heaven in the poem. 'The Man of Life Upright'?
- iv) Who is the poet of the poem, 'Money Madness'?
- v) Identify the figure of speech in the line 'And no wonder, for money has a fearful cruel power among men'.
- vi) What is the main cause of fear in the speaker's mind in 'Money Madness'?
- vii) How did the father Punish the child in the poem, 'The Toys'?
- viii) What was the child's mistakes in the poem, 'The Toys'?
- ix) Who is the poet of the poem 'The Toys'?

b) Attempt the following questions (Any 2 out of 3) [14]

- i) Comment on the character of the 'Upright Man' in the poem 'The Man of Life Upright'.
- ii) What is the significance of the title of the poem, 'Money Madness'?
- iii) Discuss the theme of the poem, 'The Toy's'!

Q3) Do as directed: [10]

a) Frame 'Wh-questions' to elicit the underlined information in the following sentences (Any 3 out of 5) [03]

- i) The N.S.S. volunteers are doing the village survey.
- ii) He submitted his project to subject teacher yesterday.
- iii) Raju goes to college every day.
- iv) Ketaki could answer the question.
- v) There are ten mango trees in the garden.

- b) Change the following sentences into 'Yes-No' questions. (Any 3 out of 5) [3]
- i) Radha loves classical music.
 - ii) My friend is speaking with his father.
 - iii) We should work hard to get success.
 - iv) Rohit passed the exam.
 - v) Teachers appreciate hardworking students.
- c) Change the following sentences into 'negative imperatives'. (Any 4 out of 6) [4]
- i) Submit your papers
 - ii) Tell me your problem.
 - iii) Participate in the workshop.
 - iv) Let me discuss the issue with bank manager.
 - v) Complete the task
 - vi) See the picture

Q4) Answer the following questions in brief (Any 2 out of 3) [10]

- a) Write a short note on 'Bar chart' as a kind of graphic representation.
- b) Abhay wants to open a Saving Account in a Nationalized bank. Write a dialogue between Abhay and a clerk in the bank regarding opening an account.
- c) You are on HR in Quick Tech solutions Pvt. Ltd. Mumbai which has organized One Day workshop on 'Soft skills and communicative English' for its employees. Mr. Rajesh Agarwal is the Resource person of the workshop. So, write an email to rajeshagarwal.com inviting him for the workshop.

Q5) Answer the following questions in brief (Any 2 out of 3) [10]

- a) Comment on the impact of positive thinking and optimism on our health.
- b) What are the ways of coping with stress?
- c) 'Goal setting' is trying to achieve our goal and making our dream a reality. Explain in your own words.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4017

[Total No. of Pages : 4

[5961]-691

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC-1F : Local Self Government in Maharashtra
(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36164)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any 8 of the following (20 words each)

[16]

- a) For which area does 74th amendment came into existence?
- b) In which year does 74th amendment established?
- c) Meaning of Amendment.
- d) Any two functions of Nagar Panchayats?
- e) Any two qualification of corporator?
- f) When was state Election commission established?
- g) Any two functions of state Election commission.
- h) When was state Finance Commission established?
- i) Any two challenges before Local Self Government?
- j) Tenure of Mayor?

P.T.O.

Q2) Attempt any 4 short notes (50 words each) **[16]**

- a) State the qualification of the members of Nagar Panchayat?
- b) Write the functions of Mayor.
- c) Write the functions of State Finance Commission?
- d) Discuss the information of the income sources of Panchayat Samiti
- e) Explain the functions of Nagar Panchayat
- f) Importance of state Election commission?

Q3) Attempt any 3 of the following (100 words each) **[18]**

- a) Explain the role of Nagar Panchayat.
- b) Explain the Limitations of Local Self Government.
- c) Explain Article 243.
- d) Explain the challenges before State Finance Commission.

Q4) Attempt any 2 of the following (200 words each) **[20]**

- a) Explain the 74th constitutional Amendment and Urban bodies before Independence?
- b) Explain the structure and functions of Nagar Parishad.
- c) Explain the control of legislature on Local Self Government.

Total No. of Questions : 4]

PA-4017

[5961]-691

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1F : Local Self Government in Maharashtra

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) 74 वी घटनादुरुस्ती कोणत्या भागासाठी करण्यात आली?
- ब) 74 वी घटनादुरुस्ती कोणत्या वर्षी झाली?
- क) घटनादुरुस्ती म्हणजे काय?
- ड) नगरपंचायतीचे कोणतेही दोन कार्य सांगा?
- इ) नगर सेवकाची दोन पात्रता सांगा?
- फ) राज्य निवडणूक आयोगाची स्थापना कधी झाली?
- य) राज्य निवडणूक आयोगाची कोणतेही दोन कार्य लिहा?
- र) राज्य वित्त आयोगाची स्थापना कधी झाली?
- ल) स्थानिक शासना समोरील कोणतेही दोन आव्हाने सांगा?
- व) महापौराचा कार्यकाल सांगा?

प्र.2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) नगर पंचायत सदस्यांची पात्रता सांगा.
- ब) महापौराचे कार्य लिहा.
- क) राज्य वित्त आयोगाचे कार्य लिहा.
- ड) पंचायत समितीचे कार्य स्पष्ट करा.
- इ) नगर पंचायतीचे कार्य स्पष्ट करा.
- फ) निवडणूक आयोगाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[18]

- अ) नगरपंचायतीची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या मर्याद स्पष्ट करा.
- क) कलम 243 स्पष्ट करा.
- ड) राज्य वित्त आयोगा समोरील आव्हाने स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) 74 व्या घटनादुरुस्ती पूर्वीच्या नागरी संस्था स्पष्ट करा.
- ब) नगरपरिषदेची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
- क) स्थानिक स्वराज्य शासनावरील विधिमंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3960

[Total No. of Pages : 2

[5961]-692

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36023)

नियमित अभ्यासक्रम : सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका - 'भाषिक कौशल्य विकास आणि
आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार - कविता' [CC-1F]

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- अभ्यासक्रम :
- 1) मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्य विकास आणि शासनव्यवहार.
 - 2) कविता - साहित्यप्रकार, तात्विक विवेचन.
 - 3) रूप: कवितेचे - संपादित अभ्यासपुस्तक.

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत लिहा. [15]

- अ) भारतीय राज्यघटनेतील भाषाविषयक तरतुदी थोडक्यात लिहा.
- ब) राज्य मराठी विकास संस्थेचे कार्य थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) 'कविता' या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) देविदास चौधरी यांनी 'हायकू' या काव्यप्रकारामध्ये निसर्गाचे वर्णन कसे केले आहे?
- इ) 'शांततेला आता आठवत नाही काहीच' या कवितेमधून प्रज्ञा दया पवार यांनी अखिल मानवतेच्या भविष्याची कोणती चिंता व्यक्त केली आहे?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) मराठी भाषाविषयक कार्य करणाऱ्या शासकीय संस्थांचा परिचय करून द्या.
- ब) कविता या साहित्य प्रकारामध्ये कवितेचे रूप आणि घाट यांचा विचार कसा महत्त्वाचा ठरतो?
- क) मराठी कवितेची वाटचाल, प्रेरणा आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) प्रकाश होळकर यांनी आपल्या चिंतनात्मक कवितेतून कोरडवाहू शैलीचे व शेतकऱ्याचे दुःख कसे वर्णन केले आहे?
- ब) कवी मंगेश नारायण काळे यांनी आपल्या कवितेतून दंतकथा, पुराणकथा व मिथके यांच्या माध्यमातून मानवी जीवनाला नवे परिमाण कसे प्राप्त करून दिले आहे?
- क) संतोष पद्माकर पवार यांनी आपल्या कवितेतून माणसांच्या वृत्ती-प्रवृत्तीवर, त्यांच्या वर्तन व्यवहारावर कशाप्रकारे प्रहार केला आहे?

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही 1 प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) कवी संदीप खरे यांनी आपल्या कवितेतून मातृप्रेमाचा हळवा सूर, मानवी जीवन जगण्याचे मर्म कशाप्रकारे वर्णन केले आहे?
- ब) जागतिकीकरण व बाजारीकरणाच्या रेट्यात माणसांची झालेली भीषण अवस्था कवी प्रवीण अक्कनवरु यांनी आपल्या कवितेत कशी अभिव्यक्त केली आहे?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4019

[Total No. of Pages : 4

[5961]-693

T.Y. B.A.

ECONOMICS

**CC-1F : Indian Economic Development - II (G3)
(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36153)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions must be solved.*
- 2) *Numbers to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 20 words each (Any Eight). **[16]**

- a) Write the two objectives of Economic planning.
- b) State the two objectives of NITI AAYOG.
- c) State the two measures for sustainable Development.
- d) NITI Ayog was established after which institution was abolished.
- e) State the two objectives of sustainable Development.
- f) What is the strategy of National Environment conservation.
- g) State the two negative effect of global warming.
- h) What is the sustainable Development.
- i) State the meaning of Economic planning.
- j) State the meaning of Environment.

Q2) Answer the following question in 50 words (Any four) **[16]**

- a) Why is the necessity of Economic planning.
- b) State the structure of NITI Ayog.
- c) Explain the needs of sustainable Development.
- d) Explain the challenges regarding Environment.
- e) State in brief the relationship between the sustainable development and environment.
- f) State in brief the National Environment policy - 2006.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words (Any three) **[18]**

- a) Explain the difference between planning commission and NITI Ayog.
- b) Explain the characteristics of Economic planning.
- c) Explain the Goals of sustainable Development.
- d) Explain the National Environment conservation strategy - 1992.

Q4) Answer the following questions in 200 words (Any two) **[20]**

- a) Explain the nature and importance of Economic planning.
- b) Explain the role of NITI Ayog.
- c) Explain the measures to Reduce the global Warming.

Total No. of Questions : 4]

PA-4019

[5961]-693

T.Y. B.A.

ECONOMICS

CC-1F : Indian Economic Development - II (G3)
(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) आर्थिक नियोजनाचे दोन उद्दिष्ट्ये लिहा.
- ब) नीती आयोगाची दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
- क) शाश्वत विकासासाठीचे दोन उपाय सांगा.
- ड) कोणत्या संस्थेच्या जागी नीती आयोगाची स्थापना केली?
- इ) शाश्वत विकासाचे दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
- फ) राष्ट्रीय संवर्धन रणनीती म्हणजे काय?
- य) जागतिक तापमान वाढीचे दोन दुष्परीणाम सांगा.
- र) शाश्वत विकास म्हणजे काय?
- ल) आर्थिक नियोजनाचा अर्थ काय?
- व) पर्यावरणाचा अर्थ सांगा.

प्र.2) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) आर्थिक नियोजनाची आवश्यकता का आहे?
- ब) नीती आयोगाची रचना सांगा.
- क) शाश्वत विकासाची गरज स्पष्ट करा.
- ड) पर्यावरण विषयक आव्हाने स्पष्ट करा.
- इ) शाश्वत विकास आणि पर्यावरण यातील संबंध थोडक्यात सांगा.
- फ) राष्ट्रीय पर्यावरण धोरण-2006 थोडक्यात सांगा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) नियोजन आयोग व नीती आयोग यातील फरक स्पष्ट करा.
- ब) आर्थिक नियोजनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) शाश्वत विकासाची ध्येय स्पष्ट करा.
- ड) राष्ट्रीय संवर्धन रणनीती-1992 थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आर्थिक नियोजनाचे स्वरूप सांगून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) नीती आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) जागतिक तापमान वाढ रोखण्यासाठी चे उपाय स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PA-4022

[Total No. of Pages : 2

[5961]-696

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2A - IV : Understanding and Mitigating Violence
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36375)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words. (any one). **[10]**

- a) Critically evaluate the violence against women during Covid Pandemic period.
- b) Discuss the measures taken to stop violence against women at government and civil society levels.

Q2) Write short notes (any three) **[15]**

- a) Gender discrimination and violence
- b) Vishakha Act
- c) Caste and violence
- d) Humiliation
- e) Teasing

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PA-4022

[5961]-696

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 2D - IV : Understanding and Mitigating Violence
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36375)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) कोरोना महामारी काळात स्त्रियांवरील हिंसेचे चिकीत्सक परिक्षण करा.
ब) शासन आणि नागरी समाजाच्या पातळीवर स्त्रियांवर होणारी हिंसा थांबवण्यासाठी योजिलेल्या उपाययोजनावर चर्चा करा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) लिंगभाव विषमता आणि हिंसा
ब) विशाखा कायदा
क) जात आणि हिंसा
ड) अपमान
इ) छेडछाड

❌ ❌ ❌

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4023

[Total No. of Pages : 2

[5961]-697

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1D : Applied Psychology

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any Four). **[20]**

- a) Explain the nature of applied Psychology.
- b) Explain the scope of educational Psychology.
- c) Explain the nature of developmental Psychology.
- d) Explain the cyber crimes.
- e) Explain the identity crisis issue of adolescents.
- f) Explain the types of violence.

Q2) Answer the following question in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Explain the role of psychologists in tackling social issues.
- b) Describe the cognitive behaviour therapy.
- c) Explain the issues of mentally challenged students.
- d) Explain the family and marital problems.

Q3) Answer the following questions in 400 words (any one) **[20]**

- a) Describe Fields of applied Psychology.
- b) Describe the effective - teaching - learning methodologies.

Q4) Write short notes on (any four) **[10]**

- a) Love
- b) Correctional psychology
- c) Psychology of Corruption
- d) Live in relationship

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-4023

[5961]-697

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1D : Applied Psychology

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) उपयोजित मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
क) वैकासिक मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) सायबर गुन्हे याविषयी माहिती लिहा.
इ) किशोरांच्या स्व. ओळख संघर्ष समस्या स्पष्ट करा.
फ) हिंसाचाराचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) सामाजिक समस्या हाताळण्या तील मानसशास्त्रज्ञांची भूमिका विशद करा.
ब) बोधात्मक वर्तनोपचार पद्धत स्पष्ट करा.
क) मानसिकदृष्ट्या आकानात्मक विद्यार्थ्यांच्या समस्या स्पष्ट करा.
ड) कौटुंबिक आणि वैवाहिक समस्या स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) उपयोजित मानसशास्त्राच्या विविध क्षेत्रांचे वर्णन करा.
ब) परिणामकारक अध्यापन अध्ययन पद्धतींचे वर्णन करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर योडक्यात टिपा लिहा. [10]

- अ) प्रेम
ब) सुधारणात्मक मानसशास्त्र
क) भ्रष्टाचारा चे मानसशास्त्र
ड) प्रेमी युगुलांचे सहजीवन (लिव्ह-इन-रिलेशनशीप)

✘ ✘ ✘

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4279

[Total No. of Pages : 2

[5961]-699

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH - V

**Introduction to Print Media and Writing for Mass Media
and Key Competency Modules**

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36851)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following :

[12]

- a) Characteristics of Book review.
- b) Critical reading and Book review.
- c) Types of Book review.
- d) Nature of Book review.
- e) Book reviewer as a career.

Q2) Write a book review on the book you have recently read.

[8]

Q3) a) Write short notes on any three of the following :

[12]

- i) Importance of translation.
- ii) Qualities of good translator.
- iii) Scope of translation in print media.
- iv) Translation as a skill.
- v) Types of translations by Roman Jakobson.

P.T.O.

b) Translate the given news item in English.

[8]

Q4) a) Give Marathi/Hindi words for the following words (any five) : [5]

- i) Budget
- ii) Survey
- iii) Secretary
- iv) Television
- v) Documentary
- vi) Manual
- vii) Communication
- viii) Industrial
- ix) Director
- x) Dictionary

b) Translate the following passage in Marathi/Hindi He had left his village without any previous thought or plan. If he had continued there he would have carried on the work of his forefathers-namely, tilling the land, living, marrying and ripening in his cornfield an a ancestral home. But that was not to be. He had to leave home without telling anyone, and he could not vest till he left it behind a couple of hundred miles. To a villager it is a great deal, as if an ocean flowed between. [5]

Q5) a) Write short notes on any three of the following : [12]

- i) Cinematography
- ii) Elements of films
- iii) Dialogue in film
- iv) Sound and music in films
- v) 'Flashback' technique in films.

b) Write a film review any horror movie. You have seen. [8]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4280

[Total No. of Pages : 2

[5961]-700

T.Y. B.A. (Vocational)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Entrepreneurship and Human Resources Development for
Tourism (Theory)

(2019 Pattern) (Semester - VI) (Paper - VI) (36861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
- 4) Use of map stencil is allowed.

Q1) Answer **any eight** (Around 20 words each):

[16]

- a) How the word entrepreneur derived?
- b) Who introduced the word Entrepreneur?
- c) Explain the concept of novice entrepreneur.
- d) Explain the concept of social entrepreneur.
- e) Define professional entrepreneur.
- f) What is the objective of HRD?
- g) Explain the concept of trading entrepreneur.
- h) Who is the father of HRM in India?
- i) What do you mean by enterprendre?
- j) Where the HRD ministry of India located?

P.T.O.

Q2) Write short notes on **any three** (Around 50 words each): **[18]**

- a) Write about any two personalities of entrepreneur.
- b) What are the qualities required to become entrepreneur?
- c) What is the procedure to setup travel agency as an entrepreneur?
- d) How entrepreneur promotes economic growth of the country?

Q3) Answer **any two** (Around 100 words each): **[16]**

- a) What are the approaches in HRD?
- b) Explain the work profile of tour agent.
- c) What are licenses and registration required for setting up a tourism enterprise?

Q4) Answer in detail **any one** (Around 500 words each): **[20]**

- a) Explain the nature and history of HRD.
- b) Explain various job profile in tourism industry.

